

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Diplomová práce

2011

Michael Mareš

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Michael Mareš

**Média jako zprostředkovatel národního
sebevědomí: analýza vítězství
československých hokejistů na mistrovství
světa 1947**

Diplomová práce

Praha 2011

Autor práce: **Michael Mareš**

Vedoucí práce: **PhDr. Ondřej Zamazal**

Rok obhajoby: 2011

Bibliografický záznam

MAREŠ, Michael. *Média jako zprostředkovatel národního sebevědomí: analýza vítězství československých hokejistů na mistrovství světa 1947*. Praha, 2011. 85 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Ondřej Zamazal.

Abstrakt

Diplomová práce „Média jako zprostředkovatel národního sebevědomí: analýza vítězství československých hokejistů na mistrovství světa 1947“ se věnuje reflexi významné sportovní události v médiích a předpokládaným dopadům na publikum. Cílem této diplomové práce je popsat vztah mezi mediálními obsahy a národním sebevědomím a posoudit, jak média referovala o úspěchu československých hokejistů na mistrovství světa 1947. Na základě odborné literatury a předložených teoretických konceptů jsem stanovil hypotézu, že média se po 2. světové válce aktivně podílela na formování národního sebevědomí a posilování národní identity. Druhou hypotézu jsem zformuloval okolo konceptu eskapické funkce médií a tvrzení, že mediální obsahy referující o mistrovství světa vedly k aktivní odezvě u čtenářů. K tomuto účelu jsem srovnávací studii podrobil tři vybrané deníkové tituly: Lidovou demokracii, Rudé Právo a deník Práce. Předtím, než jsem začal tyto tituly analyzovat, zasadil jsem dobu konání mistrovství světa do historického kontextu s politickými i mediálními souvislostmi. Samotná analýza obsahů z vybraného období probíhala na základě bohatého teoretického rámce, v němž jsem popsal způsoby, jakými média působí na publikum, i důvody, proč publikum média užívá. Na závěr této diplomové práce předkládám konkrétní poznatky o tom, jak média referující o sportovním úspěchu fungovala jako zprostředkovatel národního sebevědomí a popisují tento proces.

Abstract

Diploma thesis “Media as an Agent of National Self-Confidence: Analysis of the Victory of the Czechoslovak Ice Hockey Players at the 1947 World Championship“ deals with the reflection of the major sport event in the Czechoslovak media and how

this reflection inspired the audience. The goal of this diploma thesis is to describe the dependance between the media coverage and the national self-confidence, which results from the national identity. Therefore, I focused on the chosen newspaper titles to analyze the content they produced during the 1947 Ice Hockey World Championship. I defined a hypothesis, based on observation and scholarly literature, that the media used the coverage to strengthen the national self-confidence and re-define the national identity. My second hypothesis was the idea, that this kind of coverage led to an active response among the audience. Before I started analyzing the three chosen titles (Lidova demokracie, Rude Pravo, Prace), I delivered complex structure of theoretical concepts, describing the influence media have towards the audience and also reasons why the members of the audience use media in their everyday life. I also focused on the historical and political context, as well as the media landscape that shaped the content of that time. I conducted the analysis and described the process of strengthening the national self-confidence as well as active response by the audience.

Klíčová slova

Československo, lední hokej, mistrovství světa 1947, publikum, eskapismus, národní identita, národní sebevědomí

Keywords

Czechoslovakia, ice hockey, 1947 World Championship, audience, escapism, national identity, national self-confidence

Rozsah práce: 170 548 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 18. 5. 2011

Michael Mareš

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval konzultantovi této práce PhDr. Ondřeji Zamazalovi za pomoc při psaní a úpravě textu. Dále bych chtěl poděkovat své rodině, přítelkyni a spolupracovníkům, že mi umožnili věnovat se tvorbě této práce.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT:

Příjmení a jméno diplomanta: Michael Mareš	Razítko podatelny: katedra mediálních studií IKSŽ UK FSV k rukám Doc. PhDr. Jana Jiráka, Ph.D.
Imatrikulační ročník diplomanta: 2008	
E-mail diplomanta: michael.mares@economia.cz	
Studijní program/studijní obor: Navazující magisterský program Mediální studia	

Předpokládaný název práce v češtině:

Média jako zprostředkovatel národního sebevědomí: analýza vítězství československých hokejistů na mistrovství světa 1947

Předpokládaný název práce v angličtině:

Media as an Agent of National Self-Confidence: Analysis of the Victory of the Czechoslovak Ice Hockey Players at the 1947 World Championship

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok – vzor: *ZS 2012*)

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí, tedy teze schválené v LS 2010/2011 umožňují obhajovat práci nejdříve v LS 2011/2012):

ZS 2010

Pedagog, s nímž byly teze konzultovány (příjmení, jméno, pracoviště – vzor: *Mocnár, Karel, KMS IKSŽ UK FSV*):

Zamazal, Ondřej, KMS IKSŽ UK FSV

Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (rozsah do 1800 znaků):

Tématem mojí diplomové práce jsou média jako zprostředkovatel národního sebevědomí. Vycházím z předpokladu, že média měla a mají sílu přenášet ve svém obsahu emoce a zprostředkovat je svým konzumentům s odpovídajícím účinkem. Při předávání zpráv se silně pozitivním obsahem tak mohou vyvolat u publika silně pozitivní reakce a posílit tak národní sebevědomí.

Toto téma bylo v akademické obci zpracováno jen okrajově.

Pro účely této diplomové práce jsem zvolil jako příklad posilování národního sebevědomí mistrovství světa v ledním hokeji, které se v roce 1947 konalo v Praze, a jeho reflexi v soudobém tisku. Konkrétně v denících Rudé právo, Práce a Lidová demokracie. Základním východiskem je hypotéza, že média mají schopnost komunikováním pozitivních informací o národním sportovním triumfu vytvořit euforickou reakci a zvýšit národní sebevědomění. Částečně se tak vytváří protipól negativních zpráv, které mají v médiích velké zastoupení. Zejména po druhé světové válce fungovalo národní semknutí okolo sportovního výkonu reprezentantů nejen jako eskapický a gratifikační stimul, ale zároveň pomáhalo utvářet národní sebevědomí. Kateřina Křenová obhájila v roce 2004 na Fakultě sociálních věd bakalářskou práci na související téma. Její práce "Srovnání zobrazení hokejového neúspěchu na MS v ledním hokeji v seriózním a tzv. tabloidním tisku" však napíná svou pozornost trochu jiným směrem. Paralelu mezi sportovcem a národním hrdinou a tedy tvůrcem pozitivních národních emocí vyklenul ve své práci Petr Houzar. Jeho diplomová práce "Sportovci jako hrdinové - konstrukce a vývoj obrazu českých olympijských medailistů" se zabývá způsobem, jakým je v mediálních obsazích konstruován obraz olympijského vítěze a jeho následná transformace do mýtu národního hrdiny. K tomuto tématu text přistupuje z pohledu sémiotické analýzy. Seznamuje se základními koncepty sémiotiky a mediálních studií jako jsou vizuální komunikace, znak, kód, mýtus, sociální konstrukce reality, reprezentace a stereotyp.

Předpokládaný cíl diplomové práce, původní přínos autora diplomové práce ke zpracování tématu, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (rozsah do 1800 znaků):

Touto diplomovou prací plánuji popsat a analyzovat souvislosti mezi mediální reflexí sportovního úspěchu a pozitivní odezvou u publika (konzumentů mediálního obsahu). Chtěl bych dokázat, že taková odezva může dokonce posilovat národní sebevědomí. Ve společnosti po druhé světové válce měla média více než kdy jindy funkci únikové varianty z tíživé situace. Po přestálých útrapách se média jako zprostředkovatel národní hrdosti mohla silně uplatnit. Pokusím se objasnit, jakým způsobem se tak dělo a zasadit problematiku do dobového kontextu, který výrazně ovlivnil jak funkci a práci médií, tak způsob, jakým společnost sportovní úspěch (psychicky pozitivní stav) a jeho mediální reflexi vnímala. V rámci své práce bych s pomocí psychologických publikací sestavil konstrukci národního sebevědomí. Například se jedná o semiosystém "češství" a národního uvědomění a sebevědomí. K tomu by měl vést jazykový rozbor, doplněný o citace z odborných prací. Na základě předběžného výzkumu jsem zformuloval následující hypotézy:

1) média se po 2. světové válce aktivně podílela na formování národního uvědomění a posilování národní hrdosti

2) v rámci plnění eskapické funkce tehdejší tisk zveličoval úspěch československých hokejistů na mistrovství světa v roce 1947 a referování v něm vedlo k aktivní odezvě čtenářů

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

1. Úvod (popis tématu a diplomové práce)
  2. Historické vítězství československých hokejistů na mistrovství světa v roce 1947 (stručný přehled událostí)
  3. Historické souvislosti
    - a) Politická a společenská situace poválečné doby (přehled nejdůležitějších faktorů, které utvářely tehdejší společnost)
    - b) Média (legislativa, postavení médií ve společnosti, vliv - na základě výpovědí pamětníků a dostupných archivních dokumentů)
  4. Národní sebevědomí
    - a) Konstrukce, teoretické pojetí, vysvětlení pojmu
    - b) Sémiosystém "češství"
  5. Mediální obraz hokejistů
    - a) Jazykový rozbor
    - b) Historická srovnávací studie
  - c) Parametry zkoumaného období (vymezení období, autoři článků a jejich počet apod.)
  - d) Analýza vybraných článků podle vybrané metodologie a parametrů
6. Závěr (shrnutí a vyhodnocení hypotéz)

Vymezení podkladového materiálu (např. analyzované tituly a období, za které budou analyzovány) a metody (techniky) jeho zpracování:

Analyzované tituly: Rudé právo, Práce, Lidová demokracie. Tyto deníky jsem vybral pro jejich vedoucí postavení mezi československými deníky v poválečné éře.

Období, ve kterém budou tituly zkoumány: 15. 2. - 1.3. 1947 (mistrovství světa se konalo od 15. do 23. února)

Metody: historická srovnávací studie (porovnání společensko-politických poměrů s dnešními standardy), jazykový rozbor (použité výrazové prostředky, stylistika, východisko: literární a psychologická teorie) a rozbor článků (umístění, fotografie, titulky, font).

Základní literatura (nejméně 10 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

Archiv:

Archiv   Národní   knihovny   v   Praze

Knihy

a

články:

BOHÁČKOVÁ, Eva. Psychologie archetypu. Psyche et natura, 2001. Roč. 1, č. 2.

Tento odborný článek popisuje tvorbu hrdiny, stavbu vedoucího pozitivního archetypu. Věnuje se tomu, jakým způsobem jsou tvořeni hrdinové v literárních dílech.

GRUŠA, Jiří: Česko - návod k použití. Praha, Battister-Principal 2001; původně Gruša, Jiří: Gebrauchsanweisung für Tschechien. München, Piper 1999. Jiří Gruša ve své publikaci rozebírá české zvyklosti, historii i zvláštnosti českého jazyka. Soustředí se i na nadčasový "spor o češství" a rozebírá kulturní funkci jazyka.

GUT, Karel et PRCHAL, Jaroslav: Český hokej. Praha: Olympia, 2004. 182 stran. ISBN 80-7033-813-x.

Kniha o českém a československém hokeji shrnuje nejpodstatnější události jednoho z nejpobulárnějších tuzemských sportů. Rok 1947 v ní má podstatnou kapitolu, neboť se jednalo o první světový titul československých hokejistů.

HARTLEY, John: Understanding News. Routledge, 1982. 224 stran. ISBN 978-0415039338. Porozumění zprávám z úhlu čtenáře (jak správně číst a vyhodnocovat zpravodajské texty) i novináře, pojednávající o produkci zpráv, produkci publik a též s kapitolou o zpravodajských hodnotách a "mapování reality" ve zpravodajství.

LARSON, Charles: Persuasion: Reception and Responsibility. Belmont, USA: Cengage Learning, 2004. 404 stran. ISBN 0495567507. Publikace amerického akademika rozebírá metodologii persvazijní komunikace, její účinky a různé modely, podle kterých lze persvazi posuzovat. Zároveň se soustředí na užití symbolů a vytváření pozitivního či negativního obrazu o osobách i událostech.

McNAIR, Brian: Sociologie žurnalistiky. Praha: Portál, 2004. 182 stran. ISBN 80-7178-840-6. Zabývá se hlavními vývojovými tendencemi oboru a pozitivní i negativní mocí, kterou žurnalistika může mít. Text analyzuje, jak vzájemný vliv žurnalistů a lidí, kteří mají rozhodující moc, může ovlivňovat vývoj žurnalistického jazyka a strategie novinářů.

JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara: Média a společnost. Praha: Portál, 2003. 207 stran. ISBN 80-7178-697-7.

Kniha shrnující poznatky o podstatě mediální komunikace coby institucionalizované interakce mezi veřejností, masmédií a společenskými souvislostmi. Přináší základní nezbytné poznatky o publiku, mediálním produktu a vlivu médií.

McQUAIL, Denis: Úvod do teorie masové komunikace. Praha: Portál, 2002. 447 stran. ISBN 80-7178-714-0.

Rozsáhlá učebnice základů masové komunikace s přesahem do praxe. Masová média mají v moderních společnostech zásadní a stále vzrůstající význam a jsou proto podrobována nejen veřejnému hodnocení a regulaci, ale stala se i předmětem teoretických úvah. Autor též pojednává o konceptu zpravodajských hodnot.

SCHULZ, Winfried, et al. Analýza obsahu mediálních sdělení. 2. přepracované vydání. Praha: Karolinum, 2004. 149 stran. Tato kniha nahlíží do úvodu do problematiky mediální komunikace a obsahové analýzy masově medeiovaných textů. Ukazuje způsoby rozboru těchto textů a vyhodnocování zpravodajství.

ŠOLTYS, Otakar. Ikonický znak a sémiotické parametry v mediální krajině. In Schuster, Radek, et al. (ed.). Kreativita : hledání alternativ. 1. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk s.r.o., 2004, s. 85-97. ISBN 80-86898-05-9.

Tato stať ze sborníku nabízí pohled na to, jak mediální diskurs akceptuje ikonické znaky na základě popsaných sít.

ŠTALMACH, Darek. Historie MS a ME v hokeji v České republice. Brno : Computer press, 2004. 126 stran. ISBN 80-251-0157-5.

Tato publikace popisuje historii evropských a světových šampionátů v ledním hokeji. O mistrovství světa 1947 se v ní píše i ve společenských souvislostech.

TRAMPOTA, Tomáš: Zpravodajství. Praha: Portál, 2006. 191 stran. ISBN 80-7367-096-8.

Tato kniha ideálně kompiluje poznatky a aspekty z oblasti sociologie zpravodajství a poskytuje v nich dobrou orientaci. Vedle pojednání o zpravodajských hodnotách jsou zde představeny i ostatní klíčové koncepty zpravodajství: gatekeeping, nastolování agendy, produkce zpráv i vývoj v jednotlivých oblastech včetně historicky významných studií a výzkumů.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

KRENOVÁ, Kateřina. Srovnání zobrazení hokejového neúspěchu na MS v ledním hokeji v seriózním a tzv. tabloidním tisku, 2004. Nestr. Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Vedoucí bakalářské práce Otakar Šoltys.

HOUZAR, Petr. Sportovci jako hrdinové - konstrukce a vývoj obrazu českých olympijských medailistů., 2009. 107 stran. Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce Otakar Šoltys.

Datum / Podpis studenta

.....

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT **VYTIŠTĚNÉ** (včetně části, kterou vyplňuje institut!), **PODEPSANÉ** A VE **DVOU** VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ UK FSV. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI **VYZVEDNOUT** V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A **NECHAT VEVÁZAT** DO DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TUTO ČÁST VYPLŇUJE INSTITUT:			
Vyjádření IKSŽ: Vedení IKSŽ teze projednalo na svém zasedání dne ..... s tímto výsledkem:		Schváleno ☐	
		Neschváleno ☐	
Důvody případného neschválení práce		Téma je již zpracované ☐	
		Špatně formulované téma a cíl ☐	
		Špatně zvolená metoda práce ☐	
		Nedostatečná rešerše literatury ☐	
		Nevhodně zvolené prameny ☐	
		Nedostačující úroveň tezí ☐	
		Jiné	
		.....	
		.....	
Navržený vedoucí práce	Souhlas vedoucího práce navrženého vedením institutu	Příjmení a jméno	Datum /Podpis .....
Návrhy na konzultanty (v případě, že takové návrhy z jednání vedení IKSŽ vyplynou)		Příjmení a jméno	Příjmení a jméno .....
Schválené teze převzal/a student/ka		Příjmení a jméno	Datum /Podpis .....
Návrhy na oponenta: Vedení IKSŽ na svém zasedání dne ..... navrholo, aby předloženou práci oponoval/a:		Příjmení a jméno	

Obsah

Úvod.....	1
1 Lední hokej v Československu.....	2
1.1 Zimní stadion na Štvanici.....	5
1.2 Mike Buckna.....	7
2 Mistrovství světa 1947.....	8
2.1 Zápasy mistrovství světa.....	12
3 Historické souvislosti poválečného Československa.....	14
3.1 Politická situace v Československu.....	15
3.2 Společenská situace po druhé světové válce.....	19
3.3 Problémy při obnově republiky.....	21
4 Média v Československu po druhé světové válce.....	24
4.1 Historické souvislosti mediální krajiny.....	24
4.2 Regulace tisku.....	27
4.3 Novinářská profese v poválečné době.....	29
4.3.1 Právní souvislosti v mediální krajině poválečného Československa.....	30
4.3.2 Cenzura v poválečné době.....	31
5 Funkce médií.....	33
5.1 Vliv médií na publikum.....	35
5.2 Užití médií.....	36
6 Sport jako narace.....	39
7 Sport a média.....	42
7.1 Sportovní zpravodajství v tištěných médiích.....	44
7.2 Sportovní zpravodajství v rozhlase.....	45
8 Koncept národní identity.....	46
8.1 Sport a národní identita.....	52
8.2 Fenomén češství.....	55
8.2.1 Kategorie češství.....	56
8.2.2 Historické proměny češství.....	56
9 Zkoumané tituly.....	58
9.1 Rudé právo.....	59
9.2 Lidová demokracie.....	59

9.3 Práce.....	59
10 Analýza.....	60
10.1 Parametry zkoumaného období.....	60
10.2 Výzkum.....	60
10.3 Významná role rozhlasu.....	63
10.4 Narativní struktura mistrovství světa.....	66
10.5 Aktivní odezva u publika.....	69
10.6 Dopad na národní identitu a sebevědomí.....	71
10.7 Uplatnění teorií na mediovaná sdělení.....	73
10.7.1 Uplatnění Rankova modelu.....	73
10.7.2 Uplatnění eskapické funkce.....	75
10.7.3 Uplatnění teorie o nastolování agendy.....	76
10.8 Shrnutí.....	76
Závěr.....	77

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá stavem sportovní žurnalistiky v Československu po druhé světové válce. Na příkladu vítězství československých hokejistů na mistrovství světa v roce 1947 se snaží ukázat, jak se tehdejší tisk podílel na formování a posilování národního sebevědomí. Cílem je zároveň popsat aktivní roli médií při posilování národního uvědomění a hrdosti prostřednictvím referování o sportovních úspěších, které po válečných útrapách opět přinášely pocit radosti ve společnosti.

Lední hokej jako jeden z nejpopulárnějších českých sportů se během několika let od svého založení na českém území stal nedílnou součástí společenského života. Už od počátků této hry patřili domácí reprezentanti ke světové špičce a s tím byla spjata i očekávání fanoušků.

Koncept posilování národního sebevědomí prostřednictvím oblíbeného sportovní odvětví fungoval a funguje na základě měření sil s ostatními národy, respektivě v jejich reprezentačních družstvech. V době po druhé světové válce v dějinách tvořil úspěch na sportovním poli protiváhu k negativním jevům každodenního života, který provázel nedostatek surovin, nefungující zásobování, nejistota a jen pomalé obnovování poničené infrastruktury státu. Sportovní zpravodajství bylo jakýmsi protipólem válečných a poválečných událostí a jejich reflexí v soudobém tisku.

Za hrdiny v něm byli považováni ti, kteří pro republiku vykonali něco dobrého. Vedle politických představitelů, jako byl prezident Edvard Beneš¹ či ministr zahraničí Jan Masaryk², se v tomto ohledu uplatňovali i sportovci a triumf hokejistů na domácím šampionátu rok a půl po konci války byl první takovou velkou událostí.

Mojí výchozí tezí je, že vybrané deníky během mistrovství světa aktivně formovaly národní uvědomění a svým zpravodajstvím posilovaly národní hrdost. Vycházím i z předpokladu, že v rámci plnění gratifikační a eskapické funkce³ tehdejší tisk zveličoval úspěchy dosažené Čechoslováky, zvláště ve srovnání s jinými zeměmi, a zasazoval je do

---

1 Edvard Beneš, (* 28. 5. 1884 - † 3. 9. 1948): český politik; prezident ČSR v letech 1935-38, 1945-48, představitel České stany pokrokové. V roce 1938 přijal mnichovský diktát, následně abdikoval a emigroval. V roce 1945 jmenoval první vládu Národní fronty, v roce 1948 odmítl podepsat komunistickou ústavu a abdikoval. (Diderot 1999: 158)

2 Jan Masaryk (* 14. 9. 1886 - † 10. 3. 1948): český diplomat a politik; syn Tomáše G. Masaryka. Žil ve Spojených státech, poté byl velvyslancem ve Velké Británii. Za druhé světové války představitel československého zahraničního odboje, ministr exilové vlády. V únoru 1948 přijal místo v Gottwaldově vládě, následně zemřel za dosud nevyjasněných okolností.

3 Eskapismus: mentální proces, jehož podstatu tvoří fantazijní únik před reálnými životními problémy do imaginárních světů, které mají často podobu mediálních simulací. (Reifová a kol. 2004: 53). Gratifikace: potěšení, uspokojení z užívání médií v rámci přístupu, který se zabývá motavací a chování členů mediálních publik a způsoby, jak a proč používají média. (Reifová a kol. 2004: 301)

celospolečenského kontextu. Analýze podrobím jedny z nejvýznamějších listů tehdejší doby: *Rudé Právo*, *Lidovou demokracii* a deník *Práce*.

Diplomovou práci jsem pojal jako historickou srovnávací studii článků, které o hokejovém šampionátu vyšly ve vybraném období. Pokusím se dokázat, že úspěch československých hokejistů a referování o průběhu mistrovství světa vedlo k aktivní odezvě u čtenářů a přispělo k zvýšení národní hrdosti.

Ve své práci budu postupovat klasickou metodou zpracování. Nejprve představím faktograficky mistrovství světa, které v únoru 1947 hostil Zimní stadion na pražské Štvanici. Popíši sled událostí, které byly z českého pohledu v průběhu šampionátu nejdůležitější, a celý turnaj představím s ohledem na situaci, v níž se československý hokej po druhé světové válce nacházel.

V další kapitole se budu věnovat historickým souvislostem, politické a společenské situaci, která v Československu panovala po druhé světové válce. Vyjmenuji základní faktory, které formovaly tuzemský dějinný vývoj po roce 1945. Ve druhém bodě této kapitoly popíši i mediální prostředí období tzv. „Třetí republiky“⁴, v jakých legislativních rámcích se novináři pohybovali, jaké měli postavení ve společnosti a co bylo typické pro dané období.

Následně se budu snažit přiblížit fenomén národního sebevědomí jako teoretického konstruktů i jeho praktického naplňování. V rámci popisu souvisejících pojmů, jako je národní hrdost či národní sebevědomí, se budu věnovat i fenoménu češství.

V klíčové kapitole této diplomové práce rozpracuji mediální obraz československých hokejistů. Definuji parametry zkoumaného období a články spadající do tohoto období podrobím srovnávací historické studii. Mým cílem je na konkrétních textech dokázat jevy vycházející z teoretického rámce. Závěrem zhodnotím dosažené poznatky a porovnáám je s výchozími hypotézami.

1 Lední hokej v Československu

Počátky ledního hokeje na českém, potažmo československém území, sahají až do předminulého století. Za prvního hokejistu je považován sportovní průkopník a funkcionář Josef Rössler-Ořovský⁵, který v roce 1881 založil v Praze Bruslařský klub a

4 Třetí republikou bývá označováno období po konci druhé světové války (květen 1945) až do plného nástupu komunistů k moci (únorový převrat roku 1948).

5 Josef Rössler-Ořovský (* 29. 6. 1869 - † 17. 1. 1933): český sportovní funkcionář, publicista a sportovec. Stál u zrodu několik sportovních svazů (např. jachtingu, tenisu, lyžařů či atletiky), v roce 1900 spoluzakládal Český (později Československý) olympijský výbor, kterému v letech 1908 – 1929 předsedal. (Diderot 1999: 1255)

posléze přivezl ze studijního pobytu ve Francii první poznatky o organizovaném hokeji. Do té doby se na našem území vyskytovaly jen nárazové aktivity, které mohly jen vzdáleně připomínat hokej tak, jak ho známe dnes.⁶

První opravdové seznámení s mezinárodním hokejem přišlo až v roce 1909, když se po ustanovení Českého svazu ledního hokeje⁷ vydali čeští hokejisté pod hlavičkou Slavie na turnaj do francouzského městečka Chamonix. Přestože teprve na místě se poprvé seznámili s tehdy běžně užívanou výstrojí, klasickými hokejkami i pukem, už o dva roky později se v Berlíně stali v konkurenci Německa, Švýcarska a Belgie mistry Evropy.

Odborné publikace zabývající se vznikem a popularitou ledního hokeje na českém území často připomínají, že úspěchy místních družstev v mezinárodních soutěžích od začátku přicházely navzdory ne zcela příhodnému podnebí. V knize *Český hokej*, oficiální publikaci Českého svazu ledního hokeje, stojí: „Ač naše země nikdy neoplývala vhodnými přírodními podmínkami pro lední hokej, již v prvních letech jsme se na mezinárodním poli zařadili mezi nejlepší evropské země.“⁸

Postupem času se „kanada“, jak se na českém území hokeji s pukem zpočátku přezdívalo, etablovala a nabírala na popularitě. Stoupalo i mezinárodní povědomí o českých hokejstech. Například francouzský deník *Les sports d'Hiver* po turnaji v Chamonix napsal: „České mužstvo nás překvapilo rychlostí svých útočníků, výbornými přihrávkami, bojovností a dobrou kombinací. Jakmile toto mužstvo bude lépe ovládat kanadskou hůl a naučí se lépe střílet, bude mezi nejlepšími. Uvidíme-li příště české mužstvo, bude jistě obávané.“⁹

Český hokej se ve světě už od raných dob začal profilovat jako herně líbivý a technicky vytříbený. *Encyklopedie ledního hokeje* poskytuje následující charakteristiku: „Československý hokej byl označován za nejtechničtější a nejlíbivější zejména pro dobré bruslení, tvůrčí schopnost, nápaditost a vtip ve hře, ale trpěl malou odolností vůči tvrdosti, neuměl překonávat rychlostní a silové pojetí svých hlavních soupeřů.“¹⁰ Tato

6 Hra s míčkem na ledě, jež by vzdáleně mohla připomínat lední hokej, se hrála na českém území už v dobách vlády Jiřího z Poděbrad. Prvním obyvatelem Království českého, který na vlastní oči užíval černý kotouč, byl zřejmě na svých cestách po Americe kníže Colloredo-Mansfeld, který chtěl na zámku v Dobříši uspořádat exhibici hráčů Slavie s ČLTK. Pro oblevu se ale nehrálo, šlechtic ovšem jen svým vyprávěním o kanadském hokeji zažehl v hráčích snahu poznat opravdový kanadský hokej. (Gut, Prchal, 2004: 17; Jenšík, 2001: 9-10)

7 Český svaz ledního hokeje byl založen 11. 12. 1908 v Praze z iniciativy fotbalového funkcionáře Emila Procházky pod názvem Český svaz hockeye. Ještě téhož roku vstoupil do zastřešující mezinárodní federace IIHF (International Ice Hockey Federation, původním názvem Ligue International de Hockey sur Glace podle Francie, zakládajícího člena). Do kompetencí svazu od počátku spadala i hokejová reprezentace. (Gut, Pacina 1986: 348)

8 Gut, Prchal 2004: 7

9 Gut, Prchal 2004: 19

10 Gut, Pacina 1986: 91

obecná definice se velmi rychle uchytila mezi sportovní veřejností a vytvořila podhoubí pro budoucí pocity ukřivděnosti, že soupeři svou přehnaně tvrdou hrou destruuji českou snahu o konstruktivní a pohledný hokej. Jak později v této práci ukáží, právě takové rozpoložení se projevilo u tuzemských médií, hráčů i fanoušků i v klíčových chvílích analyzovaného pražského šampionátu z roku 1947.

Během meziválečného období se v Československu lední hokej etabloval jako jeden z nejpobulárnějších sportů. Jedním z největších důvodů, proč se původně kanadská hra v domácích podmínkách tak rychle uchytila, byly mezinárodní úspěchy. „Čeští hokejisté vskutku bleskově vyrostli z žáků v mistry a ještě před první světovou válkou získali dva tituly mistrů Evropy.“¹¹

V meziválečné éře se v Praze formují dva silné celky, který využívají tenisového zázemí a po dlouhé roky určují tempo rozvoje domácího hokeje. Šlo o kluby LTC (Lawn Tennis Cercle) a 1. ČLTK (Český lawn tenisový klub). V nich se soustředil největší hráčský potenciál i nejlepší zázemí v republice.

Klíčovým aspektem rozvoje českého, a potažmo československého hokeje, byly herní prostory. A LTC i 1. ČLTK byly odkázány na přízeň počasí. Až do roku 1931 se na českém území hrálo výhradně na přírodním ledě, což byl v porovnání se zbytkem hokejově vyspělé Evropy značný hendikep. Ve druhé a třetí dekádě dvacátého století byly tréninky na ledě u českých hokejistů podmíněny příhodnými teplotními podmínkami. „Počasí byl leckdy nepřekonatelný problém. Řada evropských měst už v té době měla kryté plochy s umělým ledem, Praha nikoli. Existoval prý sice odvážný projekt na její vybudování v paláci Lucerna na Václavském náměstí v Praze, ale nebyl realizován.“¹² Pokud nastala obleva, byli hokejisté nuceni připravovat se na zápasy tzv. „na suchu“ - v klubovnách či tělocvičnách, kde udržovali pouze fyzickou kondici pomocí tělocviku a mohli improvizovaně pilovat střelbu z hladce ohoblovaného prkna. Na procvičování bruslařských dovedností nebyly v tehdejších poměrech možnosti.

Neutěšené domácí poměry a nepravidelnost tréninkových jednotek pak pro národní mužstvo při neúspěšných turnajích sloužily jako částečná omluva. Redaktor brněnského listu Sport Ondřej Sekora¹³ například napsal: „Je třeba zvednout hlas na obranu mužstva,

11 Gut, Prchal 2004: 19

12 tamtéž

13 Ondřej Sekora (* 25. 9. 1899 - † 4. 7. 1967): český kreslíř, grafik, ilustrátor, žurnalista a spisovatel, zasloužilý umělec (1964) Ondřej Sekora se proslavil zejména jako autor knih pro děti. Pracoval v Lidových novinách, kde se věnoval i sportovnímu zpravodajství. Proslul zejména blízkým vztahem k rugby, které v Československu propagoval. Působil jako rugbyový trenér i rozhodčí. Z francouzštiny přeložil první rugbyová pravidla a vydal publikaci *Rugby, jak se hraje a jeho pravidla* (1926). (citarny.cz: dostupné online)

které se mohlo celou sezonu na brusle jen dívat.“¹⁴

Zatímco v polovině dvacátých let dvacátého století se popularita hokeje ještě stále dělila mezi „bandy“ a „kanadu“¹⁵, na konci dekády už jasně v českém prostředí dominovala zámořská verze s pukem, hrou za brankou a mantinely po stranách hřiště. Bylo jasné, že pokud se má český „kanadský“ hokej nadále rozvíjet a být konkurenceschopný, musí k tomu mít příhodné podmínky.

Nejen vedení hokejového svazu, ale i široká veřejnost a politická garnitura si uvědomovaly, že je nutné vystavět stadion, kde bude hřiště s mantinely a především celozimním provozem.

Tlak na výstavbu plochy s umělým ledem v Praze se stupňoval i v tisku, zejména po velkých mezinárodních akcích. V deníku *Národní politika* se po mistrovství Evropy 1929, které v Budapešti českoslovenští hokejisté vyhráli, nezámý redaktor ptá: „Proč nemáme u nás ledového paláce? Tato otázka a spolu trpká výčitka napadá nás znovu a znovu, pomyslíme-li si, jak vysoko by mohl stát náš hockey...“¹⁶

1.1 Zimní stadion na Štvanici

Právě na základě budapešťského triumfu se městská rada v Praze rozhodne vyřídit kladně žádost Pražských vzorkových veletrhů. Společnosti byla přidělena západní část vltavského ostrova Štvanice pro vztyčení prvního zimního stadionu.

Ještě dva roky ovšem trvalo, než se nekrytý stadion otevřel. Dlouho se totiž diskutovalo o tom, kdo by zaplatil možný schodek.¹⁷ V polovině roku 1930 se přesto začalo stavět, stavbu prováděla firma Keclík a spol.. Ač nebyl stadion zcela hotový, využilo se evropské turné týmu Manitoba University ke slavnostnímu otevření. *Zlatá kniha českého hokeje* a další historické publikace o českém hokeji shodně citují oznámení, které se 17. ledna 1931 objevilo v pražských novinách. „Umělý stadión na Štvanici v provozu! Včera večer byla provedena zkouška, která díky pohotovosti Ing. Koldy z První brněnské a personálu dopadla skvěle. Solanka byla ochlazená na minus 8

14 Jenšík 2001: 61

15 Bandy hokej je dnes málo populární hra s míčkem a zahnutými holemi na ledě – evropský předchůdce klasického ledního hokeje. Bandy se mohl hrát na větším hřišti a s více hráči v poli. Pěstoval se zejména v Anglii, Skandinávii a Rusku, a to už v druhé polovině 19. století podle různých pravidel. U nás byl velkým propagátorem bandy Josef Rössler-Ořovský, který dovezl z Paříže hole a míč a zaváděl tuto hru v pražském Bruslařském závodním klubu. Naopak „kanadský hokej“ je přímým předchůdcem dnešního ledního hokeje. Dříve se ovšem hrál s nižšími mantinely, primitivnější výstrojí, s pozměněnými pravidly a v jiných časových úsecích. (Gut, Pacina 1986: 22)

16 Jenšík 2001: 68

17 O tom, že by byl štvanický stadion rentabilní, se tehdy výrazně pochybovalo. V době velké hospodářské krize, která postihla celý svět, se na podobné investice nezdála být vhodná doba. (Vlk, Gut 1978: 61)

stupňů Celsia a dnes bude hřiště polito. Během dvou hodin bude na kluzišti 4 cm silná vrstva ledu. V 18 hodin se koná zápas LTC – Manitoba za každého počasí. Hlediště jest upraveno tak, že ze všech míst bude velmi dobrý rozhled. Jednotné vstupné k stání 16 Kč.¹⁸

Otevření prvního umělého kluziště na československém území bylo důležitým mezníkem pro rozvoj hokeje v republice a také velkou celospolečenskou událostí. První návštěva kanadského mužstva v Praze přilákala plné hlediště - sedm tisíc diváků - i když museli diváci stát na provizorních tribunách. Ačkoli panovaly obavy, zda jich přijde dostatek, nakonec pořadatelé přidali ještě dva zápasy. „Praha byla hokejem nadšena, a proto byl velký zájem i o druhé utkání... Bylo opět vyprodáno. A tak pro nasycení pokladny bylo uspořádáno utkání třetí. Křest pražského Zimního stadiónu byl tehdy slavný.“¹⁹

K velkému ohlasu u publika přispěly i vyrovnané výsledky (0:2, 0:0, 2:1) s do té doby neporazitelnými Kanadčany. „Obrovská eurofie zachvátila i ty, kdo dosud puk na vlastní oči neviděli. Především zásluhou další premiéry: prvního rozhlasového přenosu hokejového utkání, jehož reportérem nemůže být nikdo jiný než Josef Laufer. Na Štvanici bylo mikrofonu a hlasateli vyhrazeno místo na římse ještě nedostavěné budovy za východní brankou. Měl jsem před sebou užší stranu kluziště, takže pohled byl zkreslený. Byla tu šeredná zima a foukalo ze všech stran...“ bude vzpomínat po letech. Bez ohledu na jeho muka má přenos skvělý ohlas – i proto, že Manitobě se zatím žádný z evropských soupeřů neubráníl. Toho večera definitivně skončí český hokejový starověk.²⁰

Štvanice se stala epicentrem českého hokeje. V roce 1933 se zde konalo mistrovství světa, stejně jako i v letech 1938, 1947 a 1959. Domácí prostředí si tu vytvořil především do té doby letenský klub LTC. Jeho bohatý mezinárodní program a exhibiční střetnutí s věhlasnými soupeři dokázal přilákat hodně diváků. V meziválečné éře na zimním stadionu trénovali i hráli zápasy hokejisté Tatry Smíchov, Spartaku Praha Sokolovo (později Sparta), ÚDA Praha, Motorletu Praha a Tankista Praha.²¹

18 Vlček, Gut 1978: 63-64

19 tamtéž

20 Jenšík 2001: 76

21 Štvanice byla otevřeným zimním stadionem až do roku 1956. Po výstavbě Sportovní haly v pražských Holešovicích byl stadion využíván především k bruslení veřejnosti a výkonnostním utkáním. V současné době štvanický stadion chátrá a jeho další osud je nejasný. (Gut, Pacina 1986: 422-423) V současné době je štvanický stadion zavřený na příkaz statika městské části Prahy 7 a neví se, co s ním bude dál. (Statik zakázal vstup na zimní stadion na pražské Štvanici. *iDnes.cz*, 10.1.2011, 15:23, dostupné online)

První umělá plocha na Štvanici byla katalyzátorem zájmu o lední hokej. Dokazují to i statistiky: zatímco v roce 1931 měl svaz za členy jen 61 klubů, o rok později už 135 a v roce 1933 už 205 klubů (s 3262 zaregistrovanými hráči).²² Z ročenky LIHG ale vyplývá, že jeden zimní stadion byl v porovnání se západní Evropou stále miniaturní číslo. V Anglii měli 21 umělých kluzišť, v Německu 14, ve Švýcarsku a Francii čtyři a v Nizozemsku tři.

Štvanice přispívala k rozvoji i jinak než jen pořádáním zápasů. Každé nedělní ráno zde kanadští hokejisté, kteří tou dobou působili v LTC, Slavii či Spartě, předváděli hokej dětem a byli tak prvními instruktory této hry v Československu.²³

1.2 Mike Buckna

Jedním z nejlepších učitelů z Kanady byl Mike Buckna.²⁴ Syn slovenských emigrantů přijel do Prahy v roce 1935 a stal se hrajícím trenérem LTC až do roku 1939. Podle hesla v *Malé encyklopedii ledního hokeje* patřícímu k jeho jménu byl na tehdejší dobu dokonalým demonstrátorem hry. „Byl příkladem pro mladé hráče. Postupně si získal velkou autoritu u spoluhráčů. Jeho skvělé hráčské kvality a osobní vlastnosti z něj udělaly přirozeného duševního vůdce mužstva.“²⁵

Na rozdíl od jiných kanadských hráčů měl Buckna velkou výhodu, uměl, i když s akcentem, místní jazyk. To mu naplno umožnilo využít jeho mentorský talent a stát se jednou z nejdůležitějších osobností českého a československého hokeje první poloviny dvacátého století.

Retrospektivní publikace často zmiňují Bucknův přínos pro stále se formující domácí hokejové podhoubí. „Není Kanad’an jako Kanad’an. Buckna byl jiný. Především to byl trenér a kouč od pánaboha, to ani mezi vynikajícími hráči není dáno mnohým. Nebyl lev salonů a drtič nudících se dámských srdčec, jako někteří z jeho souputníků, ale

²² Vlk, Gut 1978: 74

²³ S hokejovým boomem rostla poptávka po kanadských hokejstech. V LTC hrál Howie Grant, Gromol a Hullquist ve Slavii a MacKenzie ve Spartě. Byli placeni ve tvrdé valutě. Například manažer LTC Jaromír Citta ale každého Kanad’ana ve smlouvě zavázal, že musí hodinu týdně být k dispozici mládeži. S Grantem, Grmolem či Bucknou na jedné třetině hřiště bruslilo několik chlapců. (Vlk, Gut 1978: 75-76)

²⁴ Mike Buckna (* 5. 9. 1913 - † 6. 1. 1996): česko-kanadský hokejista a později trenér. Narodil se slovenským emigrantům v kanadském Trailu, provincie Britská Kolumbie. Hrál za místní klub Trail Smoke Eaters. V československé ligoové soutěži odehrál 4 sezony (1936-38 a 1946-48), nastřílel v nich 40 gólů. Publikace, z nichž cituji, se neshodují v tom, zda Buckna přišel do Prahy na inzerát v kanadském tisku, který mělo údajně uveřejnit LTC. Po únorovém převratu v roce 1948 se Buckna vrátil zpátky do Kanady. Do Československa se pak podíval například jako čestný host mistrovství světa v roce 1985. Přezdívalo se mu Matěj, podle pamětníků tuto přezdívku údajně poprvé použil rozhlasový komentátor Josef Laufer. (Jenšík 1997: 10-11; Gut, Pacina 1986: 44)

²⁵ Gut, Pacina 1986: 43-44

opravdový chlap, který bral vážně svou práci i život. Na Štvanici poznal Lolu Fraňkovou. Když si ji po světovém šampionátu v osmatřicátém bral, nebylo v kostele na Cyrilometodějském náměstí ani před ním k hnutí. A když rok poté už v prvních dnech nacistického panství odjížděli do Kanady, plakali i ti nejtvrdší hokejoví borci jako malé děti. Všichni cítili, že je to nadlouho, kdoví, jestli ne navždy...²⁶

Buckna začal v českém prostředí uplatňovat do té doby málo vídanou věc: taktiku. Dokazuje to i dobová vzpomínka útočníka Jiřího Tožičky. „Před každým utkáním nám dával osobní úkoly a ty jsme museli plnit. Běda, kdyby někdo hrál po svém a neplnil úkol! Buckna zastával názor, že hokej je tvrdá hra, proto musí být i trenér tvrdý a musí ukládat tresty. Když se třeba stalo, že trojice Hromádka, Maleček, Tožička v zápase zaútočila jen na dva obránce a nedala branku, věděli jsme, že o přestávce padnou facky. Každý dostal dvě, svěsil hlavu, pokorně se omluvil – Buckna pro nás měl vždy pravdu a dávali jsme si pak velký pozor. Měli jsme ho rádi a nechtěli jsme ho rozhněvat.“²⁷

V publikaci *Zlatá kniha hokeje* je popsáno, jak velký byl Bucknův vliv na formování československého hokeje a potažmo jeho reprezentačního družstva tak, aby bylo v únoru roku 1947 schopno získat první titul mistrů světa. „Bucknovo působení v Praze bylo pro československý hokej obrovským přínosem. Jeho činnost poznamenala výkonnost tří generací. Ta nejstarší se dokázala ještě na sklonku hokejové kariéry zapálit téměř mladicky pro hru a všemožně se snažila uchovat si fyzickou kondici, aby stačila mladším. Bucknovo zaujetí pro hru, radost z hokeje, z pohybu, z boje, jež z něho v každém utkání vyzařovaly, přitahovaly na led další a další napodobovatele. Byl prostě vzorem v pravém slova smyslu.“²⁸

Velký vliv měl především na hráče pubescentního věku, kteří se účastnili jeho instruktážních hodin na Štvanici a z nichž se rekrutovalo několik pozdějších prvních mistrů světa: například Kus, Pácalt, Stibor, Pokorný.

2 Mistrovství světa 1947

Druhá světová válka postihla všechny oblasti lidského života, sport nevyjímaje. Během okupace Československa byly omezeny nebo zcela zrušeny mezistátní zápasy. Na druhou stranu ale lední hokej byl jedním z mála legálních důvodů s shromažďování. „Byl to zlý čas, všem bylo smutno, ale sport pomáhal houfovat se, udržovat se pospolu, dovolovat scházet se. Jednou z mála cest, po které se mohlo v té přetěžké době jít, byl

26 Jenšík 1997: 12-13

27 Vlk, Gut 1978: 85

28 tamtéž: 85

klubový život.²⁹

Válečné strasti ale neubraly z entuziasmu a nadšení pro hokej, což dokládá vzpomínka útočníka Stanislava Konopáska. „Za války chodil plný stadion; když se hrály zápasy mezi Čechami a Moravou, byly tribuny doslova nabitě k prasknutí. Atmosféra byla vynikající, už hodinu před zápasem řvala jedna tribuna na druhou, měly připravené všelijaké skandovačky, různé průpovídky a lidi si tak krátili dlouhou chvíli před začátkem utkání. Ono se taky za protektorátu nedalo nic moc jiného dělat.“³⁰

Po celé trvání nacistického Protektorátu Čech a Moravy³¹ se hrála nejvyšší liga o šesti klubech, s výjimkou sezony 1939-40. Jak uvádí tabulka z odborné publikace *Zlatá kniha hokeje*, počet klubů i registrovaných hráčů i během okupace rostl.

Počet registrovaných klubů během nacistické okupace³²

Rok	Klubů	Hráčů
1939	251	5133
1940	305	6233
1941	469	7925
1942	543	10097
1943	680	13272
1944	818	17823
1945	874	21870

Růst počtu hráčů i klubů dával dobrý základ k obnově fungování ledního hokeje v předválečné míře a jeho dalšímu rozvoji. I během okupace kraloval s výjimkou roku 1941 protektorátní lize celek LTC Praha. Převážně z něho pak trenér Mike Buckna sestavil národní tým pro první poválečné mistrovství světa. Jen Vladimír Bouzek hrál za Třebíč a Jaroslav Drobný, Zdeněk Jarkovský a Miroslav Sláma za 1. ČLTK³³.

Trenér Buckna se po druhé světové válce vrátil z Kanady a opět se ujal sestavování reprezentace. Jednalo se o velkou a respektovanou osobnost. Jak vyplývá z dobových publikací a vzpomínek pamětníků, jediný hráč, který se z Bucknova návratu neměl radost

29 Vlček, Gut 1978: 105

30 Lukšů, Palán 2007: 65

31 Protektorát Čechy a Morava (15.3.1939 – 5.5.1945): forma německé okupační správy na území zbytku českých zemí, byl zřízen výnosem Adolfa Hitlera, kterým bylo území Čech a Moravy přičleněno k Velkoněmecké říši (Diderot 1999: 1181)

32 Vlček, Gut 1978: 105

33 Sestava mužstva Československa: Modrý (Jarkovský) – Pácalt, Sláma – Troušilek, Šťovík – Troják, Zábrodský, Konopásek – Kus, Drobný, Stibor - Pokorný. (Jenšík 1997: 132)

a dostal se s ním do otevřeného konfliktu, byl Vladimír Zábrodský. Jeho spoluhráč z formace Stanislav Konopásek o něm uvedl: „Většina z nás videla Matěja ráda, našel se ovšem člověk, který mu nepřál; bál se, že by v klubu ztratil svoji výsadní pozici, navíc mu záviděl jeho plat. Ti dva se nemohli snést, oba chtěli mít první i poslední slovo“.³⁴

Napětí mezi Bucknou a Zábrodským vyvrcholilo poté, co trenér z týmu těsně před šampionátem vyřadil Zábrodského mladšího bratra Oldřicha. Podle sportovního historika Miroslava Jenšíka, který měl do mužstva a zákulisí vhléd, šlo jen o zástupný problém mnohem většího boje – boje o moc. S tímto názorem souzní i výroky dalších hráčů tehdejšího národního týmu. Například útočník Jaroslav Drobny o Zábrodském prohlásil: „Lotr, ale hokejový génius“.³⁵ Vladimír přes zvažovaný bojkot v mužstvu zůstal a na ledě patřil k nejlepším hráčům.

Hokejový šampionát v roce 1947 se měl původně konat ve Velké Británii, jak mezinárodní hokejová federace LIHG rozhodla na svém zasedání v dubnu 1946. Jenže na mistrovství světa kvůli sporům mezi konkurenčními federacemi odmítl přijet výběr Kanady a britští pořadatelé věděli, že bez tohoto výběru nebude turnaj výdělečnou akcí. Proto se vzdali pořadatelství ve prospěch Československa, jehož hokejoví činovníci museli šampionát připravit během pouhých tří měsíců.

„Není divu, že dobrovolní pracovníci měli v této době s organizací mistrovství spoustu potíží. Zdolávali je s obdivuhodnou mírou optimismu. Nejvážnější byla ovšem otázka finančních záruk. Ač záštitu nad mistrovstvím přijal prezident dr. Beneš, stát záruky neposkytl. Nabídl je však majitel pražského Zimního stadiónu Keclík. Vzal na sebe režii šampionátu, neboť ze zkušenosti z mistrovství v roce 1933 a 1938 věděl, že neprodělá.“³⁶

Ve všeobecném nadšení se objevily i kritické hlasy. Patří k nim i bez jména autora otištěný článek v deníku *Rudé Právo*, s dobře viditelnými symptomy ideologicky zabarveného textu. „Řeknete – vždyť jaké u nás jsou návštěvy na lední hokej. Ano, ale jen na hodnotné zápasy, pořádané v době, kdy má lid volno. A kdo má dnes ve všední den odpoledne volno? Při zvýšeném pracovním vypětí ke zdaru dvouletého plánu národní obnovy nebude mít volno téměř nikdo.“³⁷

Jak se však ukázalo hned 15. února 1947, tedy v den zahájení mistrovství světa, obavy o návštěvnost nebyly na místě. „Dobrou hodinu před zahajovacím ceremoniálem

34 Lukšů, Palán 2007: 97

35 Jenšík 1997: 70

36 Vlk, Gut 1978: 110

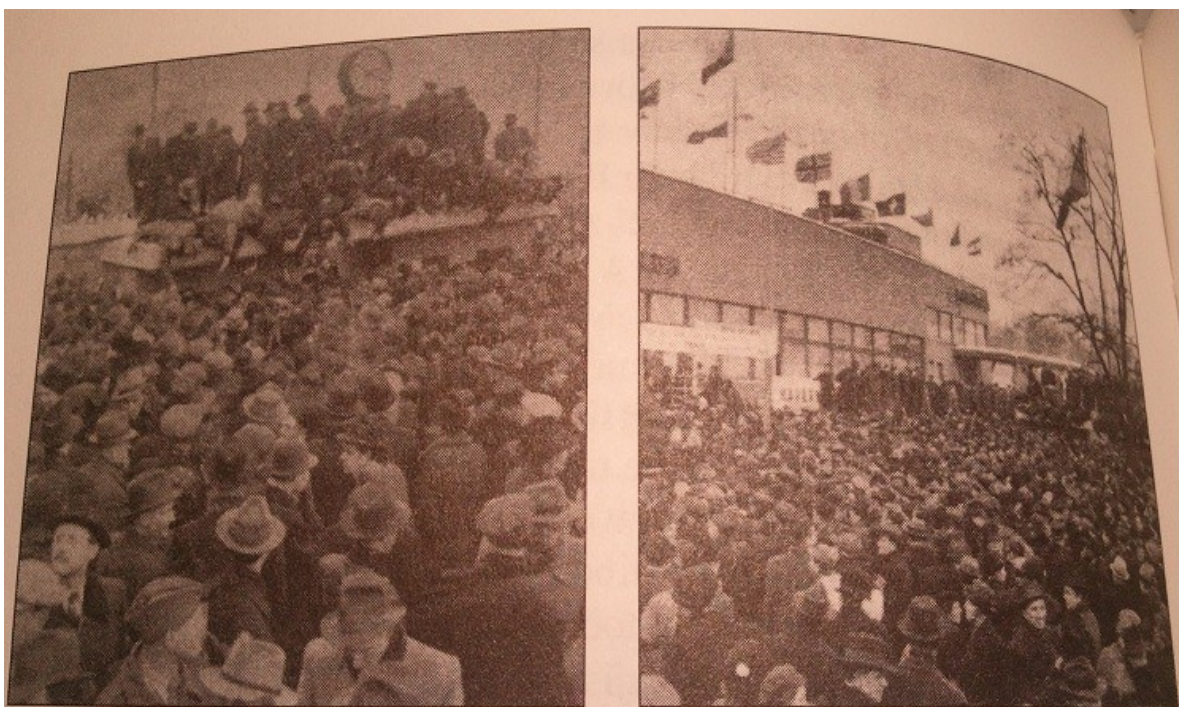
37 Otázka návštěvnosti. *Rudé Právo* : *Orgán Komunistické strany Československa*. 20. 10. 1946, 21 , 298, s. 16

jsou místa k stání na Štvanici zaplněna do posledního místečka a také v řadách sedadel se rychle vytrácejí poslední skulinky.³⁸ Přitom lidem, kteří na otevřený stadion (střechu dostala Štvanice až v roce 1956) přišli, byla v ten den velká zima. Celé Československo v únoru 1947 sužovaly mrazy a přivaly sněhu, což vyústilo v uhelné prázdniny. Všechny školy a některé veřejné instituce měly zavřeno.

První mistrovství světa po osmi letech a po válečných útrapách mělo speciální atmosféru, kterou ve své knize *První mistři světa* popisuje pamětník a sportovní historik Miroslav Jenšík. „Od zamrzlé řeky táhne chlad. Nohy zebou, v otevřených ochozech se sráží dech a do nechráněných uší to nepříjemně štípe. Nálada v hledišti je ale báječná. Tribuny se vzájemně častují skandovanými pokřiky, jejichž autory jsou anonymní příležitostní veršotepci. Když se v čestné lóži objeví ministr zahraničí Jan Masaryk, s obrovským náskokem nejpopulárnější člen vlády, uvítá ho uragán nadšení.“³⁹ Zájem o turnaj byl velký v celém průběhu, jak dokazují dobové fotografie.

Zájem fanoušků o zápasy MS 1947⁴⁰

Výjevy, které se před branami Zimního stadionu opakovaly při každém významném utkání. Zájemci o vstupenky to zkoušeli i ze střechy pokladen...

38 Jenšík 1997: 63

39 Jenšík 1997: 64

40 Jenšík 1997: 102 (fotografie)

Útočník Stanislav Konopásek popsal okolnosti pražského šampionátu takto: „V Praze byl o šampionát velký zájem a zimní stadion byl dopředu vyprodán. Ještě že jsem sehnal vstupenky pro mámu; viděla úplně všechny naše zápasy. Fanoušci zkoušeli na utkání proniknout všelijak. Objevily se i falešné lístky, které vyráběli hlavně študáci. Když se na to přišlo, zavedli pořadatelé zvláštní kontroly. Vstupenky natírali speciální vodičkou, aby zjistili, jestli jsou pravé.“⁴¹

Nové dějiště turnaje se pochopitelně líbilo i československým hráčům: „Pro nás to byla velmi příjemná zpráva: byli jsme rádi, že si užijeme atmosféru mistrovství doma, navíc budeme mít podporu obecnstva. Před turnajem jsme si hodně věřili. Můžu říct, že jsme si byli jisti úspěchem.“⁴²

2.1 Zápasy mistrovství světa

Po slavnostním zahájení, při kterém jsou nejbouřlivěji přivítání Američané (jako jeden z osvoboditelských národů, Rusové v roce 1947 ještě na mistrovství světa nehráli), začal samotný šampionát za účasti osmi mužstev.⁴³ Čechoslováci začali utkáním proti Rumunsku, které bylo před turnajem považované za jasného outsidera. Domácí hokejisté vyhráli jasně 23:1.⁴⁴

Druhý a třetí den mistrovství světa Čechoslováci nehráli. Až čtvrtý den měli na programu zápas proti Rakousku a i v něm podle očekávání vyhráli, stárnoucí generaci úspěšných rakouských hokejistů porazili 13:5.⁴⁵ Proti Rakušanům se objevila první překážka na cestě za vytouženou medailí – po první třetině a špatném výkonu svěřenci Mika Buckny prohrávali o gól. Právě trenér pak hráče vyburcoval a rozpačitý vývoj nakonec skončil jasnou výhrou. Veřejnost uklidňoval Buckna slovy: „Jen klid, nic se nestalo. Důvěřujte nám dál!“⁴⁶

Jenže v národ, který hostil třetí světový šampionát v Československu s patričnou pýchou a očekáváním, to příliš neuklidnilo, jak dokazuje popis události v knize *Kronika českého hokeje*. „V úterý dopoledne k smrti vyděsí 9000 diváků a polovinu národa u

41 Lukšů, Palán 2007: 100-101

42 Lukšů, Palán 2007: 99

43 První poválečné mistrovství světa se uskutečnilo pod taktovkou Mezinárodní federace LIHG a mohla ho automaticky hrát všechna přihlášená mužstva. Do Prahy přijelo těchto sedm týmů: Belgie, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Švédsko, Švýcarsko, USA. Herní systém tehdy ještě neznal play-off (vyřazovací část), hrálo se klasickým modelem – všechny týmy odehrály utkání s každým soupeřem a na závěr turnaje se udělala z výsledků tabulka. (Jenšík 1997: 132)

44 Jenšík 1997: 132

45 tamtéž

46 Jenšík 1997: 91

rozhlasových přijímačů – po první třetině prohrávají 2:3! Do druhé sirény nastřílejí stárnoucím pánům z Vídně, kterým rychle dochází dech, šest gólů a nakonec bezpečně zvítězí. Poměrně vysoké číslo v kolonce obdržených branek je způsobeno i tím, že brankáři Jarkovskému se obnoví zranění – zlomenina malíčku: už si tu nezachytá.⁴⁷

Den po zápase s Rakušany nastoupili Čechoslováci proti Polsku. Soupeř, vysíleným předcházejícím vyrovnaným utkáním s favorizovaným Švédskem, nestíhal a hostitelé si za hustého sněžení připsali snadnou výhru 12:0.⁴⁸

Šestý den mistrovství světa přišla první reálná konfrontace – utkání proti Švýcarsku, které bylo koncem třicátých let Československu zcela vyrovnaným soupeřem. Druhá světová válka ale poměry ve světovém hokeji změnila, Švýcarům odrostla úspěšná generace a výsledek byl opět poměrně jasný: Československo na Štvanici vyhrálo 6:1.⁴⁹ Publikace *První mistři světa* popisuje, jaký panoval zájem o vstupenky – zejména v zápasech, kdy se dal očekávat napínavější průběh, než ten, jaký nabízely zápasy proti jasným outsiderům. O utkání proti Švýcarům se v ní píše: „Už od šesté hodiny jsou tribuny nacpány až k prasknutí. A venku na mostě i na nábřeží snad na dva tisíce zklamaných zájemců o vstupenky čeká na zázrak. Ve třetí minutě Treppe střílí, vyražený puk Pácalt perfektně posílá Konopáskovi, který má našlápnuto – vedeme! Ten rámus musí snad být slyšet až někde na Kladně...“⁵⁰

Po vítězství nad Švýcarskem se Čechoslováci ocitli ve výborné pozici před rozhodujícím okamžikem turnaje, za který se všeobecně považoval zápas se Švédy. Svou situaci si hostitelé ještě vylepšili v sedmý den akce. Porazili slabý belgický výběr 24:0⁵¹ a pro utkání se Švédskem si tak připravili výbornou výchozí pozici. „Naše akcie jsou před závěrečnými boji nejvýše ze všech.“⁵² Vzpomínka historika Miroslava Jenšíka odkázala na fakt, že Československu stačila ze vzájemného utkání se Švédskem i remíza.

Vše směřovalo k nejočekávanějšímu utkání šampionátu. Zápas Československo – Švédsko mělo rozhodnout o tom, kdo vyhraje první poválečné mistrovství světa a získá zlaté medaile. Čechoslováci měli v dosavadním průběhu turnaje průměr patnáct vstřelených branek na utkání, klíčové utkání ale mělo být zcela jiného rázu a očekávaná dramatičnost s sebou nesla velké očekávání a napětí, což dokazují vzpomínky pamětníků.

„Půldruhé hodiny před stanoveným začátkem utkání je stadion nabit, jako dosud

---

47 Jenšík 2001: 136

48 Jenšík 1997: 132

49 Jenšík 1997: 133

50 Jenšík 1997: 103-104

51 Jenšík 1997: 133

52 Jenšík 1997: 105

nikdy nebyl. Uvnitř už několikrát zasahovali zdravotníci, pár lidí z té tlačence omdlelo. Před branami Zimáčku zoufale a marně reptá na dva tisíce lidí, kteří mají platné vstupenky, ale už vědí, že se dovnitř nedostanou. Ve zmatku se dovnitř pouštělo nejen na padělané vstupenky, ale i na lístky do kin a divadel, hodně prý také na Karla Havlíčka Borovského, ale toho podnikaví biletáři netrhali, nýbrž čile šoupali do kapes. Statečný novinář byl zobrazen na dvacetikoruně. To je láce! Šmelináři prodávali vstupenky na tenhle večer o moc draž!“⁵³

Důležitost utkání dokreslila i opětovná osobní návštěva ministra zahraničí Jana Masaryka a prezidenta republiky Edvarda Beneše s chotí. Natěšení však zchladil hned první švédský útok, který skončil gólem i přes domnělý ofsajd. Ve druhé třetině přidali Švédové druhý gól a československý tlak tříštili důraznou fyzickou hrou, která měla základ v poválečné úpravě pravidel.⁵⁴

„Modrožlutí jsou skoro vždy u puku o krok dřív, vyhledávají těsný kontakt a téměř pokaždé přetlačí protivníka. Proslavené jemné kombinace našich vážnou.“⁵⁵ Tak popsal vývoj utkání historik Jenšík a připomněl ještě jeden výrazný rozdíl mezi oběma celky: zatímco na domácích hokejstech byla zřetelná nervozita a neklid, soupeř byl naprosto klidný. Ze závěrečného českého tlaku se Čechoslovákům podařilo vstřelit jen jeden gól, to když Pokorného střelu dorazil Vladimír Zábrodský. Po porážce 1:2⁵⁶ a před posledním hracím dnem jsou si všichni jisti tím, že zlato získají Švédové a hostitelé stříbro.

„Dokonáno jest. Je to zlé. Nebo spíš ještě horší. Zrdcení diváci dlouho oněměle zírají na prázdný led, jako kdyby na něj chtěli vyvolat aktéry nešťastného zápasu. Pak se začnou postupně rozcházet. Celá Praha, celá země teď tone v moři beznaděje.“⁵⁷ V poslední den turnaje však Švédové zcela nečekaně prohráli s podceňovanými Rakušaný 1:2, což umožnilo Čechoslovákům vyhrát mistrovství světa. To se v poslední den turnaje stalo, jelikož domácí hokejisté porazili výběr USA 6:1⁵⁸ a poprvé v historii se stali světovými šampiony.

---

53 Jenšík 1997: 117

54 „Kongres LIHG v roce 1946 zvýšil popularitu hokeje dalším zásahem do pravidel hry. Počet hráčů v mužstvu vzrostl na 12. Nejvíce však vývoj hokeje ovlivnilo rozdělení hřiště na útočnou a obrannou polovinu červenou čarou, která se stala mezníkem pro převzetí přihrávky z obranné třetiny. Tím se zrychlil pohyb hráčů i kotouče. Dále povolila pravidla LIHG hru tělem v celé obranné polovině. Nové pojetí hry kladlo na fyzickou přípravu hráčů vyšší nároky, intervaly ve střídání jednotlivých řad i hráčů se zkracovaly, neboť tempo hry hráče rychleji vyčerpávalo.“ (Vlk, Gut 1978: 111)

55 Jenšík 1997: 119

56 Jenšík 1997: 133

57 Jenšík 1997: 120

58 Jenšík 1997: 133

3 Historické souvislosti poválečného Československa

3.1 Politická situace v Československu

Druhá světová válka změnila politickou mapu světa a také mocenské vztahy v Evropě. Dosud nejsilnější mocnosti kontinentu skončily buď poraženy (Německo, Itálie), nebo válkou velmi oslabeny (Francie, Velká Británie) a nemohly tak dřívější roli plnit. Nové velmoci – Spojené státy a Sovětský svaz – disponovaly v Evropě velkou vojenskou silou a v podstatě utvořily poválečné uspořádání kontinentu. Protichůdné poválečné zájmy na ekonomické i politické utváření sféry vlivu ovšem brzy vedly k bipolárnímu uspořádání světa a jasnému vymezení, jaké státy do jedné nebo druhé oblasti zájmu patří.

Výrazným rysem poválečné Evropy byl její politický posun doleva v rámci politického spektra. Konec války takového rozsahu doby je pokaždé provázen radikalismem a snahou o co největší změnu. Po druhé světové válce byly v Evropě na vzestupu socialistické a zejména komunistické strany.⁵⁹

Jelikož se ve střední Evropě střetly na konci války obě osvoboditelské armády, došlo zde k rozdělení podle sféry vlivu. „Rozdělení a mocenské zájmy Moskvy způsobily, že Střední Evropa přestala jako mezinárodněpolitický pojem existovat. Jednotlivé státy si hledaly nejvýhodnější mezinárodní vazby, vybíraly spojence, uzavíraly dohody, což bylo předpokladem a podnětem aktivní československé zahraniční politiky. Přítomnost SSSR ve střední Evropě takovou svobodnou volbu omezovala, až zcela vyloučila.“⁶⁰

Už během druhé světové války zaujímal v československé zahraniční politice stále důležitější místo Sovětský svaz, se kterým exiloví politici v Moskvě 12. 12. 1943 podepsali „smlouvu o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci“.⁶¹ Na konci války jmenoval prezident Edvard Beneš vládu Zdeňka Fierlingera⁶². Její tzv. Košický vládní program⁶³, dohodnutý představiteli moskevského i londýnského exilu, jen potvrdil přechod Československa do sovětské sféry vlivu. V dokumentu se uvádí, že konec války

59 Kaplan 1991: 5

60 Kaplan 1991: 6

61 Jůzlová, Kočí 2005: 78

62 Zdeněk Fierlineger: (* 11. 7. 1891 - † 2. 5. 1976): český politik a diplomat. Za 1. světové války důstojník československých legií v Rusku a ve Francii, poté v diplomatických službách. 1945-46 předseda vlády, 46-47, 48-53 místopředseda vlády. 1945-48 předseda sociálně demokratické strany, člen křídla inklinujícího ke KSČ. V únoru 1948 se podílel na vynuceném sloučení strany s KSČ. (Diderot 1999: 416)

63 Košický vládní program byl programový dokument první vlády ČSR po druhé světové válce. Přijat v březnu 1945 v Moskvě a vyhlášen 5.4.1945 v Košicích na Slovensku. Měl 16 kapitol; silně ovlivněný KSČ. Proklamoval zahraničně politickou orientaci na SSSR, konfiskaci majetku fašistů a zrádců, potrestání kolaborantů, rovnoprávný vztah Čechů a Slováků, zřízení národních výborů a zásadní změny v hospodářské a sociální oblasti i protidemokratický zákaz činnosti pravicových politických stran. (Diderot 1999: 744)

a budoucí obnova bude probíhat po boku Sovětského svazu a že nová Československá armáda bude úzce spolupracovat s Rudou armádou, vyžádá si její profesory a instruktory pro vlastní vojenské školství.

„Vyjadřujíc neskonanou vděčnost českého a slovenského národa k Sovětskému svazu, bude vláda pokládat za neochvějnou vůdčí linii československé zahraniční politiky nejtěsnější spojení s vítěznou slovanskou velmocí na východě. Smlouva československo - sovětská z 12. prosince 1943 o vzájemné pomoci, přátelství a poválečné spolupráci bude určovat pro veškerou budoucnost zahraničně politickou pozici našeho státu. S pomocí Sovětského svazu bude dovršeno osvobození Československé republiky, aby tak s jeho oporou byla navždy zajištěna její svoboda a bezpečnost a aby za všestranné součinnosti se Sovětským svazem byl národům Československa zabezpečen pokojný rozvoj a šťastná budoucnost.“⁶⁴

Po německé kapitulaci 8. 5. 1945 byla ČSR formálně obnovena v předmnichovských hranicích, fakticky však už bez Podkarpatské Rusi (12 000km²), kterou již v listopadu 1944 anektovaly jednotky Rudé armády. Právě Sovětský svaz garantoval obnovu země po válce a obecně byl považován jako protipól západních mocností, která zklamali u mnichovské dohody.⁶⁵ Tvůrci poválečného uspořádání v Československu, ať už pocházeli z londýnského či moskevského exilu, byli zajedno v klíčovém aspektu: přesvědčení o nezbytnosti a účelnosti hlubokých strukturálních reforem v osvobozené vlasti, které by vnitřně zabezpečily stát před novým „Mnichovem“.⁶⁶

Vítězství států antifašistické koalice nad hitlerovským Německem, logický nárůst vlivu Sovětského svazu a zároveň jeho nástup do středoevropského prostoru, který byl donedávna jednou z domén francouzských a britských zájmů v Evropě, vytvářely podmínky pro změnu politického charakteru Československa. Bylo postupně vyčleňováno z vlivu západního prostředí a orientováno na Sovětský svaz.⁶⁷

Důsledná orientace na Sovětský svaz vytvořila výhodnou pozici pro Komunistickou stranu Československa, aby se na domácí politické scéně stala dominantní silou. Byla nejsilnější stranou v rámci Národní fronty⁶⁸, která byla ustanovena 4. dubna 1945. Šlo o

64 Košický vládní program [online]

65 Mnichovská dohoda: smlouva o odstoupení pohraničních území ČSR, obývaných německou menšinou Německu. Podepsána 29. 9. 1938 na konferenci v Mnichově představiteli Německa (A. Hitler), Itálie (B. Mussolini), Velké Británie (N. Chamberlain) a Francie (E. Daladier). Zástupci Československa na konferenci pozváni nebyli, pro československou stranu byla dohoda ultimátem. ČSR ztratila třetinu území a to hospodářsky i strategicky velice významná. (Diderot 1999: 929)

66 Kocian 1993:7

67 Kocian 1993: 2

68 Národní fronta bylo seskupení politických stran a společenských organizací v Československu v letech 1945-90. Byla ustanovena v březnu 1945 v Moskvě představiteli londýnského a moskevského

sdružení všech povolených politických stran⁶⁹: KSČ, Československou stranu socialistickou, Československou stranu lidovou, Českou stranu národně sociální, a na Slovensku šlo o Komunistickou stranu Slovenska a Demokratickou stranu. „Byla výrazem myšlenek a koncepcí o konstituci nového stranicko-politického systému, jehož jedním z hlavních cílů bylo zabránit nadměrnému tříštění sil podle stranického klíče.“⁷⁰ Z původně koordinačního orgánu protinacistického boje se NF na konci druhé světové války v podstatě stala organizací politickou, která vytvořila politickou základnu státu - mocenskou instituci.

Jak v publikaci *Poválečný vývoj v Československu 1945 – 1948* píše historik Jiří Kocian, v NF se nehlasovalo, nýbrž se vyžadovalo jednomyslné rozhodnutí. Pro KSČ byla NF klíčovou institucí, jelikož pro ně byla prostředkem k dosažení mocenského monopolu. „Více než dvouletá historie koalice potvrzuje, že mocenské úmysly komunistů byly hlavním a trvale rušivým prvkem koalice od jejího zrodu. A jejich cílem byla likvidace NF jako lidově demokratické koalice. Mocenský monopol NF usnadňoval její převod v monopol komunistů.“⁷¹

Na místní úrovni byly po válce založeny Národní výbory⁷². „Tyto lidem volené, pod neustálou kontrolou lidu stojící a až na další lidem odvolatelné národní výbory budou v obvodu své působnosti spravovat všechny veřejné záležitosti a dbát vedle orgánů ústředních o veřejnou bezpečnost a zřídí si podřízený jim demokratický úřednický aparát. Vláda bude svou politiku uskutečňovat přes národní výbory a plně se o ně opíratí. Všechny správní a násilnické orgány a instituce, vytvořené bývalými režimy okupantů a zrádců, se zrušují. Pro prozatímní správu obcí a okresů s většinou státně nespolehlivého, neslovenského obyvatelstva budou určeny správní funkce.“⁷³

První řádné volby do jednokomorového Ústavodárného shromáždění Československé republiky po konci druhé světové války se uskutečnily 26. května 1946⁷⁴.

---

zahraničního odboje a zástupci Slovenské národní rady. V jejím programu byl zakotven princip národní jednoty a spolupráce antifašistických sil v ČSR. Demokratickými stranami byla chápána jako koalice politických stran, postupně však byla zneužívána k dosažení cíle KSČ. (Diderot 1999: 970)

69 Strany kolaborující za Protektorátu Čechy a Morava s nacisty byly zakázány - např.: agrárníci, národní demokraté. (Čsl. společnost v letech 1945-48, totalita.cz [online])

70 Kocian 1993: 11

71 Kaplan 1991: 33

72 Národní výbory byly orgány územní správy, vytvářeny na československém území od konce druhé světové války podle prezidentského dekretu z 4. 12. 1944. V ústavě byly zakotveny jako orgány státní moci a zastupitelské sbory. Rozlišovány byly na místní, okresní a krajské. (Diderot 1999: 972)

73 Košický vládní program [online]

74 Volit tehdy mohli všichni svéprávní obyvatelé starší 18 let, celkem šlo o 300 poslaneckých mandátů. V celostátním měřítku vyhráli komunisté, získali 38% hlasů a 114 mandátů (součet výsledků Komunistické strany Československa a Komunistické strany Slovenska), s 18,3% následovali národní socialisté (55 mandátů), třetí skončili lidovci (15,3% - 46 mandátů), čtvrtí demokraté (14% - 43

Do čela vlády vzešlé z voleb se 2. července 1946 postavil Klement Gottwald⁷⁵. Komunisté v kabinetu měli devět zástupců (sedm českých a dva slovenské), národní socialisté, lidovci a demokraté po čtyřech, sociální demokraté tři a dva ministři byli bez politické příslušnosti.⁷⁶

Za devět dní činnosti vláda schválila svůj program – dostal přívlastek budovatelský a jeho návrh předložili komunisté. „Obsahoval základní body jejich volebního programu: vypracovat novou ústavu a zakotvit v ní výsledky poválečných změn, dále vypracovat dvouletý hospodářský plán obnovy, řadu sociálních požadavků – jednotnou živnostenskou a zemědělskou daň, revizi předválečné pozemkové reformy aj.“⁷⁷ Nekomunistické strany si prosadily jen málo změn – například, že vláda „pokládá znárodňovací akci ve výrobě za ukončenou“.⁷⁸

Po volbách se nekomunistické strany začaly více profilovat a ostřeji vystupovat proti KSČ. Komunisté ve snaze získat v příštích volbách většinu populace a mocenský monopol na přelomu let 1946 a 1947 konstatovali, že příčina politických a hospodářských obtíží, které trápily společnost, není objektivního, ale subjektivního rázu, a že jde o postup nekomunistických stran, které ztěžují práci vlády a parlamentu. Přesto šlo většinou o spory v rámci uplatňování parlamentní demokracie, se kterými se však postup komunistů dostával stále častěji do kontradikce.⁷⁹

V poválečném Československu se rodila speciální cesta uspořádání společnosti, zvláštní varianta demokratického socialismu v průmyslové zemi. Neopírala se o ucelený teoretický koncept, ale byla spíš formována jako okamžitá reakce na překážky, které přinášela praxe.⁸⁰ Tento model se nemohl opřít o žádný vzor, což se postupem času ukazovalo jako problém, protože československý experiment neměl z mezinárodních i vnitropolitických příčin naději na dlouhé trvání. „Z mezinárodního hlediska jej ohrožovaly až likvidovaly zmíněné důsledky přechodu ČSR do sovětského bloku; z vnitropolitického úsilí KSČ, nejsilnější strany, o nastoupení monopolní moci, a to za

mandátů), pátí sociální demokraté (spolu se Stranou práce) měli 12,7% a získali 39 poslanců. Poslední Slovenská Strana slobody získala necelé jedno procento hlasů a tři poslance. (totalita.cz [online])

75 Klement Gottwald: (* 23. 11. 1896 - † 14. 3. 1953): český komunistický politik a československý předseda vlády a později prezident. V KSČ začínal jako funkcionář na Slovensku a redaktor komunistického tisku, později přesídlil do Prahy. V únoru 1929 se dostal do vedení strany, byl zvolen generálním tajemníkem. Gottwald po celou kariéru měl úzké vazby na Moskvu a usiloval o vládu proletariátu. (Libri 1994 : 136-138)

76 Kocian 1993: 56

77 Kaplan 1991: 57

78 Programové prohlášení vlády 8. 7. 1946 [online]

79 tamtéž: 59

80 Mezi dva základní pilíře této československé varianty patřily 1. politický pluralismus, demokratické principy vládnutí včetně občanské společnosti a respektování občanských svobod; 2. třísektorová tržní ekonomika (znárodněný, družstevní a soukromý sektor), doplněná plánem. (Kocian 1993: 31)

každou cenu.⁸¹ Pnutí na politické scéně gradovalo právě v roce 1947.

3.2 Společenská situace po druhé světové válce

V poválečné československé společnosti převažovaly reformní tendence. Historik Karel Kaplan ve své publikaci *Československo v letech 1945 – 1948* připomíná zejména vlnu nacionalismu a silné protiněmecké cítění.⁸² Podle Benešových dekretů měli být potrestáni zrádci vlasti a kolaboranti s nacistickým režimem. Po osvobození byli popraveni například říšský ministr pro Protektorát Čechy a Morava K. H. Frank⁸³ či prezident Slovenské republiky Josef Tiso⁸⁴.

Ještě během druhé světové války se v odbojových skupinách začal rýsovat návrh výstavby národnostně homogenního státu. Tuto ideu přijaly všechny politické strany, které se podílely na formování poválečné politické scény. Zájem na odsunu měl i Sovětský svaz, který chtěl ze sféry svého vlivu ve Střední Evropě odstranit menšiny, které chápal jako zdroj nepokojů a konfliktů.⁸⁵

Na základě postupimské dohody⁸⁶, kterou prosadil především Stalin, bylo z ČSR vysídleno 2,5 milionu Němců.⁸⁷ Na jimi uvolněná místa přicházeli zejména Češi z vnitrozemí, pohraniční oblasti přesto výrazně pustly a průmyslově ztrácely krok se zbytkem republiky vinou nedostatku pracovní síly či zanedbané infrastruktury.⁸⁸

Vysídlení pohraničí bylo důsledkem odsunu německého obyvatelstva, což byl hlavní československý požadavek na mezinárodním fóru. Šlo v něm především o výstavbu národního státu Čechů a Slováků (jejichž postavení bylo ve vládním programu zesíleno zrovnoprávněním), tzn. úsilí zbavit se neslovanských menšin. Nové osídlování pohraničí mírnilo sociální napětí v české společnosti, neboť se zlepšila sociální situace radikalizovaných spodních vrstev ve společnosti.⁸⁹ Ještě před organizovaným odsunem

81 Kaplan 1991: 72

82 Kaplan 1991: 6

83 K. H. Frank: (* 24. 1. 1898 - † 22. 5. 1946): českoněmecký nacistický politik, státní tajemník úřadu říšského protektora, postaven před soud a veřejně popraven na základě retribučního dekretu ve věznici na Pankáci.

84 Josef Tiso: (* 13. 10. 1887 - † 18. 4. 1947): slovenský římskokatolický kněz a politik, v letech 1939-1945 prezident Slovenské republiky, satelitního státu nacistického Německa, po druhé světové válce uprchl do Bavorska, kde byl ale internován Američany a předán československému soudu. Národní soud v Bratislavě jej uznal vinným z válečných zločinů a nechal popravit. (Libri 1994: 122 a 550)

85 Kaplan 1991: 14

86 Konference dosáhla následující dohody o odsunu Němců z Polska, Československa a Maďarska: „Tři vlády uznávají po projednání otázky ze všech aspektů, že musí dojít k odsunu německého obyvatelstva nebo jeho řástí z Polska, Československa a Maďarska do Německa. Souhlasí s tím, že jakýkoli odsun, k němuž dojde, se musí provádět organizovaně a humánním způsobem.“ (Svoboda 1978: 529-530)

87 Jůzlová, Kočí 2005: 78

88 Kocian 1993: 22

89 tamtéž

probíhal tzv. divoký odsun. Šlo o živelné vyhánění nebo nucený útěk tisíců občanů německé národnosti.⁹⁰

Poválečné územní spory ve středoevropském prostoru měly silný nacionální podtext. Výjimkou nebyl ani spor Československa a Polska o Těšínsko. Českoslovenští vojáci dokonce obsadili město Ratibořice a až Rudá armáda zabránila eskalaci konfliktu do ozbrojené podoby. Spor urovnal až zásah Sovětského svazu, který nechtěl mít ve své sféře vlivu dva znesvářené státy. Josif Vissarionovič Stalin jednal o věci s Klementem Gottwaldem během jeho návštěvy Kremle v červenci roku 1946, den poté byla navržena československo-polská smlouva, kterou přijal prezident Edvard Beneš i vláda. Podle smlouvy zůstala Československu část Těšínska v předmnichovských hranicích. Územní spor byl provázen vzájemným osočováním, nacionálním štváním a nepřátelstvím a ukončila ho až zmíněná smlouva z 10. března 1947.⁹¹

Poválečnou společnost definovaly i velké změny v sociální oblasti. Nový režim zavedl systém sociálních opor a jistot (např.: příplatky na děti, vánoční příplatek, prodloužená placená dovolená o 7 – 12 dní) a toto hledisko uplatnil i při měnové reformě 1. listopadu 1945. V něm odborníci navrhovali ráznější zásahy pro ozdravení měny, ale politici v obavách ze sociálního napětí zvolili měkčí variantu.

Sociálně-ekonomické reformy upevnily mocenskopolitické přesuny – likvidace velkého soukromého finančního kapitálu, velkých průmyslnků a velkostatků. Cílem bylo změnit strukturu společnosti na novou lidově demokratickou. Kapitalistický sektor byl natolik oslaben, že pozbyl schopnosti určovat směr ekonomického vývoje a tuto roli převzal znárodněný sektor.⁹²

Dalším výrazným rysem byla omezená moc buržoazie⁹³ a její redukováná účast na utváření státní politiky. Naproti tomu výrazně stoupla až dominovala role zaměstnanců a středních vrstev. Významnou mocenskopolitickou silou se staly společenské zájmové organizace (např.: Sokol, Svaz brannosti, Jednotný svaz českých zemědělců, Český svaz mládeže). Největší slovo a velký politický vliv měla ale zejména organizace zaměstnanců

90 Byl provázen četnými případy zvěle, násilí, nelidskosti, urážek a ponižování. K nejhroživějším případům patřilo vyhnání Němců z Brna do Rakouska a oběti tzv. ústecké katastrofy, které předcházely výbuch muničního skladu v Krásném Březně. Vláda o divokém odsunu věděla, ale přes kritiku mezinárodní veřejnosti neučinila žádná opatření, která by nelidskostí zabránila. (Kaplan 1991: 14)

91 Kaplan 1991: 12

92 Kaplan 1991: 25-26

93 Buržoazie je termín používaný převážně marxistickými a jinými levicově orientovanými teoretiky pro označení společenské třídy, která vlastní výrobní prostředky a používá je k rozmnožení svého kapitálu. Pravicově smýšlející teoretici používají spíše termín pro horní střední třídu. Zárodky této vrstvy vznikaly již ve středověku, rozhodující postavení buržoazie získala v průběhu průmyslové revoluce. (Diderot 1999: 220)

– Revoluční odborové hnutí. To v sociálních a mzdových otázkách zaměstnanců vystupovalo až jako samozřejmý partner vlády.⁹⁴

Sociální napětí ve společnosti živily změny v hospodářské oblasti. Rozpory vyvolávala opatření politického rázu, ve kterých strany prosazovaly svá hlediska a zájmy. Samotná cenová politika v zemědělství a přidělové zásobování obyvatel nebyly příčinou velkých rozbrojů. Přesto se svou životní úrovní a cen zboží nebyli rolníci spokojeni. Poválečná situace se nelepšila tak rychle, jak očekávali. „Požadovali zvýšení mezd nebo snížení cen. Komunisté přišli s návrhem na snížení cen a razantně ho prosazovali. Jejich návrh motivovala též snaha prokázat už po třech měsících vliv plnění dvouletého plánu na životní úroveň. Se snížením cen souhlasily všechny strany a také odbory, které se snažily o to, aby nespokojenost nepřerostla ve mzdové konflikty.“⁹⁵

Právě odbory měly ve formující se socialistické společnosti velké slovo. „Odborová organizace se stala významou politickou silou. Výrazně ovlivňovala nejen oblast sociální a ekonomickou, ale i politickou, a to jak v období před znárodňováním, tak zejména od poloviny roku 1947. Její mocenská pozice byla tak značná, že vyrostla v rovnocenného partnera vlády, která proti vůli odborového vedení nemohla provést nejen žádné sociální a ekonomické opatření, ale ani významnější rozhodnutí politického charakteru.“⁹⁶

3.3 Problémy při obnově republiky

Situace v sociální rovině společnosti se v letech 1946 a 1947 rychle vyostřovala. Poválečná obnova země se během dvou let nerozvíjelo tak rychle, jak samo očekávalo, a v roce 1947 se ocitlo v krizi. „Revoluce nesplnila to, co slibovala, nebo co od ní většina občanů očekávala, zejména v oblasti sociální a životní úrovně. Rozdala všechno, co zkonfiskovala a uspokojila jen část obyvatel. Další sociální vzestup byl závislý na ekonomických výsledcích, které znatelně pokulhávaly za potřebami, přáními a požadavky obyvatel.“⁹⁷

Tato nespokojenost vyvěrala zejména z neutěšených podmínek velké části dělníků a také úředníků. Od nich pocházel největší tlak na zvyšování mezd a snižování cen zboží a služeb. To rezultovalo v silnou sociální nespokojenost, jelikož úroveň těchto zaměstnanců klesala pod předválečný stav.

Živnostníci bojovali s nedostatkem surovin, které přednostně putovaly do národních

---

94 Kocian 1993: 45

95 Kocian 1993: 64-65

96 Kocian 1993: 41

97 Kaplan 1991: 77

podniků, a daleko tak zaostávali za svými možnostmi. Nebylo v jejich silách využít poválečné konjunktury. Ani rolníci nebyli spokojeni, jejich stížnosti mířily na cenovou politiku vlády a výkupní systém. Kritická situace nastala zejména na Slovensku, které nebylo v předválečné době tak průmyslově vyvinuté.⁹⁸

K takovému stavu přispívala i koncepce hospodářské politiky, která se orientovala na vyšší investice na úkor spotřebního zboží. Zaměstnanci byli demotivováni, jelikož růstu platů obyvatel neodpovídalo množství zboží na trhu. Situaci zhoršovaly i výsledky zemědělské výroby, které zůstávaly hluboko pod předválečnou úrovní. To vše se stávalo podhoubím pro rozvoj černého trhu. „Ten vedl nejen k živelné inflaci a k postižení přidělu prostých a nezáměrných spotřebitelů, ale i k novým cestám akumulace zisků a kapitálu, které se realizovaly mimo státem kontrolovaný a řízený sektor výroby a distribuce. Ty sloužily také jako lákavé a bezedné korupční fondy. Sociálně se začala vydělovat nová vrstva šmelinářů, která se prosazovala i v životě společnosti.“⁹⁹

Národní podniky byly řízeny těžkopádnými mechanismy a podle toho vypadaly i jejich ekonomické výkony. Válka rozbourala tradiční odbytiště pro československé výrobky, které po opadnutí bezprostředního poválečného hladu po zboží narážely na konkurenci a nebyly schopné se v soutěžním prostředí prosadit. „Dosavadní výhoda – poměrně malý rozsah válkou poškozeného průmyslu – ztrácela na významu. Naopak se ohlašovala její druhá stránka – technická zaostalost některých důležitých vývozních odvětví a úbytek kvalifikovaných pracovních sil. První vážné upozornění se ohlásilo už na počátku roku 1946, kdy řada zahraničních odběratelů odmítla československé zboží pro vysoké ceny.“¹⁰⁰

Zastaralý průmysl chtěla vláda oživit pomocí velké půjčky od Mezinárodního měnového fondu. Půjčka (350 milionů dolarů) na investice ale byla zamítnuta po intervenci Spojených států, které nechtěly investovat v zemi, která podporuje protiamerickou rétoriku Sovětského svazu.

Ekonomická situace se během druhého roku od skončení války stávala neúnosnou, nespokojenost rostla u všech vrstev obyvatelstva. Publikace *Poválečný vývoj v Československu 1945 – 1948* shrnuje jednotlivé problémy nejdůležitějších vrstev společnosti: „Sociálně slabí se obávali, že hospodářské obtíže je připraví o nově dosažené jistoty. Nespokojenost dělníků pramenila z poruch v zásobování, z nedostatku základních potravin a jejich vysokých cen na černém trhu a z jeho existence samotné. Též příjmy

---

98 Kaplan 1991: 78

99 Kocian 1993: 62

100 Kaplan 1991: 80

rolníků klesaly, zvláště v pohraničí. Městská malovýroba trpěla nedostatkem pracovních sil a surovin a inteligenci postihla platová nivelizace.¹⁰¹

Druhou světovou válkou utrpěla též infrastruktura, a proto na mnoha místech země nefungovala doprava a vázlo zásobování. Materiální škody způsobily především spojenecké nálety, jejichž obětí se stalo několik českých měst včetně Prahy. Nálety mířily zejména na velké fabriky vyrábějící pro nacistický režim – například mladoboleslavskou automobilku, strojírnou v pražských Jinonicích či Škodu Plzeň.¹⁰²

Už Košický vládní program počítal s nutnou obnovou republiky: „Obnovení okupanty a zrádci rozrušeného hospodářského života, znovuvýstavba nepřítelem zničených hodnot, rychlé znovuoživení výroby pro potřeby války a civilního obyvatelstva, jakož i zajištění práce a výdělku pro všechny práceschopné bude vyžadovat velkého úsilí všeho lidu a všech jeho organizací. Opírajíc se o tvůrčí iniciativu nejširších vrstev národa, bude se vláda zejména snažit: Uvést do chodu všechny zastavené podniky a přizpůsobit jejich výrobu potřebám války a zásobám surovin. Provést opravu budov i strojového zařízení v poškozených podnicích a organizovat nejúčinnější využití po ruce jsoucích strojů.“¹⁰³

Košický vládní program, který posléze přešla za svůj vládnoucí NF, zdůrazňoval mobilizaci existujících zásob surovin všeho druhu, organizaci další výroby z místních prostředků a následné účelné rozdělení na jednotlivá odvětví průmyslu a jednotlivé podniky. Program dále plánoval: „Organizovat dobývání topiva z místních zdrojů a starat se o jeho účelné rozdělení. Rychle uvést do provozu veřejné i soukromé elektrárny, plynárny, vodárny a jiné komunální podniky a zdroje energie. Znovuzřídit poštovní, telegrafní, telefonní a rádiové spojení (telekomunikační), vybudovat dálkovou i místní dopravu, zejména dovoz potravin z vesnic do měst a mobilizovat k tomu cíli všechny po ruce jsoucí dopravní prostředky. Pomáhat rolníkům, domkářům, živnostníkům a dělníkům na vesnicích i ve městech při opravě nebo znovuvýstavbě rozrušených obytných domů a hospodářských budov přidělením stavebních hmot a poskytnutím levných úvěrů a peněžních podpor. Provádět rekonstrukci a opravu poškozených veřejných budov, vojenských ubikací, úřadů, škol, nemocnic apod.“¹⁰⁴

Pro Československo bylo vyčerpávající i období po válce. Na svém území mělo 165 tisíc sovětských vojáků, jejichž peněžní potřeby, hrazené z rozpočtu ČSR, činily kolem

---

101 Kocian 1993: 62

102 tamtéž

103 Košický vládní program [online]

104 Košický vládní program [online]

900 milionů Kč měsíčně, odběry zboží dosahovaly 20 miliard Kčs a neprávem odvezené zboží odhadovali odborníci nejméně na 3 miliardy korun. Již v květnu se začalo jednat o stažení obou osvoboditelských armád z Československa. Americká strana podmiňovala splnění požadavku odchodem sovětské armády. Došlo k dohodě a sovětská vojska opustila ČSR 15. listopadu 1945, americká o pět dní později.¹⁰⁵

4 Média v Československu po druhé světové válce

Tato kapitola má osvětlit, v jakých podmínkách a jakým způsobem fungovaly v poválečném Československu domácí média. Ta měla v budování nové společnosti zásadní význam, který si uvědomovala i politická elita, a postupně se tento vliv promítl i do zákonů a celkového legislativního rámce. Struktura tisku se po válce výrazně proměnila, stejně jako jeho obsahové vyznění. Jak dále popisují, to korespondovalo nejen se společenskými změnami, ale také s vývojem na politické scéně.

4. 1 Historické souvislosti mediální krajiny

Podoba poválečné mediální krajiny v Československu se oproti předválečným poměrům velmi změnila. Ihned po květnové revoluci v roce 1945 se zástupci tisku přidružené k České národní radě dohodli, že noviny a časopisy jsou národním majetkem a tudíž nesmějí sloužit jako předmět soukromého podnikání a být prostředkem k vydělávání peněz. To se týkalo jak jednotlivých fyzických osob, tak i skupin vlasníků.¹⁰⁶

Vzhledem k poválečným poměrům nebylo sporu o tom, že i Československý rozhlas zůstane státní institucí s výrazným dozorem nad vysílanými programy. Tisk měl být provozován v rámci živnostenské činnosti a jako státotvorný činitel veřejného života, sloužící zájmům lidu, národa a státu. Tato koncepce vznikala už za Protektorátu v ilegální skupině okolo Františka Bauera¹⁰⁷, bývalého předsedy Národního svazu novinářů.¹⁰⁸

Charakteristickým rysem poválečných událostí ve sdělovacích prostředcích bylo vymezení se vůči předválečným poměrům. „Liberální vydavatelský systém první

105Kaplan 1991: 18-19

106 Na Slovensku panovala jiná situace. Záležitosti tisku mělo na starost Povereníctvo informácií, které vedl člen Demokratické strany Samuel Belluš. Povereníctvo mělo na organizaci systému periodického tisku výrazně menší vliv než v českých zemích Kopeckého ministerstvo informací a zajišťovalo jen administrativní registraci tisku. Na Slovensku tak mohly i nadále vycházet periodika soukromých vydavatelů. Až do února 1948 zde existovaly ve vydávání tisku liberální poměry, které se výrazně odlišovaly od situace v českých zemích. (Bednařík 1947: 138)

107 František Bauer: (* 7.9. 1897 - † 1. 10. 1967): český novinář a historik. Redaktor *Národní politiky*. Profesor na vysoké škole politické a sociální v Praze. Za nacistické okupace v čele ilegální odbojové organizace českých novinářů. (Diderot 1999: 147)

108 Zieris 1947: 16

republiky byl označen za špatný, protože umožňoval, aby byl tisk využíván pro soukromé cíle jednotlivců, aniž byly brány ohledy na zájmy státu. Dále bylo kritizováno, že za první republiky došlo k výraznému rozvoji bulvárního tisku, který nyní již neměl být povolen. Meziválečným tiskovým poměrům bylo vytýkáno, že nekladly důraz na vzdělávání novinářů, kteří byli nuceni pracovat za velmi špatných platových podmínek. Tato praxe měla po válce skončit.¹⁰⁹

Média v tomto směru nevybočovala z tehdejší společenské atmosféry, ve které se místo nezávislosti prosazoval státní zájem (diktovaný Národní frontou) a místo zisku umělecká kvalita (z pohledu Národní fronty). Legislativně spadala média do kompetence nově zřízeného ministerstva informací, které vedl komunist Václav Kopecký¹¹⁰.

Vedením odboru tisku na ministerstvu byl pověřen právě František Bauer, autor koncepce poválečného uspořádání tisku. Jím navržená strategie rezonovala v rámci resortu a i v rámci celé Národní fronty. V této linii se vůbec neuznával soukromý a nezávislý tisk.

Kopecký v tomto duchu argumentoval i proti názorům, které zpochybňovaly zrušení soukromého podnikání a nezávislého tisku. „Jsou to však jen ti lidé, kteří ideál tiskové svobody vidí jen ve staré, překonané, prohnilé 'tiskové svobodě' měšťácké demokracie, v té tiskové svobodě, která se ukázala pařeništěm národní zrady a vhodnou půdou pro činnost fašistické páté kolony, i za pomoci kupování nemorální, bezcharakterní, prodejné žurnalistiky, jejímiž typy se u nás stali Wernerové, Krychtálkové, Scheinostové, Kožíškové a druzí podlí sluhové Němců, čekající dnes v pankrácké věznici na národní soud a na oprátku.“¹¹¹

Kopecký z pozice státní autority tvrdě útočil proti nezávislosti tisku s argumentem, že takový ideál se stává kupčením s duší národa. V již citovaném projevu před informačním výborem doslova řekl: „,Takový ideál tiskové svobody, za které se časopisy pod titulem 'nezávislost' stávají ve skutečnosti jen nejzávislejšími služkami kapitalistických boháčů, za které se tisk zvrhá v nástroj kupčení s duší národa, korupce a masové demoralizace a za které tisk může být zneužit proti zájmům lidu a národa, takový ideál tiskové svobody

109 Bednařík 2004: 132

110 Václav Kopecký: (* 17. 8. 1897 - † 5. 8. 1961): český politik. Od roku 1921 člen Komunistické strany Československa, od roku 1928 redaktor Rudého Práva a také člen ÚV KSČ. V letech 1938-45 působil v Moskvě. 1945-53 ministr informací, 53-43 ministr kultury. Přední stranický ideolog demagogického zaměření. Jako člen nejužšího vedení ÚV KSČ se aktivně podílel na zvláti a nezákonnostech 50. let. (Diderot 1999: 735 - 736)

111 Vystoupení ministra informací Václava Kopeckého v informačním výboru Prozatimního národního shromáždění 7. února 1946. Slovenský národní archiv Bratislava, Poverenictvo informácií a osvetu 1945-52, karton 36.

již neodpovídá ani politickému charakteru, ani morálce dnešní československé demokracie.“¹¹²

Jak ve své stati *Český tisk v letech 1945-48* poznamenává Petr Bednařík, taková rétorika dala základ budoucímu uspořádání v komunistickém režimu. Tisk měl podle Kopeckého sloužit jako komunikační nástroj stran sdružených v Národní frontě. Proti jasně komunistické linii kontroly nad médii nedokázaly ostatní strany sdružené v Národní frontě (sociální demokraté, národní socialisté či lidovci) účinně vystoupit. Je zřejmé, že již v poválečných letech komunisté vytvářeli prostřednictvím ministerstva informací základy pro řízení tisku v podmínkách totalitního režimu.¹¹³

Už 18. května 1945 zastavilo ministerstvo informací vydávání všech periodik s výjimkou deníků stran Národní fronty. Na výjimku z toho nařízení měly šanci dosáhnout jen tiskoviny státních úřadů, veřejnoprávních institucí a jen společnosti celonárodního významu, tedy masové a zájmové organizace, které prokázaly veřejný zájem na vydávání.¹¹⁴

Zrušena byla všechna periodika vydávaná za německé okupace (například deníky *Venkov* a *Večer*, které před druhou světovou válkou patřily do skupiny tiskovin vydávaných agrární stranou). Ministr informací Kopecký povolil vydávání některých protektorátních tiskovin pod podmínkou, že změní název. Toto opatření se vztahovalo i na deníky stran sdružených v Národní frontě. Lidovci tak své *Lidové listy* přejmenovali na *Lidovou demokracii* a Čs. strana národně socialistická změnila název *Českého slova* na *Svobodné slovo*. Některé listy, které nesměly za okupace vycházet – například *Rudé Právo*, *Národní osvobození* a *Právo lidu* - , byly obnoveny. V revolučním roce 1945 zároveň vznikaly deníky nové, například *Zemědělské noviny*, *Obrana lidu* či *Svobodné noviny*.¹¹⁵

Kromě legislativního rámce regulovaly poválečný tisk i logistické a výrobní problémy. Zásadní potíží byl nedostatek papíru a jeho rozdělování se stalo samo o sobě regulačním nástrojem. Jak ve své diplomové práci poznamenala Jitka Lhotecká z Masarykovy univerzity, uměle udržovaný nedostatek papíru účinně brzdil výrobu ideologicky nevhodných knih. Lhotecká ve své práci připomíná i jistý paradox doby: ačkoli bylo na jedné straně prohlašováno, že je velký nedostatek papíru, a je proto nutné

112 Vystoupení ministra informací Václava Kopeckého v informačním výboru Prozatímního národního shromáždění 7. února 1946. Slovenský národní archiv Bratislava, Poverenictvo informácií a osvetu 1945-52, karton 36.

113 Bednařík 2004: 133

114 tamtéž

115 Bednařík 2004: 134

minimalizovat jeho spotřebu, na straně druhé byla úsporná opatření spotřeby odůvodňována jeho vývozem do zahraničí, kde mohl být směněn za potraviny.¹¹⁶

Papírny se nacházely především v českém pohraničí a po odsunu a odchodu německého obyvatelstva nebyl dost kvalifikované pracovní síly. Výroba a dodávky pod taktovkou státních orgánů vázly. K tomu přispíval i nedostatek uhlí a nedokonalá logistika při jeho dovozu. Problémy nastaly i při dovozu papíru ze Slovenska. Na mnoha česko-slovenských hranicích byla během války úplně zastavena železniční doprava. „Ministerstvo průmyslu vydalo 15. června 1945 vyhlášku, podle níž obhospodařování papíru spadalo zcela do kompetence tiskového odboru ministerstva informací, které mělo zajistit rozdělování papíru pro jednotlivá vydavatelství. Ministerstvo informací vydalo 27. června 1945 oběžník, který ukládal národním výborům v českých zemích zjistit a zajistit veškeré zásoby papíru.“¹¹⁷

Mezi státním dozorem a jednotlivými vydavatelstvími ale panovalo napětí ohledně výše nákladu jednotlivých listů. Vydavatelé leckdy tiskli své tituly i na papír, který nebyl ministerstvu nahlášen, čímž listy dosáhly výrazně vyššího nákladu. „Proto se vydavatelství obviňovala z nedodržování dohodnutých nákladů. Rozsah listů zůstával v roce 1945 omezen pouze na 4 strany pro každé číslo. Redakce požadovaly zvětšení rozsahu, ale ministerstvo informací oponovalo nedostatkem papíru.“¹¹⁸

4.2 Regulace tisku

V rámci distribuce papíru bylo komisí na ministerstvu informací určeno, že deníky nesmějí vydávat pondělníky a také večerní vydání. Přesto byl během roku 1945 stále velký nedostatek papíru a ministr Kopecký chtěl dostat jeho distribuci pod kontrolu rozhodnutím, že od 1. prosince 1945 smějí vycházet jen listy s novým povolením od jeho resortu.¹¹⁹

Navíc si Kopecký vyhradil právo rozhodovat o nákladu, rozsahu, rozměru i periodicitě každého titulu. Po shromáždění žádostí o vydávání tištěných periodik nastal problém: tiskový odbor zjistil, že celkové požadavky vydavatelů výrazně překračují možnosti fungujících papíren. „A proto přistoupil k rozhodnutí, že deníky budou moci mít rozsah šesti stran pouze třikrát v týdnu, nikoliv každý den. U časopisů vydavatelé požadovali 2000 tun papíru, i když ministerstvo mělo k dispozici jen 800 tun. Přitom

---

116 Lhotecká 2009: 40 a 44

117 Bednařík 2004: 134

118 Bednařík 2004: 135

119 tamtéž

přišly žádosti o vydávání celkem 800 časopisů, což bylo ještě o 300 více než v říjnu 1945 před vyhláškou ministra informací o omezení periodického tisku.¹²⁰

Monopol na rozdělování papíru udělal z ministerstva informací velmi mocnou organizaci, která přímo rozhodovala o tom, které tituly budou moct vycházet a kde. Geografické omezení se dotklo například regionálních listů vydávaných Národní frontou (např. *Karlovarské národní noviny*).

Trh s tiskovinami byl ale regulován i dalšími opatřeními. Rozhodnutí Nejvyššího úřadu cenového stanovilo prodejní ceny pro všechny tituly.¹²¹ Omezena byla i inzerce – při počtu čtyřech stran na vydání směla být reklama v jednom výtisku deníku jen na ¾ jedné strany.

Jak ukazují čísla z publikace Karla Zierise, výsledkem přísné regulace bylo výrazné snížení titulů, zejména v porovnání se statistikou z Protektorátu Čechy a Morava. Zatímco v roce 1940 vycházelo na československém území celkem 55 deníků a večerníků, o šest let později jen 28 deníků. Úbytek se projevil i u regionálního tisku, což lze doložit na počtu lokálních týdeníků – těch se v roce 1940 tisklo 144, k 1. říjnu 1946 jich ovšem bylo jen 87. Redukce byla patrná i v jednotlivých oblastech. Tématikou církve a nábožeství se v roce 1940 zabývalo 163 časopisů, v roce 1946 jen 35. Úbytek byl výrazně vidět i v kultuře, sportu či zemědělství.¹²²

V roce 1946 v české metropoli vycházelo celkem deset deníků, které, byly navázány buď na politické strany Národní fronty, nebo na jiné zájmové a masové organizace sloužící veřejnému zájmu. Byly to: *Rudé právo* (ústřední orgán Komunistické strany Československa, průměrný náklad 500 000 výtisků), *Svobodné slovo* (ústřední orgán Čs. strany národně socialistické, náklad 300 000 výtisků), *Práce* (list Revolučního odborového hnutí, 250 000 výtisků), *Právo lidu* (ústřední deník Čs. sociální demokracie, 190 000 výtisků), *Lidová demokracie* (ústřední orgán Čs. strany lidové, 185 000 výtisků), *Zemědělské noviny* (deník Jednotného svazu českých zemědělců, 120 000 výtisků), *Mladá fronta* (deník Svazu české mládeže, 80 000 výtisků), *Obrana lidu* (ústřední deník čs. armády, 80 000 výtisků), *Svobodné noviny* (list Sdružení kulturních organizací, 68 000 výtisků) a *Národní osvobození* (list Čs. obce legionářské, 40 000 výtisků).¹²³

120 Zieris 1947: 23

121 Všechny deníky stály při počtu 6 stran 1,50 Kčs, při 8 stranách dvě koruny. Obrázkové časopisy do 8 stran byly k prodeji za tři koruny (do 12 stran- 3,50 Kčs) a ústřední politické týdeníky a regionální listy do 6 stran za 2 koruny (do 8 stran - 2,50 Kčs, do 12 s. 3 Kčs). Vyhláška také určovala provizi za prodej a přípustnou remitendu. (Zieris 1947: 32)

122 Zieris 1947: 30

123 Bednařík 2004: 137

Povolené politické strany pak měly i svoje regionální deníky, například Komunistická strana Československa deník *Rovnost* v Brně či *Stráž lidu* v Olomouci, a také celostátní týdeníky, kupříkladu Čs. strana lidová vydávala časopis *Vývoj*.

Jistou formou regulace byla i kauce složená u ministerstva informací. Z ní byly vydavatelům strhávány pokuty, pokud se jejich tituly provinily proti směrnicím pro sdělovací prostředky. Každý vydavatel musel sboru složit kauci ve výši 50 000 Kčs (při nákladu do 100 000 výtisků denně) nebo 100 000 Kčs (při nákladu nad 100 000 výtisků denně).¹²⁴

4.3 Novinářská profese v poválečné době

Už na konci druhé světové války se začala rýsovat pravidla pro nové uspořádání novinářské profese ve svobodném Československu. V květnu 1945 se zástupci tisku při České národní radě rozhodli, že žádný žurnalista, který kolaboroval s Němci, nemůže pokračovat v novinářské činnosti. Naopak měli být postaveni před soud jako zrádci národa.

Pro tyto účely byla ustanovena komise, jenž měla posoudit chování a činnost československých novinářů během okupace. Členy komise se stali žurnalisté z aktivního odboje, z ilegálních protektorátních listů a také vdovy po zastřelených či popravených novinářích. Komise proti kolaborantům používala tři typy sankcí.¹²⁵

„Nejvíce kolaborující novináře vyloučila z novinářských řad a doporučila je postavit před Národní nebo mimořádný lidový soud. Jako další trest stanovovala doživotní zákaz vykonávání novinářské profese. U méně závažných případů určila kratší časové období, po které novinář nemohl vykonávat svoji práci. Tato doba se pohybovala v rozmezí od 3 do 18 měsíců. Zvláštní formu trestu představovalo udělování pokut novinářům, kteří za okupace navštěvovali tzv. Presseklub, v němž se scházeli němečtí a aktivističtí novináři. Tyto návštěvy komise posuzovala za společenský styk s okupanty.“¹²⁶¹²⁷

Novináři byli za okupace sdruženi v Národním svazu novinářů, který byl pod kuratelou ministra školství a lidové osvěty Emanuela Moravce¹²⁸. V rámci svazu se ale

124 Zieris 1947: 33-34

125 Bednařík 2004: 139

126 tamtéž

127 „Komise vyloučila z novinářských řad celkem 86 redaktorů, z nichž 51 pak navrhla na potrestání retribučními soudy. Dále 42 novinářů dostalo zákaz činnosti na několik měsíců. Potvrzení očištění komise o bezúhonnosti bylo podmínkou pro členství v novinářské organizaci. Potrestaní novináři mohli požádat o změnu trestu k odvolacímu výboru pro očistu novinářského svazu, který případ znovu posoudil. Pokud vyšly najevo nové polehčující okolnosti, mohl trest zmírnit. Komise pro očistu novinářského stavu ukončila svoji činnost v únoru 1946.“ (Bednařík 2004: 139)

128 Emanuel Moravec: (* 17. 4. 1893 - † 5. 5. 1945): český důstojník a politik. Představitel aktivní

zrodila odbojová skupina, které se podařilo v utajení vyvést z organizace finanční prostředky, jimiž sponzorovali rodiny perzekuovaných novinářů.

Tuto ilegální skupinu vedl výše zmiňovaný František Bauer a podle jím připravené koncepce se po osvobození Národní svaz novinářů přejmenoval na Svaz českých novinářů. V jeho přípravném výboru zasedli: zástupci ústředních deníků politických stran Vladimír Koucký (*Rudé právo*), Radim Foustka (*Právo lidu*), Rudolf Kolář (*Svobodné slovo*) a Simeon Gehlfand (*Lidová demokracie*). Dále v něm pracovali Karel F. Zieris (tiskový odbor ministerstva informací) a Zdeno Ančík (za novináře - účastníky zahraničního odboje). V čele výboru stál novinář Jaroslav Vozka.¹²⁹

Nové novinářské sdružení si na první valné hromadě odhlasovalo pod dohledem ministra informací Kopeckého stanovy, podle kterých byla vedena jako zájmová organizace s pobočkami ve městech, kde působilo aspoň dvacet novinářů.¹³⁰

4.3.1 Právní souvislosti v mediální krajině poválečného Československa

Ministerstvo informací připravovalo nový tiskový zákon již v roce 1945, ale ten byl odmítnut na zasedání kabinetu. Zásadním argumentem proti schválení nové zákonné normy byl rozpor mezi zněním zákona a tehdy platnou ústavou, která zajišťovala svobodu slova. Naopak v navrhovaném zákonu se psalo o zákazu soukromého podnikání v oblasti tisku.

Prezident odmítl podepsat návrh dekretu v roce 1945, v příštích dvou letech se proti osnově ostře postavily nekomunistické strany a jimi spravovaná ministerstva. „Odmítaly zejména zásadu, že tisk musí sloužit lidově demokratickému režimu a vycházet z politiky NF, tedy vládní. To znamenalo vyřazení opozičního tisku.“¹³¹

Protože nebyla v rámci vlády nebyla šance na prosazení tiskového zákona jako celku, předkládal ministr Kopecký jeho základní body po částech. Tiskový zákon jako celek tak až do února 1948 schválen nebyl. Do té doby byly v legislativě aspoň jednotlivě zakotveny části, které definovaly osobu redaktora, jeho práva a povinnosti.

Dále bylo ustanoveno právo novináře psát svobodně v souladu se svým svědomím.

---

kolaborace s hitlerovským režimem. Příslušník československých legií, poté vysokoškolský profesor válečných dějin a strategie. V roce 1938 odpůrce kapitulace, 1939 navázal spolupráci s německými okupanty a demagogicky ji obhajoval jako jedinou alternativu pro Čechy. 1942-45 ministr školství a lidové osvěty v protektorátní vládě, propagátor převýchovy v nacistickém duchu. Spáchal sebevraždu. (Diderot 1999: 943)

129 Bednařík 2004: 140

130 Zieris 1947: 34

131 Kaplan 1991: 60-61

Pro celé území republiky se ustanovil Ústřední svaz československých novinářů jako samosprávnou korporaci, jejímiž členy budou Svaz českých novinářů a Svaz slovenských novinářů. Jiná část zákona nařizovala povinné členství ve svazech všem redaktorům a upravovala to, že novinářskou profesi mohli nadále vykonávat pouze členové novinářské organizace. Znemožňovalo to tzv. svobodným žurnalistům pracovat v jakékoliv redakci. Podle zákona mohl být kterýkoliv člen na základě disciplinárního stíhání z organizace vyloučen, čímž ztrácel možnost uplatnění v publicistice.¹³²

Ve vládě se také vedl i spor o rozhlas, jenž v poválečné době procházel zřetelným zestátněním. „Nekomunistické strany prosazovaly, aby jeho řízení přešlo z ministerstva informací na vládní nebo parlamentní výbor. Svoje návrhy ale neprosadily.“¹³³

Obdobné spory probíhaly i okolo zestátněného filmu a jeho stranického zneužívání. Konflikt o kinematografii měl hlubší základ, ve kterém stranou soupeřily o směr kulturní politiky Československa. „Národní socialisté a sociální demokraté prosazovali rozsáhlou autonomii kultury s vyloučením státních zásahů. Komunisté obhajovali ovlivňování či řízení kultury, jak je praktikovalo ministerstvo informací. Zvláště výstražně na mnohé kulturní tvůrce a činitele zapůsobily tehdejší mocenské zásahy proti dvěma časopisům, divadlům a filmu v Sovětském svazu.“¹³⁴

Ideové rozpory vedly k ustanovení dvou navzájem protichůdných organizací: Kulturní obce, kterou 6. října 1946 založili komunisté, a Kulturního svazu, který 14. října 1946 ustanovili odpůrci komunistické kulturní politiky v obavách před zavedením sovětských metod. Nakonec se však obě instituce už 20. prosince shodly na vzniku společné Kulturní jednoty, k čemuž došlo v dubnu 1947.¹³⁵

4.3.2 Cenzura v poválečné době

V předválečném Československu fungovala tzv. předběžná cenzura, kterou prováděli úředníci ministerstva vnitra, a to přesto, že to první československá ústava zakazovala. „... v § 113 zaručila (ústava) svobodu tisku a výslovně uvedla: Jest proto v zásadě nedovoleno podrobovat tisk předběžné cenzuře. Přesto byla média podvázána spleť paragrafů, vytvořených ze šestnácti nadále platných rakousko-uherských předpisů a třiceti čtyř československých norem, které poskytovaly dostatečný prostor pro případný

¹³² Bednařík 2004: 141 a 142

¹³³ Kaplan 1991: 61

¹³⁴ tamtéž

¹³⁵ tamtéž

zásah státní moci.“¹³⁶

Tzv. Malý tiskový zákon z roku 1933 a také zákon o obraně státu z roku 1936 připravily půdu pro zavedení cenzury při mimořádných opatřeních. K uplatnění došlo v roce 1938 při vyhlášení branné pohotovosti, kdy v září tohoto roku vznikla Ústřední cenzurní komise. Za nacistické okupace cenzuru vykonávali úředníci tiskové dozorní služby (nejprve tiskového odboru vlády, později ministerstva školství a lidové osvěty), kteří seděli přímo v redakcích.¹³⁷

Po válce se vrátila legislativní praxe do stavu před rokem 1938, ale politické strany - garantí tištěných titulů – žádnou cenzuru neuplatňovaly. „A tak od května 1945 fakticky žádná cenzura neexistovala.“¹³⁸

To ale neznamenal, že nedocházelo k pokusům o následnou regulaci tištěných médií. Jak píše Petr Bednařík, ministr Kopecký se snažil zlikvidovat především lidovecký týdeník *Obzory*, který se na rozdíl od jiných titulů věnoval i ožehavému tématu odsunu Němců a krutostí, které je doprovázely. *Obzory* také otiskly dopis bývalého letce RAF, který si stěžoval na poměry v nově formované armádě. Kopecký požadoval zastavení týdeníku a trestní stíhání redaktorů. Po sporech ve vládě a vyjádření místopředsedy vlády Klementa Gottwalda, jenž důrazně odmítl předběžnou cenzuru jako návrat k nedemokratickým metodám, ale ustoupil.¹³⁹

Přesto se však o *Obzorech* vyjadřoval velmi kriticky, jako o jednom z titulů, ve kterém se snaží uplatnit reakční škůdci republiky. „Avšak my jsme se postavili proti tomu a trvali jsme na názoru, že se můžeme obejít bez cenzury a že můžeme praktikovat plnou tiskovou svobodu - když se strany Národní fronty postarají o pořádek ve svých tiskových orgánech a když budou dbát toho, aby jejich časopis nevybočoval z linie vládní politiky a neporušoval ducha Národní fronty.“¹⁴⁰

Ačkoli Kopecký mluvil o nevídané svobodě tisku, ve skutečnosti tím jen připravoval půdu pro totalitní ovládnutí médií. Příklad *Obzorů* v novinářské obci posloužil jako důkaz nastavené linie, ve které platí pro psaní několik zásad - nekritizovat prezidenta Beneše, činnost vlády, poměry v československé armádě, odsun Němců, politiku Sovětského svazu.

136 Reifová a kol. 2004: 28

137 Reifová a kol. 2004: 29

138 tamtéž

139 Bednařík 2004: 143

140 Vystoupení ministra informací Václava Kopeckého v informačním výboru Prozatímního národního shromáždění 7. února 1946. Slovenský národní archiv Bratislava, Povereníctvo informácií a osvěty 1945-52, karton 36.

Kopecský tato nepsaná pravidla mimoděk prezentoval jako státní zájem, který neuplatňuje pomocí cenzury, ovšem jen ho redakcím předává jako instrukce. Kopecský ale zároveň dodával: „K pojmu tiskové svobody ovšem platí nejen to, že jeden každý může svobodně vyjadřovat své názory, ale také to, že druhý může mu stejně svobodně vytknout, že projevené jím názory jsou nesprávné, škodlivé, odporující na příklad i linii vládní politiky v duchu Národní fronty. A toto právo si bere i ministerstvo informací, tiskový odbor, kontrolující noviny teprve dodatečně, když jsou v rukou čtenářů, a hlavně kontroluje je z toho hlediska, zda se ve svých člancích a zprávách nevychylují od vládního programu a neporušují jednotu Národní fronty. V případech tohoto druhu usiluje pak tiskový odbor o nápravu, podobně jako se snaží všechny stížnosti v tisku obsažené tlumočit na příslušných místech a způsobit i v tomto směru nápravu.“¹⁴¹

5 Funkce médií

Pokud bereme jako předpoklad, že každý sportovec chce být úspěšný a každý sportovní fanoušek chce, aby jeho oblíbený tým či jednotlivec vyhrával, tak v širším kontextu platí, že každý národ chce, aby se jeho reprezentantům (ať už sportovním či kulturním a jiným) v mezinárodní konkurenci dařilo. Když k takovým sportovním úspěchům dochází, nastávají u sportovců i těm, kteří jim fandí, pozitivní pocity – tuto myšlenku rozvedu v kapitole 8.1.

Vycházíme-li z této premisy, že úspěšný reprezentant přináší národu pozitivní emoce, slouží média jako nositel těchto emocí od sportovní události k publiku, tedy konzumentům obsahu. Na místě sportovní události, ke které má národ silnější vztah (to u prvního poválečného mistrovství světa v ledním hokeji předpokládám a později i na dobových dokumentech či výpovědích i doložím), se může nacházet jen omezený počet lidí. Obyčejně jde o tisíce, maximálně desítky tisíc přímých svědků sportovního klání.¹⁴²

Charles U. Larson v publikaci *Persuasion: Reception and Responsibility* popisuje, že všechna publika sdílí určitou porci stejných zkušeností a vědomostí. A to je základní kámen mediální komunikace s publikem. „Styčné body, které pomáhají v persvazivní komunikaci, se dají vystopovat, když se zaměříme na emoce (radost, strach, zklamání...), vzpomínky a zkušenosti, které jsou známé velkému procentu populace.“¹⁴³

141 Vystoupení ministra informací Václava Kopecského v informačním výboru Prozatímního národního shromáždění 7. února 1946. Slovenský národní archiv Bratislava, Povereníctvo informácií a osvetu 1945-52, karton 36.

142 Konkrétně Zimní stadion na Štvanici (dějiště MS 1947) mělo oficiální kapacitu 11 až 12 tisíc míst. Podle odhadů se ale na tribuny vměstnalo až o dva tisíce lidí více. (poznámka autora)

143 Larson 2004: 288

Předání těchto emocí a tedy zapůsobení na publikum popisuje tzv. Rankův komunikační model. Univerzitní profesor Hugh Rank představil ve své stati *Teaching about Public Persuasion* schéma Intensifying/Downplaying, ve kterém popisuje, jaké použít prvky, aby byla persvazivní komunikace úspěšná.

Základní ideou Rankova modelu je předpoklad, že komunikátoři použijí jeden ze dvou postupů: Intensifying – česky stupňování - či Downplaying – bagatelizování. Zesilování vlastních pozitivních momentů pomocí opakování, asociace a kompozice. A naopak oslabování (či zlehčování) pomocí vynechávání, rozptýlení či zmatení.¹⁴⁴

Rankův model funguje na vzájemném propojení dvou zmíněných funkcí: stupňování a zesilování vlastních dobrých znaků, a naopak bagatelizování či oslabování dobrých znaků protivníka. Analogicky, avšak reverzně tento princip funguje i u špatných znaků. Stupňování pomocí opakování podle Ranka funguje na principu neustálé připomínání, které může být usnadněno díky sloganům, jinglům a lehce zapamatovatelným heslům či větám. Druhým základním pilířem stupňování je asociace, což je princip vystavěný na předpokladu, že dotyčný člověk, služba, událost či předmět je představován v souvislosti s něčím, k čemu má publikum pozitivní vztah (pokud se zesilují špatné znaky protivníka, analogicky probíhá asociace v souvislosti s něčím, k čemu publikum má negativní vztah). Posledním taktickým bodem teorie stupňování je kompozice. Její naplnění má většinou nonverbální či vizuální podobu - jako příklad nabízí Rank nápis U.S.A. či AmeriKa.¹⁴⁵¹⁴⁶

Druhým funkčním principem Rankova modelu je tzv. downplaying, neboli bagatelizování či oslabování významu. I tento princip se skládá ze tří základních pilířů. Prvním je vynechávání, kterým se tvůrce persvazivní komunikace snaží pominout důležité informace tak, aby zamaskoval své vlastní nedostatky. Druhým je rozptýlení, které odvádí pozornost publika jinam, od vlastních slabých bodů persvazivního komunikátora. Hlavním úkolem této funkce je nalezení zástupného tématu, na které se pozornost publika převádí. Třetím pilířem je zmatení příjemce persvazivního komunikace. Tato taktika má vnést do publika zmatek a udělat z jasných odpovědí nové otázky. Jedním z prostředků je třeba používání vysoce odborného jazyka či žargónu, kterým publikum nerozumí.¹⁴⁷

---

144 Larson 2004: 20

145 Nápis U.S.A. má podle Larsona signalizovat čtenáři, že Spojené státy se zajímají jen o peníze. Nápis AmeriKa (psáno takto v anglickém textu) má podle Larsona evokovat rasistickou společnost přes „K“ odkaz ke Ku Klux Klanu. (Larson 2004: 21)

146 Larson 2004: 21

147 Larson 2004: 23

5.1 Vliv médií na publikum

Zkoumání vztahu mezi publikem a médii je motivováno snahou o rozkrytí podstaty fungování médií a jejich účinku na konzumenty obsahu. Základním rozdělením vlivu mediovaných obsahů na publikum jsou dvě koncepce: koncepce pasivního publika a koncepce aktivního publika. Ať už se uplatňuje přístup jakýchkoliv škol či badatelů, základní premisa, že média jsou ve vztahu s publikem silnější partner, je sdílená.¹⁴⁸

Rozdíl mezi koncepcemi aktivního a pasivního publika odráží podstatu náhledu na mediální komunikaci. Vnímání role konzumentů obsahu se dělí na historicky starší koncepci pasivního publika a mladší koncepci aktivního publika. První zmíněný přístup předpokládá, že adresát sdělení je pasivním účastníkem komunikace a je v podstatě vydán médiím na milost, že reaguje pouze na podněty od nich vycházející.¹⁴⁹¹⁵⁰

Tento koncept rozpracovali představitelé tzv. Frankfurtské školy¹⁵¹. Ti viděli publikum jako bezmocné a pasivní, neschopné čelit působení médií na myšlení a postoje adresátů. „Tento pohled na publikum se projevuje v celé řadě přístupů teoretických i normativních. Najdeme ho v úvahách o masové společnosti a masové kultuře, jednak v kultivační teorii, jednak v závislostní teorii.“¹⁵²

Na druhé straně stojí koncepce aktivního publika. Ta předpokládá, že publikum vystavené účinkům médií si ze sdělení samo vybírá a nakládá s nimi podle vlastního uvážení. „Koncepci aktivního publika předznamenal Lazarsfeld, Berelson a Gaudet prací *The People's Choice*¹⁵³ z roku 1944, v níž formulovali hypotézu o dvoustupňovém toku komunikace a svými výzkumy ji v padesátých letech 20. století dále rozvíjeli Lazarsfeld a Katz. Podstatou této hypotézy je představa, že mediovaná sdělení se nedostávají přímo ke všem adresátům, nýbrž jsou nejprve zachycena, vybrána a zpracována aktivnějšími členy publika, tzv. názorovými vůdci¹⁵⁴ (opinion leaders), kteří je pak šíří v každodenním

148 Jirák, Köpplová 2003: 102

149 Jirák, Köpplová 2003: 102

150 Teorie zázračné střely: původní označení pro silné působení médií na jedince. Šlo o dobově podmíněné představy, označované též jako teorie injekční stříkačky či podkožní jehly, vnímající média jako zdroj silného homogenního účinku, který vyvolává okamžitou reakci. Jde o retrospektivní označení pro první z fází snahy popsat účinky masových médií, časově pokrývající období od počátku do pozdních třicátých let 20. století. Tato teorie nevycházela z empirického zkoumání a ukotvené metodologie, ale spíš o soubor představ a pocitů vyvolaných velkou popularitou tisku, kinematografie a rozhlasu, a o zkušenosti s účinky propagandy v první světové válce. (Reifová a kol. 2004: 284)

151 Frankfurtská škola: skupina teoretiků spojená s Institut für Sozialforschung z Frankfurtu nad Mohanem, která z neomarxistických pozic rozpracovala řadu přístupů k masovým médiím, redefinovala význam pojmu kultura a její duchovní odkaz patří ke kritické teorii společnosti a médií (Reifová a kol. 2004: 253)

152 Jirák, Köpplová 2003: 102

153 Lazarsfeld, P.F, Berelson, B. a Gaudet H. *The People's Choice*. 1. vyd. New York: Columbia University Press 1948. s 151

154 Názoroví vůdci: označení vycházející z teorie dvoustupňového toku komunikace. Tato teorie se opírá o

styku mezi těmi, na něž mají vliv.¹⁵⁵

Koncept názorových vůdců sice v dalších zkoumáních nebyl zcela prokázán¹⁵⁶, potvrdily se však teorie o aktivním publiku, které nakládá s nabízenými mediovanými sděleními. Tato aktivita je ovlivněna interpersonálními vazbami každého člena publika, komunikace tedy není dvoustupňová a mechanická, ale plastická, víceúrovňová a komplexní.¹⁵⁷

5.2 Užití médií

K vytvoření komplexního přehledu o účincích médií je třeba se vztáhnout se i k několika teoriím užití médií. První z nich je tzv. kultivační teorie. V šedesátých letech 20. století ji rozpracoval badatel George Gerbner z pennsylvánské univerzity. Jeho výzkum se zaměřil na to, jak televizní vysílání kultivuje (usměrňuje) myšlení diváků, jejich názory na svět, vnímání, postoje, představy či obavy. Významným zjištěním Gerbnerovy skupiny byl závěr, že náruživé sledování televize vede k unifikovanému pohledu na svět, tzv. mainstreamu. Média podle této teorie pěstují převládající tendence v přesvědčeních, ideologiích a názorech na svět.¹⁵⁸

Druhou významnou teorií je tzv. závislostní teorie. Tu na konci sedmdesátých let 20. století definovali Sandra Ball-Rokeachová a Melvin DeFleur jako závislost publika na médiích s tím, že platí: čím méně mají uživatelé na výběr z mediovaných sdělení, tím závislejší se stávají na omezeném množství přístupných zdrojů. „Čím méně diverzifikovaných zdrojů mediální systém nabízí, tím větší je pravděpodobnost, že existující média ovlivní myšlení, postoje a chování příjemců, resp. že budou mít účinek poznávací (kognitivní) a emocionální.“¹⁵⁹ Nadstavbou účinků kognitivního charakteru jsou pak účinky persvazivní, neboli přesvědčovací.¹⁶⁰

Závislostní teorie vychází z předpokladu, že média mají ve společnosti nezastupitelnou roli a konkrétně jmenují pět jejich důležitých funkcí.¹⁶¹ Autoři závislostní

---

hypotézu, podle níž se informace šířené médii dostávají nejdříve k tzv. názorovým vůdcům a teprve od nich k méně aktivním členům společnosti. Názoroví vůdci jsou tak jedinci s významným vlivem ve společnosti a mají v rámci interpersonálních vazeb dominantní roli. Vůdci jsou podle teorie rovnoměrně rozptýleni ve všech společenských vrstvách a profesích. (Reifová a kol 2004: 289)

155 Jirák, Köpplová 2003: 104 a 105

156 Kunczik, Michael. Základy masové komunikace. 1. vyd. Praha: Karolinum 1995. s 191 - 192

157 Jirák, Köpplová 2003: 105

158 Jirák, Köpplová 2003: 103

159 Reifová a kol. 2004: 283

160 Trampota 2006: 113

161 1. Média řeší nejednoznačnost a odstraňují nejistotu (zuzují škálu výkladů jednotlivých situací), 2. formulují postoje, 3. nastolují témata, 4. rozšiřují soustavu „pravd“, o jejichž platnosti jsou lidé přesvědčeni a 5. tím, že předvádějí hodnotové střety, objasňují platnost hodnot ve společnosti. (Jirák,

teorie poukazují i na schopnost médií aktivovat a případně deaktivovat publikum. Tato schopnost podle nich stoupá s klesající rozmanitostí mediálního trhu.¹⁶²

Z koncepce aktivního publika, která je z dnešního hlediska dominantní, vychází i teorie užití a uspokojení (cizím slovem gratifikace). Tento přístup odkrývá motivaci konzumentů mediálních obsahů, zkoumá, proč a jak je užívají. Zároveň předpokládá, že aktivní publikum je schopno informace třídit, používat „vlastní rozum“, vzít si z nich jen něco, podle vlastních potřeb. Podle čtyř hlavních bodů teorie zformulovaných Dennisem McQuailem v roce 1972 mají média moc zajistit: rozptýlení, podporu osobních vztahů, podporu vědomí vlastní totožnosti a kontrolu či potvrzení vlastních úsudků o světě.¹⁶³

Výzkum o užití a gratifikaci mediálních obsahů představil též další klíčové příčiny, proč jedinci užívají média. Jde zejména o koncepci eskapismu, což je mentální proces, jehož podstatu tvoří fantazijní únik před reálnými životními problémy do imaginárních světů, které mají podobu mediálních simulací.¹⁶⁴

Teorie eskapického, resp. kompenzačního užití médií vznikaly již před první světovou válkou, například Emilie Altenloková v roce 1914 prováděla výzkum eskapického užití v kinematografii.¹⁶⁵ S rozšířením masových médií se rozvinula i eskapická funkce. Publikum dostalo na výběr z širokého spektra obsahů, žánrů a idejí, které plní v dané souvislosti iluzivně kompenzační funkci a umožňují tak jedincům snadný odstup od tlaku každodenní reality, resp. její bezpečné popření.¹⁶⁶

Zkoumání, proč jedinci užívají média, vedlo ke zjištění, že v širším smyslu dokáží mediální obsahy redukovat lidskou úzkost a navozovat pocit ontologického bezpečí. Eskapismus je zejména spojován se zábavnými, až bulvárními obsahy, které podle řady autorů vedou ke ztrátě zájmu o relevantní otázky. Do jisté míry tak lze eskapismus vnímat jako obranný mechanismus, který má své opodstatnění zvláště v situacích souvisejících se stavy konfrontace s nesnesitelnými, frustrujícími událostmi.¹⁶⁷

Základním principem vztahu, jak média ovlivňují myšlení lidí, je koncept nastolování agendy, tzv. agenda-setting. V obecné rovině jde o model procesu prosazování určitých témat do společnosti a současně vylučování určitých témat z tohoto diskurzu, v mediální komunikaci jde o hypotézu účinku médií na publikum.¹⁶⁸ Média ovlivňují to, o čem lidé

Köpplová 2003: 104)

162 Reifová a kol. 2004: 283

163 Jiráček, Köpplová 2003: 106

164 Reifová a kol. 2004: 53

165 Jiráček, Köpplová 2003: 105

166 Reifová a kol. 2004: 53

167 Reifová a kol. 2004: 53 a 54

168 Reifová a kol. 2004: 16

přemýšlejí, a do jisté míry také to, jak o tom uvažují, tím, že některá témata zařazují do svých obsahů, a jiná nikoli. S tím souvisí i styl, jak tato témata rámuje, tj. různými prostředky signalizují pořadí jejich důležitosti a dalšími prostředky – jako je například koncept preferovaného čtení¹⁶⁹ – dávají najevo jejich možnou interpretaci.¹⁷⁰

„V sedmdesátých letech 20. století vycházejí studie, které se snaží vysvětlit vliv médií na úrovni celé společnosti nebo jejich velkých součástí. V roce 1972 nabízejí McComb a Shaw¹⁷¹ první studii nastolování agendy, tedy o vlivu médií (a zvláště zpravodajství) na to, co lidé považují za důležité.“¹⁷²

Podle teorie nastolování agendy jsou média schopna exponovat určité události a současně určovat pořadí jejich důležitosti ve sféře veřejného prostoru. Tento koncept se opírá o teorii gatekeepingu¹⁷³ a vychází z představy, že o pozornost se ve veřejném prostoru uchází prostřednictvím médií významně větší počet témat, než kolik jich skutečně může pozornost připoutat. Agenda-setting v tomto ohledu hledá odpověď na otázku, jak a proč se některá témata stanou součástí veřejné debaty a jak velkou úlohu v tom hrají média.¹⁷⁴

Zkoumání nastolování agendy vychází ze dvou základních předpokladů: „Za prvé, že zpravodajská média nejsou pouhým zrcadlem reality, ale realitu filtrují a tvarují. Za druhé, že důraz médií na relativně málo témat v určitém momentě vede veřejnost k vnímání těchto témat jako důležitějších než ostatní.“¹⁷⁵

Jádrem konceptu nastolování agendy je představa, že média nemusejí být schopna určovat, co si lidé mají myslet, ale jsou úspěšná v určování, o čem mají lidé přemýšlet.¹⁷⁶ Tomáš Trampota ve své publikaci *Zpravodajství* připomíná, že nastolování agendy nepojednává ani tak o výběru události do zpráv, ale týká se spíše dlouhodobějšího a kumulativního účinku opakovaného výběru.

„Jde o agregovaný vliv velkého množství sdělení, přičemž každý z nich má rozdílný obsah, ale všechny pojednávají o stejném (obecném) tématu. Nevšimá si tak například

169 Preferované čtení: význam, který do textu intencionálně vkládá jeho autor s cílem, aby čtenář tento význam adaptoval. Preferované čtení je odesílatelem vestavěno zejména do tzv. uzavřených textů, v nichž autor usiluje o jednoznačnost a o vyloučení tzv. aberačního čtení, tedy vzniku alternativních interpretací na straně čtenáře. (Reifová a kol. 2004: 35)

170 Jiráček, Köpplová 2003: 181

171 McComb, M.E., Shaw, D.L. *The agenda-setting function of mass media*. Public Opinion Quarterly 26: 1972. s 176-187

172 Jiráček, Köpplová 2003: 166

173 Gatekeeper: držitel pozic v rámci mediálních organizací, kteří rozhodují o výběru témat a událostí, které budou zpracovány na mediální obsahy – rozhodují o tom, co „projde branou“ média, a co nebude do procesu medializace zařazeno. (Reifová a kol. 2004: 70)

174 Reifová a kol. 2004: 16

175 Trampota 2006: 113

176 tamtéž

obsahu zprávy o dopadení distributora drog, ale toho, jak často a v jakém rozsahu se média věnují problematice drog obecně.¹⁷⁷

6 Sport jako narace

Samotná podstata sportu má v sobě zakotvenu narační¹⁷⁸ strukturu. Sportovní závody i zápasy jsou ohraničeným vyprávěcím celkem, který plyne od svého začátku (zahájení závodu či zápasu), přes různorodý a předem nepředvídatelný průběh, až po své vyvrcholení (konec závodu či zápasu). Navíc jednotlivá sportovní událost může nabízet (a často se tak děje) i kontextový přesah. Například zasazení do širšího sportovního rámce (dlouhodobá soutěž, pohár či mistrovství světa), v němž se také může odehrávat vlastní příběh, či do dalších naračních struktur, jako je třeba osobní příběh některého hráče (např. návrat po zranění, těžké zranění, hrdinský výkon, čin fair play atd.).

V obecné mediální rovině lze fenomén narace popsat jako kompoziční postup pro uspořádání prvků při zachycení děje slovními, obrazovými a dalšími výrazovými prostředky. Irena Reifová a kolektiv tuto problematiku zachytili ve *Slovníku mediální komunikace* takto: „Obsah sdělený – ať už faktický, nebo fiktivní – je prezentován jako propojený sled událostí. Pro naraci jsou příznačné tyto rysy: a) přítomnost zápletky (fabule); syžet (děj, dějové schéma, v němž jsou komponovány situace, události a konflikty postav, vyplývající z jejich jednání a vzájemných vztahů), v němž se zápletka realizuje; c) přítomnost vypravěče (který je buď součástí děje v tzv. ich-formě, nebo je na ději nezávislý v tzv. er-formě. Podle toho se také liší jeho angažovanost v ději).“¹⁷⁹

Americký profesor Charles U. Larson popsal výhody používání narace v žurnalistice a literatuře jako výrazné usnadnění mediální komunikace. „Sdělované informace v narativním zpracování ožívají. Takový text je pak snadno zapamatovatelný a konzument takového mediálního obsahu se k němu snadněji vztáhne, snadněji mu porozumí. Příběh člověka, který se od píky vypracoval k bohatství, je přesvědčivější než sada statistických údajů.“¹⁸⁰ Larson v knize *Persuasion: Reception and Responsibility* rozebírá persvazivní účinky, které narace má na publikum. Právě naraci podle Larsona bere jako jeden z přesvědčivých prvků, dokonce až jako formu důkazu.

Uspořádání sportovních akcí jako logický sled navazujících událostí (čas od první

177 tamtéž

178 „Narace: vyprávění, tj. kompoziční postup pro uspořádání prvků při zachycení děje slovními, popř. dalšími výrazovými prostředky, a to tak, že obsah sdělení – ať už faktický, nebo fiktivní – je prezentován jako propojený sled událostí.“ (Reifová a kol 2004: 159)

179 Reifová a kol. 2004: 159

180 Larson 2004: 294

minuty, vývoj skóre, posun v tabulce apod.) je ideální pro nejběžnější formu narace – lineární uspořádání. To akcentuje uspořádání časové posloupnosti děje tak, jak za sebe logicky události patří v principu příčiny a následku.

Vzhledem k tomu, že největší skupina lidí vnímá sportovní události zprostředkovaně, tedy přes média, hraje způsob odvyprávění událostí zásadní roli. To platí zejména o tištěných médiích a audiovizuálním vysílání (rozhlasové a později i televizní). Pokud jde o možnost vysílání v přímém přenosu, je mezi vyprávěním sportovních událostí v těchto médiích velký rozdíl. Tištěná média informují čtenáře s časovým odstupem nejméně několika hodin a podle toho musí být zpravodajství uzpůsobeno. Naproti tomu přímý přenos nabízí možnost přiblížení nepřítomné reality a vtažení posluchače či diváka do děje sportovního klání.

Přímý přenos je od počátku audiovizuálních médií klíčovou součástí masového rozmachu sportu. Jan Děkanovský v publikaci *Sport, média a mýty* dokonce tvrdí, že možnost přenášet dění v přímém přenosu je ve vztahu ke sportu jeho vlastností nejdůležitější. „Pro hru agonálního charakteru je typický nejistý výsledek, přičemž právě tato nejistota a z ní pramenící napětí i úzkost diváků, kteří hru sledují, jsou neoddelitelnými atributy divácké percepce. Je tedy žádoucí, aby divák mohl sportovní událost sledovat „naživo“ bez znalosti výsledku.“¹⁸¹

Jak připomíná Děkanovský, ani přímý přenos není objektivním připodobněním odehrávajících se událostí, nýbrž subjektivním zpracováním vybraných momentů. Ať už jde o vybrané záběry televizních kamer nebo popis rozhlasového reportéra, který zachycuje jen výsek dění na hřišti, v každém případě jde o interpretaci dění.

Právě v rámci narace se tato interpretace často odehrává podle jistých šablon, které odkazují na mediálně využívané stereotypy a snahu o co největší srozumitelnost obsahu pro jeho konzumenty. „Účelem je zjevně snaha - snad i z části nevědomá – podat autentický, tedy nefiktivní, děj tak, aby uspořádáním do jisté struktury příběhu získal pro recipienta větší míru srozumitelnosti a tím i přitažlivosti.“¹⁸²

Narace je v rámci mediálních studií chápána jako prostředník mezi „surovým materiálem“ sdělení a výsledným textem. Narativní postupy se prosazovaly od počátku sportovní žurnalistiky a to ze stejných důvodů, z jakých se nyní trendově prosazují i do dalších oblastí žurnalistiky. Narativní zpracování totiž šetří čas a mediální prostor – vyprávění pracuje se zkratkou, schematickými vzorci, což dohromady maximalizuje

181 Děkanovský 2008: 34-35

182 Děkanovský 2008: 35

podle *Slovníku mediální komunikace* šanci, že adresát interpretuje sdělení v souladu se záměry autora.¹⁸³

Proto se při konstrukci takových textů opakovaně používají narativní prvky a postupy, se kterými jsou konzumenti obsahů sžiti a mohou je tak snáze dekonstruovat, respektive je větší šance, že přistoupí na preferované čtení zakódované v textu.¹⁸⁴ Sport, které probíhá v mnohdy unifikovaných vzorcích a jasně daných zákonitostech (každý rok se hraje sezona, zápas trvá vždy určitý čas, řídí se podle pravidel apod.), je pro narativní postupy příhodné prostředí. Zejména jde-li o specifický žánr sportovní reportáže. Tento žánrový vzorec předurčuje text k pravidelnostem, jež umožňují recipientovi snadnější orientaci.

Právě vysoká míra předvídatelnosti a pravidelnosti je jedním ze dvou faktorů, které Jan Děkanovský považuje za vysvětlení fenoménu sportovního zpravodajství v médiích a následné reflexe ve společnosti. Tím druhým prvkem je podle něho autenticita, kterou média – a to pochopitelně zejména ta audiovizuální – poskytují. Díky přímým přenosům divák či posluchač naživo sleduje nefiktivní, opravdové utkání či závod a má možnost být svým způsobem blízko sportovnímu zápolení.¹⁸⁵

„Syntézou obou aspektů (pravidelnosti a autenticity) získáme tedy autentický narativ – skutečný příběh.“¹⁸⁶ Podle Jana Děkanovského je vytvoření narativní struktury okolo sportovní události přirozenou symbiózou a zmiňuje příběh kanadského hokejového obránce Raye Bourquea, který přestoupil na sklonku kariéry z podprůměrného klubu Boston Bruins do týmu aspirujícího na celkové vítězství v NHL Colorado Avalanche proto, aby mohl získat Stanleyův pohár. Při vyvrcholení zápasů o slavnou trofej pak zámořská média sledovala především genezi Bourqueova příběhu a samotné sportovní zpravodajství ze zápasů šlo do pozadí. „To dokazuje, jak je poptávka po autentických příbězích silná.“¹⁸⁷

---

183 Reifová a kol 2004: 159

184 Teorie zakódování a dekodování: kulturní explanace proměn významu textu při jeho předávání od komunikátora k recipientovi, které se objevují v souvislosti s rozdílnou kulturní a sociální situovaností odesílatele a recipienta. Autorem teorie zakódování a dekodování je významný představitel kulturních studií Stuart Hall, který popsal, jak význam, jenž do textu na jedné straně autor vloží, se nemusí shodovat s významem, který na druhé straně příjemce z textu vyjme, neboť odesílatel a adresát spolu nemusí sdílet tentýž interpretační rámec. (Reifová a kol. 2004: 281)

185 Děkanovský 2008: 35

186 Děkanovský 2008: 36

187 Děkanovský 2008: 37

7 Sport a média

Sport zaujímá v lidské kultuře své pevné místo, které ve 20. století, konkrétně po druhé světové válce, nabylo na významu. Sport se stal nedílnou součástí mediální sféry, byznysu, politiky, mezinárodních vztahů, kultury i každodenního života ve společnosti. Podle mediálního teoretika Jana Děkanovského se řadí do širšího rámce her a představuje „pozoruhodný, důležitý a ještě v relativně nedávné minulosti neprávem opomíjený fenomén, kterému je ovšem v poslední době věnována zasloužená pozornost.“¹⁸⁸

Kanadský filozof a teoretik médií Marshall McLuhan ve své knize *Jak rozumět médiím* píše, že sport a hry jsou prostředkem mezilidské komunikace. „Hry jsou situacemi, které byly vymyšleny tak, aby umožňovaly simultánní participaci mnoha lidí na určitém významovém modelu jejich kolektivního života. Hry jsou médii mezilidské komunikace, která mohou existovat a mít smysl jedině jako extenze našeho vnitřního života.“¹⁸⁹

Právě hluboké začlenění sportu do základních struktur společnosti, které má kořeny již v prvních formách lidského společenství, je základem pro jeho zkoumání v médiích a účinků, jaké v nich může mít. Principy sportovního zápolení jsou zakořeněny hluboko v naší kultuře i universu diskurzu, ve kterém žijeme. Vrcholový sport, na který je napnuta pozornost této diplomové práce především, je jen špičkou tohoto společnost prostupujícího fenoménu.

Právě vrcholový sport v sobě zhmotňuje jakousi iracionalitu, kterou připomíná ve své publikaci Děkanovský. „Olympijské medaile a tenisové trofeje znamenají jen to, že jejich držitelé vykonali něco naprosto neúčinného, jenomže lépe, než všichni ostatní. Jinými slovy: vrcholový sportovec současnosti je člověk provozující zcela iracionální činnost. Musíme ale jedním dechem dodat, že tuto činnost provozuje maximálně racionálním a sofistikovaným způsobem.“¹⁹⁰

Jak připomíná v již zmíněné práci McLuhan, profisport degraduje původní a jedinečný smysl hry. Naopak jádro sportování posouvá z fyzické aktivity osobního charakteru, která má přinést jedinci spontánnost a radost, v „neplodnou funkci, ve které starý herní faktor odumřel.“¹⁹¹ Jenže v této fázi, kdy se sport u profisportovců stává spíše zaměstnáním a rutinou než herní činností v původním slova smyslu, se objevuje nová funkce, která vykazuje symptomy sofistikované lidské činnosti a záměru. Tato funkce je

188 Děkanovský 2008: 22

189 McLuhan 1991: 221

190 Děkanovský 2008: 26

191 McLuhan 1991: 221

v organizované podobě platformou k vyhraněnému a dobře definovanému vztahu s publikem – jak přímo (přítomností na místě konání sportovní akce), či zprostředkovaně přes média.

Sport je ve své moderní a profesionalizované podobě vhodný k mediální interpretaci. Do jisté míry kopíruje prvky narativní struktury tak, aby byl recipientovi lépe srozumitelný a jako obsah lépe uchopitelný – tím se nepochybně zvyšuje jeho atraktivita. Sportovní zápolení má v sobě náboj nepředvídatelnosti a napětí, neboť u zápasů či závodů je vítěz předem neznámý.¹⁹² Zároveň jde o časově předem vymezený úsek, se kterým se dá při periodickém a rutinním životě médií dobře pracovat. U sportu se dobře uplatňují média tištěná (periodická) a audiovizuální (televizní a rozhlasové).

Zatímco u tištěných médií jde o práci s událostí minulou (zpětná reflexe utkání, závodu apod.) či budoucí (referování o události nadcházející), v případě audiovizuálního zpracování spočívá největší výhoda divácké percepcie v zachycení v reálném čase. Vzhledem k tomu, že tato diplomová práce se týká mistrovství světa v roce 1947, kdy ještě v českém prostředí neexistovalo televizní či internetové vysílání, zaměřím svou pozornost jen na tištěná média a rozhlasový přenos, který se – jak v následujících kapitolách popisuji – stal klíčovým pojítkem mezi sportovní akcí a jejím nepřítomným publikem.

Denis McQuail ve své knize *Teorie masové komunikace* řadí sport k základním pilířům televizního i rozhlasového vysílání. Vidí ho v širším konceptu tzv. komunikačních sítí, které ve vysílání naplňují lidskou každodennost – stejně jako je hudba obsahem „kolonky zájem“, sport je obsahem „kolonky aktivita“.¹⁹³ V rámci audiovizuálního vysílání má tento obsah široký dosah a má národní i mezinárodní charakter. Základním předpokladem tohoto fenoménu byl technický rozmach, který dovoluje publiku přijímat sportovní dění v reálném čase. V roce 1947 už tato možnost díky rozhlasovému vysílání existovala a jak uvádí Děkanovský, právě živé přenosy prakticky odkudkoli na světě učinily ze sportu součást globální masové kultury.¹⁹⁴

Právě autenticita a narativita jsou hlavní atributy popularity mediálního zpracování sportovních událostí. Děkanovský ho přímo nazývá „autentický narativ“¹⁹⁵, ve kterém se věci neřídí logikou věci, ale logikou příběhu, který vytváří pouto mezi sportovcem, akcí a

---

192 I když tato premisa může být obecného hlediska napadnutelná, přesto ztělesňuje pravou podstatu sportu jako hry a zápolení, ve kterém účastníci za rovných podmínek čestně poměřují síly. (poznámka autora)

193 McQuail 1983: 17 a 34

194 Děkanovský 2008: 35

195 Děkanovský 2008: 36

divákem. Nyní se pokusím popsat, jak toto pouto funguje skrz tištěná média – konkrétně novinové deníky – a rozhlasové vysílání a to zejména vzhledem k dění okolo hokejového mistrovství světa.

7.1 Sportovní zpravodajství v tištěných médiích

Sport se již v první polovině dvacátého století naplno etabloval na stránkách novin deníků, sportovní dění v nich získalo nezaměnitelnou a nezastupitelnou roli. Stalo se jedním z hlavních pilířů obsahové skladby tištěných periodik – spolu s politickým a společenským děním na domácí i mezinárodní scéně, zprávami z kultury, ekonomiky, o počasí a dalšími oblastmi, které zasahují do každodenního zájmu recipientů.

O tom, jakým je sport společenským fenoménem, vypovídá i tvrzení, které při hodnocení spojení sport - média používá Děkanovský: „Pokud má periodikum ambice usilovat o co nejširší čtenářskou obec, musí dát sportu rozhodně značný prostor.“¹⁹⁶ Jak již bylo uvedeno výše, vzhledem k periodicitě a omezeným možnostem výroby a distribučních kanálů, se novinové zpravodajství vztahuje ke sportovnímu dění jako k událostem minulým či budoucím. Podle toho se diferencují i žánry, které se u sportovního zpravodajství uplatňují.

Základním stavebním prvkem sportovního zpravodajství bylo v době, kdy se odehrávalo mnou analyzované mistrovství světa v ledním hokeji 1947, tzv. referát. Ve sportovně-mediálním diskurzu se jedná o hodnotící zprávu o sportovní události, která přináší zjednodušený popis a vývoj děje (většinou sportovního zápasu, klasicky fotbalového či hokejového).^{197 198} Jeho součástí zpravidla bývají základní údaje, které se k danému sportovnímu klání vztahují – například statistika zápasu, ve které je uvedeno skóre, jeho vývoj, střelci branek, sestavy a tak dále.¹⁹⁹ Právě v referátech se zpravidla objevuje již zmiňovaná narativní struktura. Autenticitu po jazykové stránce přidávají

196 Děkanovský 2008: 42

197 Diderot 1999: 1226

198 České publikace z oblasti mediálních studií oblast sportovní žurnalistiky a v ní užívaných formátů nepokrývají. Kniha Tomáše Trampoty *Zpravodajství se sportem a jeho specifičností* v rámci mediální produkce například vůbec nevěnuje. Oblast sportovní žurnalistiky nebyla v českém akademickém prostředí zatím dostatečně popsána. Jen velmi obtížně by šlo pracovat se zahraničními publikacemi, neboť prostředí psané české sportovní žurnalistiky se v mnohém odlišuje od zahraniční praxe. V popisu sportovních žánrů tedy vycházím z vlastních zkušeností několikaleté praxe v oblasti sportovní žurnalistiky v tištěných médiích. (poznámka autora)

199 Klasický novinový referát z hokejového utkání obsahuje popis vývoje zápasu a základní shrnutí, co to pro mužstva či jeho aktéry výsledek znamená (např.: posun v tabulce, vítězství v dlouhodobé soutěži, turnaji apod.). Statistický aparát uvádí kromě skóre, jeho vývoje, sestav obou mužstev i střelce branek a jejich asistenty, počet vyloučených, stav využití přesilovek, počet diváků a jména rozhodčích. (poznámka autora)

reportážní prvky v referátu a po vizuální stránce i otisknuté fotografie.

Dalšími typy novinových žánrů jsou články referující o událostech budoucích, které uvádějí konzumenta obsahu do situace. Přinášejí podrobnosti o událostech chystaných či budoucích, zpravidla o dalším zápasu a mají za cíl přiblížit čtenáři, o co v utkání půjde a jaký je aktuální stav věcí, které zápas mohou ovlivnit (zranění hráčů, psychické rozpoložení aktérů, stav hrací plochy, v některých sportech počasí apod.). Doplňujícími texty, které jsou již méně relevantní, ale přinášejí vyšší míru autenticity a čtenářské atraktivity, bývají glosy a reportáže.²⁰⁰ Krátké zpravodajské texty, které nepřekračují rozměr několika vět či jednoho odstavce, doplňují celkovou zpravodajskou skladbu.²⁰¹

7.2 Sportovní zpravodajství v rozhlasu

Rozhlasové vysílání má nezpochybnitelné zásluhy na rozmachu sportu jako součásti relevantního celospolečenského dění. V současné době je jeho dominantní činnost – přenášení sportovního klání v reálném čase – potlačováno vlivem televize, která do přenosu zápolení přidala vizuální složku. Než se ale televizní přenosy etablovaly jako primární platforma pro sledování sportovních klání, zastával tuto funkci právě rozhlas. V době konání mistrovství světa 1947, které analyzuje tato diplomová práce, sehrály komentované reportáže ze zápasů u recipientů klíčovou roli. „Rozhlas se velmi zavděčil hlavně sportovním divákům, že si zajistil vysílání všech zápasů našeho národního mužstva.“²⁰²

Rozhlasové pokrytí šampionátu zajistilo masovou základnu těch, kteří se o turnaj zajímali. Rozhlas plnil úlohu okamžitého zpravodajství, aktuálního referování v reálném čase a zpravodajství v druhém hlavním masovém médiu – periodickém tisku – ho doplňovalo po informační a statistické stránce, částečně též i po vizuální. V tomto směru byly klíčové vyjadřovací schopnosti rozhlasových redaktorů.

„Po květnové revoluci při prvním zápase Slavia – Bratislava jsme měli poprvé příležitost slyšet temperamentní hlas mladého pětadvacetiletého Slováka – Mašlonky. Od té doby se příjemný hlas a živé líčení Mašlonkových sportovních reportáží čím dále, tím více vžívalo v uších rozhlasových posluchačů, právě jako se přežívaly některá

200 Glosa: krátký komentář fejetonistického charakteru se stručným stanoviskem k jednomu faktu.

Obsahuje subjektivní hodnocení autora, má jasný kontext a obvykle vtípnou pointu. Reportáž: žánr na pomezí publicistiky a umělecké literatury, podávající autentický a původní obraz skutečnosti. Pro reportáž je typický osobní vztah autora k podávaným informacím a jeho hodnotící přístup. (Diderot 1999: 478, 1235)

201 Takové texty mají různá označení, v některých redakcích se nazývají jako „krafasy“, jinde jako „drby“, „jedňáky“ či „střípky“. (poznámka autora)

202 Mašlonka to vyhrává u posluchačů *Práce: List revolučního odborového hnutí*. 21.2. 1947, 3, 44, s. 8

stereotypní hlášení red. Laufera. Je to zajímavý boj nejen na ledě, ale je to i boj třech hlasatelů: Laufera, Procházky a Mašlonky o sympatie statisíců posluchačů rozhlasu. Podle našeho názoru a našich informací vede mezi posluchači slovenský hlasatel Mašlonka pro svůj elán, pohotovost a nadšení.²⁰³

Jak popisuje Jan Děkanovský, z povahy média je zřejmé, že reportér musí verbálním projevem nahradit v reálném čase vizuální vjem. „Musí zvolit takový popis, který bude trefný a výstižný; současně ale natolik stručný, aby udržel krok s reálně probíhajícím dějem. Takové reportování je velmi obtížné – reportér si nemůže dovolit odmlky ve chvílích, kdy hra či závod komentář nepotřebuje. Rozhlasový reportér musí disponovat rozsáhlou slovní zásobou vztahující se ke konkrétnímu sportu a jeho popisu, aby nedocházelo k příliš častému opakování slovních obrátů, využívání klišé atd..²⁰⁴

Samotná podstata rozhlasového přenosu ze sportovní události vyžaduje od reportéra charakteristické a atraktivní slovní vyjadřování. Řada rozhlasových reportérů si proto vytvořila osobitý způsob vyjadřování, nestandardní slovní spojení či specifickou dikci. Právě emocionální zabarvení reportáže je nezaměnitelnou poznávací značkou a mostem mezi reálným děním na sportovišti a imaginací recipienta. „Odras v imaginaci recipienta je často závislý spíše na osobě reportéra než na kvalitě reálného sportovního dění.²⁰⁵

8 Koncept národní identity

Termín národní identita patří v sociálních studiích k nejzkoumanějším tématům poslední doby. Hledání identity (národní, ale i jiných) patří ke klíčovým prvkům lidského života, protože odráží základní potřebu socializace jedince ve společnosti. Ti, kteří se národní identitou zabývají, diskutují o samotném konceptu a i možnostech jejího empirického měření. Studie Kláry Vlachové a Blanky Řehákové *Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě*, kterou uveřejnily v Sociologickém časopise, definuje národní identitu jako pozitivní vztah jedince k národu a vlasti.²⁰⁶

Ladislav Holý v publikaci *Malý český člověk a skvělý český národ* shrnuje mezi sociology obecně sdílenou definici. „Národní identita, stejně jako všechny ostatní identity, je vždy konstruována jako opozice vůči těm, které vnímáme jako „ty druhé“.²⁰⁷ To přesně odpovídá sportovnímu zápolení, kdy na reprezentační úrovni spolu soupeří

203 tamtéž

204 Děkanovský 2008: 49

205 tamtéž

206 Vlachová, Řeháková 2004: 489 In Sociologický časopis

207 Holý 2010: 13

zástupci států, potažmo národů.

„Národní identita je neustálou konstrukcí a rekonstrukcí diskurzu, který vychází z národní historie. Její interpretace nám umožňuje věci chápat v tom smyslu, že jsme dnes tím, čím jsme, proto, že se to či ono odehrálo v naší minulosti.“²⁰⁸

Národ je v sociologickém pojetí konstrukt, z němuž se vztahují další zkoumané entity. Skládá se ze dvou komunit – kulturní a politické. „Kulturní komunita stojí primárně na sdíleném jazyku, dále pak na historii a kultuře – za příslušníky národa jsou považováni všichni jedinci, kteří hovoří stejným jazykem, sdílejí stejnou historii a kulturu. Politická komunita stojí na občanství – za příslušníky národa jsou považováni všichni jedinci, kteří jsou teritoriálně soustředěni ve státě, jsou jeho občany a mají oprávnění účastnit se politiky a uplatňovat svou suverenitu.“²⁰⁹

Teorie o tom, kdy lidé začali vnímat národ a začali se cítit být součástí nějakého z nich, se liší. Termín národ se původně vztahoval jen na šlechtu a vyšší vrstvy, které si vyvinuly pocit identity založený na jazyku a historii a jednaly na jeho základě. Od patnáctého století dodnes se národ definuje jako historicky vzniklá pospolitost lidí, která se zformovala na základě objektivních (společné území, jazyk, trh apod.) i subjektivních podmínek (tradice, dějiny, vědomé sdílení téhož politického osudu apod.)²¹⁰.

Vzhledem k tomu, že český živel byl po roce 1918 v Československu dominantní, nebyla potřeba, aby byl stavěn na odiv, považoval se jako samozřejmý nacionalismus. „Česká sounáležitost je zakotvena v implicitním vědomí společného historického osudu kolektivity nazvané „my“, ale současně sama může být předmětem explicitního diskursu. Stává se jím v situacích, které jsou vnímány jako národní krize, nebo tehdy, kdy jsou zájmy považované za české ohroženy těmi druhými.“²¹¹

Sociologie rozděluje národní identitu do tří rovin: 1. rovinu individuální – sociálně psychologickou, 2. rovinu politicko-systémovou a 3. rovinu ideologickou. Individuální rovina popisuje formu skupinové identity, v níž lidé, kteří nejsou ve fyzickém kontaktu, cítí vztah k určitému území, jsou svázáni přes určitý jazyk, udržují stejné zvyky či vnímají stejně určité situace. „V současných společnostech je národní identita jednou z nejvýznamnějších kolektivních identit. Definuje, kým jsme. Zpravidla dominuje nad

208 Holý 2010: 17

209 Vlachová, Řeháková 2004: 489

210 Ve skutečnosti pro vymezení národa neexistují žádná pevná a jednotná kritéria, rozhodující je akt vůle určité pospolitosti být národem a svobodné rozhodnutí jedince přihlásit se k určitému národu a sdílet jeho osud. Termín národ je historicky mladší než například rod, rodina či kmen. V současném významu byl uplatněn od Velké francouzské revoluce, tehdy byl ztotožněn s lidem a chápán jako přirozený rámec politického společenství a nositel suverenity. (Diderot 1999: 969-970)

211 Holý 2010: 16

identitou sexuální, věkovou, třídní, náboženskou, stranickou a jinými identitami a její dominanci lze zaznamenat od té doby, co tradiční sociální skupiny a instituce jako příbuzenská, vesnická či náboženská komunita ztrácejí na významu a rozpadají se.²¹²

Druhá rovina – politicko-systémová – zobrazuje národ jako seskupení lidí uvnitř určitého státního celku, jehož jsou součástí a spadají pod stejné zákony. „Národní identita je síla, která udržuje národní stát v celku. Pro svou stabilitu potřebuje, aby politická komunita, která v něm existuje, sdílela určité společné hodnoty, byla kulturně homogenní a v jejím rámci probíhala komunikace. Podstatnou součástí moderních států je například sociální stát – konsenzus o něm se snadněji dosahuje tam, kde existuje společná solidarita, a ta je dosažitelnější tam, kde je silná národní identita. Národní identita je nutná k dosahování politických cílů. Slabá národní identita vede ke slabé občanské společnosti.“²¹³

Poslední rovinou je rovina ideologická. V té je zachycen fenomén nacionalismu, tedy jakási národní ideologie, jejímž obsahem je idea zvláštního historického poslání národa, ospravedlnění jeho vzniku, teritoriálního zakotvení a kulturní jedinečnosti. Ideologie pomáhá formovat národní identitu zejména ve vztahu k ostatním národům.²¹⁴

Důležitou roli při udržování homogenity národní identity hrají sdílené kulturní významy. Vedle školy a rodiny jsou tisk, rozhlas a ostatní masmédiá hlavním prostředkem předávání sdílených kulturních významů. „Národní identita je kvalitativně odlišná od ostatních identit, které jedinec přijímá na základě dosažených statusů. Je nadřazena dalším identitám jako imperativní a určuje přiměřené uspořádání společenských rolí, které jedinec s danou identitou může přijmout. Proto národní identita nemůže být přehlížena či dočasně odsunuta stranou jinými definicemi situace.“²¹⁵

Národní identita patří v České republice mezi nejvyšší na světě. Vyplývá to z průzkumu International Social Survey Program zveřejněného v roce 1995. Češi v něm „velmi blízký vztah“ či „blízký vztah“ ke státu vyjádřili 91,1%.

Teritoriální identita²¹⁶

	Čtvrť	Město	Okres	Stát	Evr opa
Německo	– 72,6	70,5	64,9	79	58,3

212 Vlachová, Řeháková 2004: 490 In Sociologický časopis

213 tamtéž

214 tamtéž

215 Holý 2010: 21 a 70

216 ISSP In Vlachová, Řeháková 2004: 494

západní					
Německo – východní	75,8	75,8	74,4	81,3	59,2
Velká Británie	63,8	54,9	49,3	69,8	21,9
Rakousko	83,1	83,5	88,5	90,1	68,4
Maďarsko	79,3	84	86,2	96,4	94,2
Itálie	68	82,2	79,8	87,5	68,4
Norsko	51	69,6	79,1	94,4	57,6
Česká republika	82,5	87,6	69,2	91,1	78,5
Slovinsko	77,4	82,3	78,5	93	69,3
Polsko	73,3	73,1	62,8	93,1	69,4
Španělsko	87,6	92,4	90,4	89,5	62,3
Slovensko	84,3	84,7	73,3	89,4	81,4

Poznámka: Údaje v procentech odpovědí „velmi blízký vztah“ a „blízký vztah“.

Je zajímavé, že Češi v průzkumech vykazují relativně malou národní hrdost. Tu lze obecně definovat jako pozitivní cit, který jedinec cítí ke svému národu. Jak ukazuje výzkum *Attitudes in Eastern and South-Eastern Europe* zobrazený v tabulce Národní hrdost v zemích střední a východní Evropy, Češi patří ve střední a východní Evropě k těm národům, které vyjadřují relativně malou národní hrdost.

Národní hrdost v zemích střední a východní Evropy²¹⁷

Výrok: „Jsem hrdý(á) na to, že jsem Čech/Češka.“ Kategorie odpovědí: Rozhodně souhlasím = 1, ..., Rozhodně nesouhlasím = 5. Země jsou seřazeny podle klesající národní hrdosti.

Země	Průměrný výrok
Albánie	1,34
Slovinsko	1,43
Rumunsko	1,52
Polsko	1,58
Maďarsko	1,64
Estonsko	1,79
Rusko	1,84
Slovensko	1,88

217 Výzkum *Attitudes in Eastern and South-Eastern Europe* In Vlachová, Řeháková 2004: 22

Česká republika	1,92
Bulharsko	2,02
východní Německo	2,22

Průzkum vztahu lidí ke státu ze zkoumané doby okolo hokejového mistrovství světa 1947 podle dostupných informací není k dispozici, přesto se ale lze domnívat, že se zkoumané hodnoty od výše uvedeného průzkumu příliš nelišily, nebyly-li dokonce větší vzhledem k tomu, že se šampionát konal necelé dva roky od skončení druhé světové války, ve které bylo Československo okupováno a nezávislost na Německu získalo v květnu 1945.

To samé lze předpokládat i o vztahu ke sportu, respektive národní hrdosti na sport. Na následujících statistických údajích chci demonstrovat, že sport patří mezi oblasti společenského života, na které jsou Češi nejvíce hrdí.

Právě sport odkazuje na jeden z pilířů národní identity: na národní hrdost. Ta reflektuje pozitivní a negativní city, které jedinec cítí ke svému národu. Lze se domnívat, že ty jsou výsledkem úspěchů a neúspěchů národa, respektive ve sportovním případě jeho představitelů (reprezentantů).

Hrdost na oblasti (v %) ²¹⁸

	velmi + poměrně hrdí	ani tak, ani tak	spíše + velmi se stydí
dodržování zákonů	5,6	38,0	51,3
působení vojenských speciálních vojenských jednotek v zahraničí	61,3	22,3	2,9
české dějiny	77,7	17,3	2,0
politika po roce 1989	22,5	41,5	30,1
výtvarné umění	68,9	12,2	1,2
lidská práva	28,0	45,3	17,0
literatura	76,2	11,8	0,7
sport	90,4	5,5	0,4
transformace společnosti po roce 1989	20,1	37,6	31,6

²¹⁸ Tisková zpráva. Česká národní identita 2003: 6 [online]

věda	69,9	15,4	1,5
demokratické zřízení	34,1	41,3	16,1
hudba	78,2	11,9	1,2

Poznámka: Součet procent v řádku. Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „NEVÍ“.

Autorky studie *Česká národní identita po zániku Československa a před vstupem do Evropské unie* Klára Vlachová a Blanka Řeháková interpretují vysokou míru hrdosti občanů na sportovní úspěchy takto: „Obecně hrdost na výkony kultury a na výsledky ve sportu zvláště představuje ztotožnění se s etnickou komunitou více než s komunitou politickou.“²¹⁹

I v mezinárodním měřítku patří Češi mezi národy, které jsou nejvíce hrdé na sport. V průzkumu International Social Survey Program z roku 2003 se umístili na osmém místě s 85% respondentů, kteří odpověděli, že jsou na národní sport pyšní.

Hrdost na sport²²⁰

Země	Lidé hrdí na sport (v %)
1. Irsko	95
2. Nový Zéland	93
3. Venezuela	92
4. Maďarsko	90
5. Austrálie	89
6. Jižní Korea	88
7. Lotyšsko	86
8. Česká republika	85
9. Slovensko	85
10. USA	85
11. Filipíny	84
12. Japonsko	84
13. Kanada	84
... 37. Finsko	52
... 76. Izrael	39

Z výše uvedených údajů vyplývá, že Češi jsou na sportovní úspěchy svých

²¹⁹ Vlachová, Řeháková 2004: 24

²²⁰ Průzkum hrdosti na sport. SWS Survey Data Library 2003 [online]

reprezentantů velmi hrdí a promítají to i do své národní hrdosti, která, jak jsem již doložil, je jedním z pilířů národní identity. Kanadská tisková agentura Canadian Press dokonce napsala: „Nic nevzbudí v lidech takovou národní hrdost jako sport.“²²¹ Toto spojení mezi národním sebevědomím a sportem dokládá i několik vědeckých studií, příklady uvedu v kapitole 8.1:

8.1 Sport a národní identita

Spojení mezi sportem a národním sebevědomím je tématem průzkumů a vědeckých studií, ve kterých jsou popsány účinky mediovaných sportovních událostí na obyvatele. Studie nizozemských badatelů Ivo van Hilvordeeho, Agnes Ellingové a Ruuda Stockvise *How to influence national pride? The Olympic medal index as a unifying narrative* popisuje elitní sport jako jeden z hlavních tvůrců národní hrdosti a jako stimulační prvek národní soudržnosti. Studie vychází z výzkumu čtyř významných sportovních událostí²²² roku 2008 a jejich vlivu na nizozemskou národní identitu. Výsledky postulují, že národní sebevědomění předchází sportovní úspěch, než že by z něho vyplýval. Národní hrdost je podle studie stabilní pojem, ve kterém ale může docházet k dočasným výchytkám kvůli sdílené radosti či frustraci ze sportovního výsledku.²²³

„Sport nabízí mnoho zvláštních a rozdílných možností, jak artikulovat národní identitu, definuje široké spektrum rituálů, které vytvářejí smysl národního sjednocení a soudržnosti. Získávání sportovních medailí dokáže inspirovat společnost, má pozitivní dopad na celé sportovní odvětví i ekonomiku jako celek. V obecném hledisku není pochyb o pozitivních efektech sportovních úspěchů na národní hrdost. Úspěch v exponovaných sportech zvyšuje i mezinárodní prestiž.“²²⁴

Nizozemská studie dokazovala spojení mezi sportovními úspěchy a národní pýchou. Tak, jak je ve studii vysvětlen pojem národní pýcha, ho lze použít jako ekvivalent národního sebevědomí.²²⁵ „Cítit pýchu znamená mít radost z toho, že jste součástí něčeho velkého. A to velké je zase částí vás. Pýcha je součástí lidské potřeby někam patřit, ať už se to týká malých či velkých sociálních skupin.“²²⁶

221 Sports ignites national pride and in Canada that means men's hockey. *Canadian Press*. 27.2.2010. [online]

222 Cyklistický závod Tour de France, fotbalové mistrovství Evropy, tenisový turnaj Wimbledon a letní olympijské hry v Pekingu (poznámka autora)

223 Hilvordee, Ellingová, Stockvise 2010: 87

224 Hilvordee, Ellingová, Stockvise 2010: 88

225 Pýcha je komplexní pojem, který se vztahuje k identitě, sebevědomění a loajalitě, stejně jako k radosti a potěšení. Národní pýcha je to samé jako sebeucta pro jedince. (Hilvordee, Ellingová, Stockvise 2010: 89)

226 Hilvordee, Ellingová, Stockvise 2010: 89

Studie nizozemských badatelů připomíná, že přímá úměra sportovního úspěchu a posílení národního sebevědomí dosud nebyla empiricky dokázána. V různých zemích má sportovní úspěch rozdílnou míru dopadu na to, jak ho společnost vnímá. Podle studie *National pride in the developed world: Survey data from 24 nations*, která porovnávala údaje z dvacet čtyři vyspělých států, obecně platí, že čím menší stát (rozlohou i počtem obyvatel), tím silnější spojení sportovního úspěchu se zvýšenou národní hrdostí a sebevědomím. „Je tomu tak proto, že představení na mezinárodně uznávaném fóru jako jsou olympijské hry, mistrovství světa či Hry Commonwealthu přináší malým zemím srovnání s velkými zeměmi jako rovný s rovným. Malé země tedy získávají uznání v globálním měřítku, kterého by jinak nemohly dosáhnout.“²²⁷

Podle zmíněné studie je sportovní úspěch pro menší národy zvláště důležitý v dobách socio-ekonomického rozvoje a v dobách po válce, kdy hrdost na vojsko nahrazuje hrdost na sportovce.²²⁸ Sport totiž podle autorů dlouhodobě nabízí rozsáhlé spektrum příběhů, které mohou mnoha způsoby fungovat jako zrcadlo národní identity – ukazuje „kdo skutečně jsme“. V této metaforické rovině pak média často využívají stereotypy a zesilují společenský přesah zejména u tzv. „národních sportů“^{229,230}. Podle autorů je sdílení radosti ze sportovních úspěchů obranou proti erozi národní identity.²³¹

Touto obranou je podle autorů studie především široká škála emocí, kterou publikum může při sportovní události sdílet. Emoce jsou přenášeny na publikum prostřednictvím médií, které navíc mají schopnost je ještě zesílit či poupravit. Dalším propojením sportu a národní identity je podle autorů i metaforické spojení mezi sportovním zápasem a válkou – v obou případech proti sobě bojují dva národy.²³²

„Sport může být z několika důvodů v médiích konceptualizován jako alternativní válka. Bitva mezi dvěma národy v sobě obsahuje tzv. zero-sum game, tedy logiku: Když „my“ vyhrájeme, „vy“ prohrájete. Tento princip s sebou přináší polarizované emoce. Buď na jedné straně pýchu a radost, nebo zklamání a ponížení. Přímá konfrontace mezi dvěma

227 Evans, Kelley 2002: 307

228 tamtéž

229 Z kontextu textu studie vyplývá, že autoři považují za národní sporty takové odvětví a disciplíny, které patří v dané zemi mezi nejpopulárnější. Uvádějí konkrétní příklad metaforické funkce z fotbalového MS 1998, kdy bylo vítězství francouzských fotbalistů interpretováno jako vítězství multikulturalismu, tedy jednoho z nejvýznamnějších rysů francouzské společnosti. (Hilvordee, Ellingová, Stockvise 2010: 90)

230 Národní sport je tématem i studie *Sport space and national identity* autorů Romana Horáka a Georga Spitalera, kteří na příkladu sjezdového lyžování a fotbalu dokazují vzestup národního sebevědomí v Rakousku. (HORÁK, Roman, SPITALER, Georg. *Sport space and national identity*. American Behavioral Scientist 2003, 46: 1506)

231 Hilvordee, Ellingová, Stockvise 2010: 90

232 Hilvordee, Ellingová, Stockvise 2010: 92

národy, a zvláště v národních sportech, má přímou schopnost vyvolat silné emoce a nepřímou schopnost vyvolat pocit sounáležitosti a národní hrdosti.²³³

Autoři studie s odkazem na jiné výzkumy²³⁴ tvrdí, že neúspěch v národním sportu na exponované události (konkrétně zmiňují olympijské hry) může díky mediálnímu „zarámování“²³⁵ přinést do společnosti nostalgii po zlaté minulosti či dokonce přerůst ve zřetelnou krizi národního sebevědomí.²³⁶ Ve shrnutí své práce pak autoři konstatují, že sport může sloužit jako silný zprostředkovatel a posilovač národní identity a národní hrdosti. „Sport má schopnost sjednocovat obyvatele, a přestože je národní identita relativně stabilní charakteristika, právě sport ji dokáže ovlivnit, i když většinou se jedná o časově omezený dopad.“²³⁷

Sociolog Vladislav Šulc, který se zabývá vlastenectvím, popisuje základní pilíře národní identity jako „lásku, oddanost, hrdost, ochotu obětovat se a snahu o pozdvihnutí“²³⁸. Podstatu vazby mezi jedincem a jeho národní identitou pak vysvětluje jako identifikaci, jejímž prostřednictvím se jedinec se svým okolím, s jeho sociálním i materiálním aspektem, cítí spjat. Tak vzniká i psychologická dualita: my vs. oni.²³⁹

Na základě vymezeného území – státního celku – a pozitivnímu vztahu k němu vzniká i emocionální spojení s jeho sportovní reprezentací. Její členové se podle přesně určených pravidel odpovídajících zastřešujících nadnárodních federací rekrutují právě z dané oblasti. Základním pravidlem náležitosti k reprezentaci dané země není ani tak místo narození, jako státní příslušnost.

Sportovní reprezentace národa se navenek identifikuje skrze symboly. V rámci sportovní události – a hokejové mistrovství světa 1947 nebylo výjimkou – jich je více, ale nejčitelnější jsou reprezentační dres (se státním znakem), vlajka na místě sportovního klání, přítomnost vysokých státních představitelů a státní hymna, která se hraje po zápase. Právě prostřednictvím těchto symbolů se upevňuje integrita celku.²⁴⁰ Vladislav

---

233 tamtéž

234 Knight G, MacNeill M, and Donnelly P (2005) The disappointment games. Narratives of Olympic failure in Canada and New Zealand. *International Review for the Sociology of Sport* 40(1): 25–50 a Blain N, Boyle R, and O'Donnell H (1993) *Sport and National Identity in the European Media*. Leicester: Leicester University Press.

235 Zarámování neboli framing: jde o způsob zpracování zprávy, tak jak se předkládá publiku. „Tematické zarámování událostí může mít podstatný vliv na to, jakým způsobem budou události vnímat příjemci. Zarámování představuje výběr některých aspektů vnímané reality a jejich zdůraznění v komunikovaném textu, čímž se posiluje určitá definice problému, kauzální interpretace, hodnocení nebo doporučení řešení popsané skutečnosti.“ (Trampota 2004: 123)

236 Hilvordee, Ellingová, Stockvise 2010: 94

237 Hilvordee, Ellingová, Stockvise 2010: 92

238 Šolc, Vladislav. Křehkost vlastenectví. *Mladá fronta DNES*, příloha Kavárna. 30.4.2010, 65, 101, s 40

239 tamtéž

240 tamtéž

Šolc připomíná důležitou úlohu symbolů zvláště v časech, kdy je tato jednota ohrožena – tedy v době války, revoluce nebo při podmanění území a národa. „Symboly jsou interpretovány a mnohými dalšími způsoby zřetelně spojovány s hodnotami, představami a ideály, které zastupují.“²⁴¹

Při exponovaných sportovních událostech tak jsou reprezentanti vystaveni očekáváním a mají prokázat své kvality a hrdinství. To se podle statě Jeleny Serapionové *Kategorie „hrdinství“ a „zbabělost“ a zvláštnosti české národní mentality* projevuje zejména ve vypjatých dobách a při přelomových událostech. „Co se týče hrdinství, pak se o něm hovoří především v kritických úsecích dějin, během válečných konfliktů a kataklyzmat.“²⁴² Šampionát v roce 1947 se konal nedlouho po největší válce v dějinách lidstva a svým společenským významem splňoval parametry přelomové události.

8.2 Fenomén češství

Na začátek této kapitoly je třeba konstatovat, že pojem češství v dějinách ztrácí na hlubším kontextu a dlouhodobé ukotvenosti a to kvůli častému „přepisování dějepisu“, jak poznamenává Jan Křen v úvodu sbírky esejí *Historické proměny češství*. Posláním oficiálně pojatých dějin podle něho není hlubší poznání minulosti, nýbrž ideologický boj, který ústí v nestydaté změny historických výkladů a přehodnocování dějin. Tím se vytrácí i vztah k „národnímu já“, protože vlastní dějiny národa skrývají příliš „bílých míst“, kde ale „nežijí pouze lvi, ale také hyeny“.²⁴³

Přesto lze fenomén češství popsat několika způsoby. V první řadě jde o vymezení „my“ versus „oni“. My jako Češi²⁴⁴, kteří byli v běhu dějin součástí mnoha geografických územních celků a v návaznosti toho se měnila i jejich identita. Češství proto v této diplomové práci zachycuji jako diskurzivně platný fenomén, který ve zkoumaném roce 1947 měl možná trochu odlišný význam než v současné době, obecné principy ale zůstávají validní v obou obdobích.

Jan Křen popisuje, jak češství prošlo za poslední dekády a století několika podobami tak, aby odpovídaly aktuálnímu dění a rozložení sil, a proto je v to v kontextu dějin velice variabilní pojem. „Termín češství byl zde zvolen z nouze a má nevýhodu ve vžitém

241 Holý 2010: 16 a 17

242 Serapionova 2008: 38

243 Křen 1992: 10 a 12

244 Češi: národ v České republice (zhruba 10 milionů obyvatel), větší skupiny žijící v zahraničí (Rakousko, Německo, USA, Argentina, Francie...) Jazyk patří do západoslovanské skupiny indoevropské rodiny, čeština má několik nevýrazně se lišících dialektů. Potomci slovanských kmenů, které na území českých zemí přišly v 5. a 6. století a asimilovaly starší germánské a snad i keltské obyvatelstvo. (Diderot 1999: 282)

etnickém, ba nacionálním příděchu. Proti druhým možnostem zdá se však nejvíc schopen historiografického přeznačení, jež by mu dalo neutrálnější ráz a tím více prostoru, aby se pod něj daly subsumovat nejrůznější situace a konstelace, jaké se v minulosti vyskytují. I tak, jak je chápán a užíván, má však za svůj hlavní znak proměnnost, která vyžaduje, aby byl v každé periodě svého vývoje zvlášť a určitěji definován.²⁴⁵

8.2.1 Kategorie češství

Pojem češství je potřeba definovat ve dvou kategoriích – geografické a etnografické. Regionální profil češství pramení z tisícileté existence země, kterou přirozeně definují geografické prvky, především hory, které obklopují českou kotlinu. „Třebaže tato diference nešla v našem případě tak daleko jako třeba u Němců s jejich kmeny a dílčími státy, je přesto velmi výrazná nebo aspoň v minulosti výrazná byla a vytvořila svébytné a nepominutelné hodnoty. Každá z českých zemí měla v historii své státoprávní a národní charakteristiky a češství bylo dlouho i v tomto ohledu otevřené a tvárné.“²⁴⁶

Etnografické hledisko je z historického pohledu ještě komplikovanější. Češi jako národ byli od svého vzniku promícháni i s jinými etniky. V rámci franské, římské či habsburské říše se v českém prostředí vytvořila nadnárodní skupina obyvatel, v níž výraznou roli hráli Němci a Židé, silné minority pak žily a žijí v okrajových oblastech české kotliny.

8.2.2 Historické proměny češství

Právě ve vztahu vůči ostatním národnostním entitám se vytvářelo a formovalo národní vědomí samo sebe a také atributy, které ho definují. „Historické češství má nezadatelný a legitimní nárok na historiografickou existenci, a to nejen z věcných důvodů, které jsou nabíledni. Aby měl národ svou politickou a morální integritu a probral se z letargie, potřebuje národ rozvinout plnokrevné historické sebevědomí. To ovšem musí být kritické a střízlivé, aby bylo pevné a odolné vůči konjunkturám, falzům, sentimentům a lhostejnosti. Také by tomu mělo napomoci nové promyšlení uceleného českého pojetí českých dějin.“²⁴⁷

Jan Křen v tomto ohledu zdůrazňuje roli industrializace, která v Čechách opět zažehla snad ztracené češství. Tehdy se Češi osmělili a průmyslovým rozmachem začínali znovuobjevovat svou identitu a věci, které ji definují. „Nacionalismus se tu stal

²⁴⁵ Křen 1992: 20

²⁴⁶ tamtéž

²⁴⁷ Křen 1992: 24

osvětovým i ekonomickým stimulantem.²⁴⁸

Národní obrození pak došlo vyústění po první světové válce, kdy Československo získalo nezávislosti na rozpadající se rakousko-uherské říši. „Staletý politický úpadek, který národu ubral na sebevědomí a přidal na úzkostlivosti stran národní existence, vnesl do moderní české politiky rozdvouzení mezi rebelkým vzdorem a poddanskou vírou, že loajalita dojde „nahore“ odměny – obojí bylo strukturálně podmíněno plebejským rázem české společnosti a její nepřekonatelně menšinovou pozicí v rakouském politickém systému.“²⁴⁹

Kulminačním bodem nového češství a jeho svobodného vyjádření představuje masarykovské Československo. V něm se naplno projevil fenomén, který se tvořil na přelomu 19. a 20. století. „Pro Čechy to byla po všech stránkách vrcholná éra: kulturně, politicky – ani předtím, ani potom nebyla demokracie první republiky předstížena – a i mezinárodně: národ prokázal své schopnosti a vydobyl si jejich uznání – jeho právo na samostatnou existenci se stalo v Evropě nesporným.“²⁵⁰

Jiří Gruša ve své knize *Česko, návod k použití* popisuje charakteristiku češství tak, že se projevuje nebývale velkou dávkou sebelásky, ač jsou Češi jen středně velký národ. Dále je podle něj typicky českou vlastností i stav národní mysli, který popisuje jako šťoural-optimista. „Poměry jsou špatné (už od dob Řípu), on (Čech) je ale dobrý – nebo prostě lepší než ty poměry. Nechci tomu říkat nedostatek míry. Spíš je to výkvět sebezáchovy.“²⁵¹

Gruša personifikuje češství v literární postavě Švejka²⁵². „Tahleta česká figura par excellence, tenhle Don Quijote češství, nás občas baví, ale pak trápí.“²⁵³ Češi našli v postavě tak trochu jiného vojáka zalíbení, jeho doslovná loajalita a neobvyklý přístup k povinnostem a autoritám v češství také rezonuje.

Ve zkoumaném období roku 1947 bylo sice státní zřízením Československo, jak ale popisuje studie *Česká národní identita po zániku Československa a před vstupem do Evropské unie*, československá identita, která vznikla v roce 1918 vznikem samostatného státu, se tou dobou rozpadala pod vlivem historických okolností. „U zrodu

248 Křen 1992: 70

249 Křen 1992: 71 a 72

250 Křen 1992: 79

251 Gruša 2001: 11

252 Josef Švejk: fiktivní literární postava z děl spisovatele Jaroslava Haška (* 30. 4. 1883 - † 3. 1. 1923).

Švejk je hlavní hrdina proslulého románu *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*, v Haškových románech se objevuje od roku 1902. Román se jedinečnou fabulí, parodií a absurdním grotesknem zařadil mezi významná díla nejen české, ale i světové literatury (přeložen do 54 jazyků, zfilmován, zdramatizován). (Diderot 1999: 514)

253 Gruša 2001: 14

Československa stála teorie „čechoslovakismu“, která hovořila o jednom československém národě. Byla přijímána více Čechy než Slováky a Češi si vytvořili mnohonásobnou – českou i československou identitu. Československá identita však postupně pod vlivem událostí slábla. Vytvoření Slovenského státu za druhé světové války, asymetrické státoprávní uspořádání Československa po druhé světové válce...²⁵⁴

V této diplomové práci proto operuji s pojmem češství, jehož výše vyjmenované aspekty vztahuji k celému Československu, respektive k jeho obyvatelstvu. Vycházím z předpokladu, který uplatňoval i prezident T. G. Masaryk, který ve svém memorandu *Independent Bohemia* z roku 1915 napsal, že Slováci jsou Čechy, přestože užívají svého nářečí jakožto spisovného jazyka. Obecně se v memorandu píše o suverenitě českého národa na půdorysu československého státu.²⁵⁵

Uplatnění češství v této diplomové práci podmiňuji i faktem, že v hokejovém týmu, který na mistrovství světa 1947 Československo reprezentoval, byl jediný Slovák – Ladislav Troják, a ten navíc dlouhodobě hrál za pražský celek LTC a v hlavním městě spojené republiky byl asimilován.

Ve vertikální rovině společnosti mají Češi navzdory kulturní diverzifikaci (Holý píše o rozdílu kultury zemědělců až po kulturu elit s univerzitním vzděláním) jedno češství. „Češi uznávají, že existuje všem společná rovina kulturní identity a v řadě kontextů o sobě hovoří jako o nediferencovaném společenství sdílejícím jednotnou kulturu.“²⁵⁶

9 Zkoumané tituly

Jak jsem již popsal v kapitole 7.1, sport je od první třetiny dvacátého století v periodickém tisku jeho nedílnou a důležitou součástí. To platí i pro tři zkoumané deníky, na jejichž zpravodajství dokládám, že média sehrála během hokejového šampionátu a po něm roli zprostředkovatele národního sebevědomí.

Jak již bylo uvedeno v kapitole o historických souvislostech v médiích, poválečné tituly byly přímo navázány na politické strany Národní fronty a jednotlivé deníky přímo prosazovaly zájmy svého vydavatele, nehledě na politickou korektnost a objektivitu. „Ukázalo se jako iluzorní, že se v tomto směru bude poválečný tisk lišit od tisku první republiky.“²⁵⁷

254 Vlachová, Řeháková 2004: 12

255 Holý 2010: 99

256 Holý 2010: 19

257 Bednařík 2004: 141

9.1 Rudé Právo

Deník *Rudé Právo* byl založen v roce 1920 v Praze po názorovém rozkolu mezi sociálními demokraty a komunisty. Od roku 1921 deník Komunistické strany Československa, vydavatelem byl Ústřední výbor strany. Ve zkoumaném období byl šéfredaktorem Vilém Nový. Cena jednoho vydání byla 1,5 či 2 Kčs, rozsah vydání se pohyboval mezi čtyřmi a osmi stranami. Stejně jako ostatní deníky, *Rudé Právo* nevycházelo v pondělí. V nedělním vydání mělo přílohy pro ženy (Žena dneška) a pro děti (Dětem).²⁵⁸ *Rudé Právo* byl silně ideologicky zatížený deník, který sport spojoval s budovatelskými ideály.²⁵⁹

9.2 Lidová demokracie

Lidová demokracie byla založena v roce 1919 jako *Lidové listy*, od roku 1945 vycházela pod názvem *Lidová demokracie* jako orgán Československé strany lidové. Vydavatelem byl výkonný výbor Čsl. strany lidové v Nakladatelství Lidové demokracie. V nedělních vydáních se pravidelně objevovaly rozšířené rubriky jako Ženy čtou, LD dětem, Hospodářství, Za kulturou apod. Většinou vycházela *Lidová demokracie* v osmistránkovém vydání, v neděli měla dvanáct nebo i více stran. Sportovní rubrika měla stejně jako v ostatních sledovaných titulech jeden či jeden a půl stránky.²⁶⁰ List nebyl tolik ideologicky zatížený jako *Rudé Právo*, inklinoval ale k mentorskému zpracování textů, jako by se snažil publikum vychovávat.²⁶¹

9.3 Práce

Deník Revolučního odborového hnutí začal vycházet v roce 1945 jako jeden z listů povolených mimo struktury Národní fronty. Revoluční odborové hnutí totiž splňovalo předpoklady společensky prospěšného masového hnutí. Vydavatelem bylo vydavatelství Práce, tiskařské, nakladatelské a knihkupecké podniky ROH. Deník *Práce* stál 1,5 Kčs, v neděli pak rozšířené vydání 2 Kčs. Jedno vydání mělo šest až osm stran. Šéfredaktorem ve sledovaném období byl Jiří Síla.²⁶² Zpravodajství deníku mělo silně odborářské

---

258 Bibliografický záznam *Rudé Právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa, sekce komunistické internacionály. Proletáři všech zemí, spojte se!* v Národní knihovně v Praze

259 Poznámka autora

260 Bibliografický záznam *Lidová demokracie: Orgán Československé strany lidové* v Národní knihovně v Praze

261 Poznámka autora

262 Bibliografický záznam *Práce: List revolučního odborového hnutí* v Národní knihovně v Praze

zabarvení, faktor práce se objevoval i ve sportovním zpravodajství.²⁶³

10 Analýza

10.1 Parametry zkoumaného období

Deníky *Rudé Právo*, *Lidová demokracie* a *Práce* jsem podrobil srovnávací analýze ve sledovaném období mistrovství světa 1947, konkrétně od 1. 2. 1947 až do 1. 3. 1947. První dva zmíněné tituly jsem zkoumal v hlavní studovně Národní knihovny v Praze z mikrofilmu, svazek deníku *Práce* je jako originální exemplář uložen v depozitáři Národní knihovny v Hostivaři.

Soustředil jsem se několik určujících prvků zpravodajství o mistrovství světa – umístění zprávy ve vydání (strana, umístění na stránce), rozsah (místo, které bylo zpravodajství z MS věnováno), zalomení na stránce (typografie zpravodajství), titulky textů, fotografie a jejich popisky a také témata, která média ve zpravodajství akcentovala. Cílem zkoumání bylo získat ucelenou představu o zpravodajském pokrytí MS a jeho charakteristiku.

Základním předpokladem zkoumání deníků byla představa, že tyto tituly, jako jedny z největších listů na tehdejším novinovém trhu, ponese reprezentativní vzorek za celý tiskový segment. Cílem byla na základě zkoumání těchto tří titulů doložit, zda média mohla během mistrovství světa 1947 fungovat jako zprostředkovatel národního sebevědomí, a doložit, jakými způsoby.

10.2 Výzkum

Na příkladu všech tří analyzovaných deníků se ukázalo, že média věnovala prvnímu poválečnému mistrovství světa zřetelný prostor. Podle teorie nastolování agendy se lze domnívat, že tvůrci mediálních obsahů považovali tento šampionát za významnou společenskou událost. „To, že malé Československo, jedna z prvních okupovaných zemí, pořádá tuto slavnou událost, nemá jen význam sportovní. Dokazuje to naopak důvěru celého světa v naše poválečné uspořádané poměry. Na co nepřistoupili Angličané, provedli Čechoslováci. To mějme na paměti. Nechť pouta přátelství mezi národy budou ještě více utužena. Zdar věci, kterou jsme my Čechoslováci po dvou letech po kruté válce realizovali.“²⁶⁴

²⁶³ Poznámka autora

²⁶⁴ Československo po třinácté o titul mistra světa. *Lidová demokracie: Orgán Československé strany lidové*. 15.2. 1947, 3, 41, s. 8

O mistrovství světa všechny tři tituly na sportovních stránkách průběžně informovaly již několik dnů před samotným zahájením. Tématem byl počet účastnických států a zejména neúčast mužstva Kanady, které v té době bylo považováno za favorita na každém turnaji. „Musíme si přiznat, že jsme očekávali větší účast. Nepřijede Kanada, která je bezesporu favoritem každé soutěže, které se zúčastní. Nepřijela Anglie, Francie, Holandsko, Itálie, nepřijede snad ani Maďarsko.... Ať vyhraje USA nebo Švédsko, nebudou své vítězství zlehčovat tvrzením, že se mistrovství účastnilo jen 8 národů. Každý z nich bude na dobytý titul dokonale hrdý a v žádném případě nepřipustí některé jeho slabiny.“²⁶⁵

Při zahájení mistrovství světa (15. 2. 1947) všechny tři zkoumané tituly připomněly mezinárodní význam akce, především z organizačního pohledu. „V tomto okamžiku musí každý z nás vidět pravý význam a hodnotu letošní soutěže, která není jen sportovní soutěží, nýbrž tím nejlepším vysvědčením všem snahám celého našeho národu, jež vedou nejen k politické, ale prvně řadě hospodářské obnově republiky.“²⁶⁶ „A právě to, že malé Československo, země mezi západem a východem, jediná mezi všemi se ukázala dosti připravená uskutečnit prvá světová mistrovství po válce, a také to, že její národní mužstvo je bezesporu řazeno světovými odborníky mezi favority, ukázalo, že poválečná stabilisace života v republice pokročila velmi zdařile vpřed.“²⁶⁷ Společenský přesah zdůrazňovaly i titulky. Například deník *Práce* text z 15. 2. 1947 nadepsal: „Sportovní služba míru“²⁶⁸.

Rudé Právo v ideologicky zatíženém textu zdůraznilo mezinárodní prestiž, kterou uspořádání šampionátu Československo získá: „A v těchto chvílích si každý z nás uvědomuje historickou závažnost současných událostí. První poválečné mistrovství světa konané v naší zemi bude na věčné časy důkazem toho, že jsme právě my byli prvními, kteří jsme usilovnou a pilnou prací dovedli se zotavit z těžkých válečných škod a postavit náš stát do první řady budovatelů a obhájců světového míru.“²⁶⁹

Zkoumané tituly také zarámovaly své zpravodajství před zahájením mistrovství světa jako připomínku čtenářům i hokejistům, že úspěch na této akci je ve státním zájmu. „Zde nebude kladena na váhu jen bruslařská a technická schopnost, ale také vůle, vytrvalost,

265 Před prvými boji o titul. *Rudé Právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa, sekce komunistické internacionály. Proletáři všech zemí, spojte se!* 14.2.1947, 31, 40, s. 4

266 tamtéž

267 Sportovní služba míru. *Práce: List revolučního odborového hnutí.* 15.2. 1947, 3, 39, s. 2

268 tamtéž

269 První den skončil překvapením. *Rudé Právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa, sekce komunistické internacionály. Proletáři všech zemí, spojte se!* 16.2.1947, 31, 42, s. 8

odpovědnost a bojovná srdce. Bude to jako vždy jindy těžký boj. Všech našich 15 reprezentantů odpovídá se celému národu. Věřme jim až do vítězného konce.²⁷⁰

Důležitost šampionátu, která zcela překračuje sportovní rámec, zdůrazňoval deník *Práce* v článku, který nesl titulěk „Vše ostatní musí jít stranou“ a vyhodnotil přípravu a výběr hráčů pro šampionát jako státní úkol: „Jen necelých čtrnáct dní nás dělí od mistrovství světa v hokeji. Je samozřejmé, že musíme nasadit všechny páky, aby naše mužstvo bylo co nejlépe připraveno. Proto v těchto dnech musí ustoupit všechny zájmy klubů i zájmových skupin jedinému cíli – zdařilé státní reprezentaci. Hráči, přicházející v úvahu pro výběr, nesmějí být přetěžováni a používáni k zápasům, v nichž nemají co získat, leda zranění. Tomu bude jistě porozuměno i v armádních kruzích, protože věříme, že i zde zájem celostátní reprezentace stojí po krátkou dobu tří týdnů před předpropagační činností našich nejlepších hráčů-vojáků, za kterou jinak se vždy plně stavíme.“²⁷¹

Očekávání úspěchu autoři textů u čtenářů zvyšovali i ve sportovní rovině, kde československý tým stavěli do pozice největších favoritů. „Vyhledky ve vlastním prostředí jsou více než výborné. I naše nová generace se Zábrodským V., Konopáskem, Drobným, Stiborem, Modrým a Kusem se více než čestně řadí k reprezentantům minulosti, kdy Maleček, Tožička, Hromádka, Peka, dr. Pušbauer a jiní získali československému hokeji nehynoucí zásluhy. Vlastní prostředí je mnohdy výhoda, ale někdy i nevýhoda. Domácí hlediště dovede totiž své hráče často znervózniti. Proto je na našem obecnstvu, aby dokázalo své sportovní porozumění a aby ukázalo právě v nejhorších momentech chladnou rozvahu a naše hráče především podpořilo. Máme letos skutečnou šanci k dobytí nejvyšších met a cesta k světovému mistrovství je naplněna dvoucifernými vítězstvími nad Švýcarskem, Švédskem a USA. Jaké bude stvrzení letošní síly čs. hockeye?“²⁷²

Sport měl ve zkoumaném období v analyzovaných titulech poměrově větší zastoupení, než má sport v denících v současné době. Mimo dobu konání mistrovství světa měl sport jednu až dvě stránky při rozsahu vydání 4-12 stran (pouze v *Rudém Právu* byla sportu věnovány tři čtvrtiny z poslední stránky vydání). V době konání šampionátu sport ve sledovaných titulech pravidelně expandoval i na předposlední stranu vydání (v *Rudém Právu* pak zabíral kompletní poslední stranu). Až na výjimky bylo

270 Do devíti dnů světového šampionátu na ledě. *Práce: List revolučního odborového hnutí*. 15.2. 1947, 3, 39, s. 8

271 Vše ostatní musí jít stranou. *Práce: List revolučního odborového hnutí*. 4.2. 1947, 3, 29, s. 8

272 Československo po třinácté o titul mistra světa. *Lidová demokracie: Organ Československé strany lidové*. 15.2. 1947, 3, 41, s. 8

mistrovství světa v ledním hokeji dominantním tématem sportovní sekce²⁷³, ve které v době konání akce zaplňoval mezi sedmdesáti až devadesáti procenty prostoru. Mimo dobu konání šampionátu tento poměr klesal.

Celospolečenskou relevanci mistrovství světa dokládá i přesun části zpravodajství z MS na titulní strany analyzovaných deníků, což je nejvíce exponované místo ve vydání a podle teorie zarámování a nastolování agendy čtenáři signalizuje, že jde o nejdůležitější zprávy dne. Nárazově se zpravodajské či publicistické texty o mistrovství světa objevovaly i v jiných částech zkoumaných vydání, například v komentářové sekci listu.

„Zřídka kdy se dostávají sport a tělovýchova na první stránku novin. Jsou však události, které skutečně přesahují významem svůj pouze sportovní ráz a stávají se pak věcí celého národa. Takovou slavnou chvílí bylo zahájení mistrovství světa v hokeji a takový slavný týden prožívá nyní Praha a Československo, kdy osm států bojuje o titul mistra světa a Evropy.“²⁷⁴

10.3 Významná role rozhlasu

Jak připomíná Jan Děkanovský v publikaci *Sport, média a mýty*, přímý přenos je otázkou volby a manipulace. Vzhledem k technickým i lidským možnostem nemůže být objektivním zprostředkováním události, nýbrž její interpretací. Ti, kdo tuto selekci provádějí, totiž některé aspekty opomíjejí a naopak jiné zdůrazňují a věnují jim větší pozornost. Událost je tedy divákům prezentována skrze jejich práci.²⁷⁵

Právě tento lidský faktor v mediálním obsahu byl u mistrovství světa v ledním hokeji 1947 u rozhlasu jasně patrný a stal se jedním z důvodů nečekaně velkého účinku na československém publiku. Živé rozhlasové přenosy ze zápasů se staly jedním z hlavních pilířů výrazné popularity šampionátu.

Propojení rozhlasu s publikem bylo tedy obousměrné. Na základě teoretických konceptů a nastavených vzorců komunikace, které jsem popsal zejména v kapitole 5 Funkce médií, se lze domnívat, že publikum – lidé, kteří se zajímali o dění na šampionátu a zejména výsledky československého týmu – aktivně reagovali na mediální zprostředkování pozitivního dění (vítězství v průběhu turnaje a pak zejména celkový triumf na šampionátu). V širším pojetí lze tento závěr přenést i na celý československý

273 Během celé doby mistrovství světa byl lední hokej dominantním tématem sportovní rubriky, zabíral celou horní polovinu poslední stránky, což je místo s nejvyšší důležitostí. Tomu odpovídalo i umístění fotografií.

274 Kdo vyhraje mistrovství světa? *Práce: List revolučního odborového hnutí*. 18.2. 1947, 3, 41, s. 1

275 Děkanovský 2008: 35

národ, jelikož, jak jsem uvedl v kapitole 5.1, sport je jednou z hlavních složek společenského života, na kterou jsou Češi (potažmo tehdy Čechoslováci) pyšní.

Silnou odezvu u publika vzbudily na tehdejší poměry výjimečně kvalitní rozhlasové přenosy z jednotlivých utkání. Rozhlas byl pro většinu konzumentů mediálních obsahů z hokejového mistrovství primárním zdrojem aktuálního zpravodajství. Při absenci televizního vysílání, internetu a dalších kanálů přímé mediace, a při relativně malé spolehlivosti referování v periodickém tisku (ve smyslu stíhání uzávěrek vydání a komplexnosti zpravodajství), je důvěryhodné tvrzení, že rozhlasoví reportéři fungovali jako opravdoví zprostředkovatelé národního sebevědomí. Konkrétně se jednalo o trojici rozhlasových komentátorů Josef Laufer²⁷⁶, Otakar Procházka a Štefan Mašlonka.

Role rozhlasu se výrazně projevila i ve sledovaných denících, čímž byla zdokumentována role médií nejen jako zprostředkovatele, ale i aktivního interpreta sportovní události. „Začalo to tak nějak potichu. Při zahájení světového mistrovství byla tak trochu zahřátá jen hokejová část sportovního obecnstva. Ale sobotní urputný a nakonec překvapující nerozhodný boj mezi Švédskem a Švýcarskem vzbudil zájem celé sportovní veřejnosti. O další už se postarali pánové Laufer a Procházka a jejich výborný slovenský kolega Mašlonka prostřednictvím jednoho omrzlého mikrofону a tisíců přijímačů.“²⁷⁷

Nezastupitelnou funkci rozhlasu během MS 1947 popsal hokejista Stanislav Konopásek. „Většina lidí se do hlediště nedostala, a tak prožívala zdejší atmosféru jen u rozhlasu. Hokej tehdy strhl i ty, kteří se o sport nezajímali. Najednou nám i on drželi pěsti.“²⁷⁸ I ve zkoumaných denících lze najít důkazy důležitosti rozhlasového vysílání a jeho vlivu na publikum. „Štvanické tribuny byly denně vyprodány a trojice reportérů – Laufer, Mašlonka a Procházka – dokonale prostřednictvím rozhlasových vln pobláznila celý národ. O hokej se začali zajímat i lidé, kteří ho v životě neviděli na vlastní oči.“²⁷⁹

Rozhlas měl při referování o mistrovství světa mezi médii zcela dominantní roli, což dokazuje počet posluchačů²⁸⁰, ale i texty z deníků ve sledovaném období. Tento konkrétní

---

276 Josef Laufer: (* 20. 4. 1891 - † 19. 10. 1966): český novinář a rozhlasový sportovní redaktor, zakladatel čs. sportovní žurnalistiky a rozhlasové sportovní reportáže. Od roku 1926 první sportovní redaktor Československého rozhlasu, v roce 1931 komentoval první přímý přenos hokejového utkání. (Diderot 1999: 791). U Otakara Procházka a Štefana Mašlonky údaje z relevantních zdrojů chybí. (poznámka autora)

277 Do druhé poloviny mistrovství. *Práce: List revolučního odborového hnutí*. 20.2. 1947, 3, 43, s. 1

278 Lukšů, Palán 2007: 100

279 Gut, Prchal 2004: 33

280 Podle zprávy *Lidové demokracie* poslouchalo rozhlasové reportáže ze zápasů československého týmu pravidelně dva miliony posluchačů. (Prohráli jsme boj o mistrovství světa a Evropy. *Lidová demokracie: Organ Československé strany lidové*. 23.2. 1947, 3, 45, s. 12)

úryvek popisuje aktivní vztah mezi mediovaným sdělením (rozhlasová reportáž) a publikem (posluchači). „Dálnopisná telefonní ústředna v Praze zaslala na Zimní stadion telegram, který došel asi o 17. hodině před utkáním Československo – Švédsko o mistrovství světa. Znění telegramu je následující: Panům hlasatelům na mistrovství světa: Kéž Váš hlas éterem dnes letí světem, radost ať ohlásí dospělým i dětem, šťastná kéž poslední Vaše je věta, že jsme dnes dobyli mistrovství světa. Hezké, pozorné a vtipné. Proto otiskujeme.“²⁸¹

„V průběhu hockeyového mistrovství světa v Praze byl opět náležitě oceněn význam rozhlasu. To, že také v nezapadlejší víscce naší vlasti posluchači mohli sledovat všechny boje čs. teamu, to jaksí už patří k vymoženostem XX. století.“²⁸²

„Hockeyová horečka se zmocnila celého národa a zprostředkující služba rozhlasu našla vděčnější posluchače než kterýkoliv jiný program. Redaktoři Laufer, Procházka a Mašlonka zažili perný týden a předstihli popularitu všech ostatních rozhlasových řečníků.“²⁸³

Zvlášť silnou odezvu v analyzovaných denících a potažmo u čtenářů měl slovenský reportér Štefan Mašlonka. Jeho jedinečný styl komentování mu přinesl popularitu a nevídaný vliv. „Učení ústavní právníci, slovní státovědci, rozvážní i nerozváží politici, lidé vědy, kultury a hospodářství se zabývají hezkých pár měsíců otázkou, jak si vyřeší svůj vztah Češi a Slováci. Pánové, nenamáhejte se tolik, sedněte si k rozhlasovému přístroji a poslechněte si slovenského sportovního hlasatele Štefana Mašlonku. A pak jděte mezi lid, široké vrstvy a uslyšíte: „Ten Slovák, ten to umí, to je hlášení, to je temperament.“ Prostě Mašlonka je heslo Prahy a českého venkova. Za těch několik hlášení přirostl slovenský reportér všem tak k srdci, že pro mnoho lidí je představitelem dnešního Slovenska. A souhlasíme ještě s jedním hlasem lidu, který pravil: „Takový Mašlonka udělá pro československé sblížení víc, než deset (a teď byl někdo jmenován, ale to už jsem zapomněl, kdo). Tudíž, sláva Mašlonkovi.“²⁸⁴

O tom, jak silně jako zprostředkovatel Mašlonka zapůsobil, svědčí i článek z *Lidové demokracie*, která hlasatele oslovila, aby popsal své dojmy z MS. Cílem bylo publiku představit člověka, který jim sportovní dění přes rozhlas přibližoval. Ohlasy samotných hráčů v žádném z textů po celý šampionát nebyly²⁸⁵, ale Mašlonka tento prostor dostal.

281 Telegram našim hlasatelům *Lidová demokracie: Orgán Československé strany lidové*. 23.2. 1947, 3, 45, s. 12

282 Tři u mikrofonu. *Lidová demokracie: Orgán Československé strany lidové*. 28.2. 1947, 3, 51, s. 6

283 Týden u přijímače. *Práce: List revolučního odborového hnutí*. 23.2. 1947, 3, 46, s. 5

284 Naš Mašlonka. *Lidová demokracie: Orgán Československé strany lidové*. 21.2. 1947, 3, 43, s. 6

285 „Rozhovory po zápase se ještě nekonalý, žurnalisti měli svoje starosti s psaním referátů.“ (Lukšů,

„Požádali jsme dnes nejpoblárnějšího našeho sportovního rozhlasového reportéra Mašlonku, aby sdělil něco ze svých dojmů našim čtenářům o právě ukončeném mistrovství světa v ledním hokeji. Příjemný Mašlonka nám přes svoje zaneprázdnění (odjel včera do Špindlerova Mlýna na lyžařské mistrovství republiky) ochotně vyhověl...“²⁸⁶

10.4 Narativní struktura mistrovství světa

K odezvě u publika jistě výrazně přispěla i narativní struktura dění na turnaji. Nejen samotné zápasy nabízejí možnost vyprávění děje, ale i průběh celého šampionátu. Interpretace dění v rámci narativní struktury byla usnadněná tím, že při velkém očekávání fanoušků došlo k nečekané porážce se Švédskem. Jejich následná nečekaná porážka s Rakouskem a celkové československé vítězství na turnaji naplňuje základní osnovu antického dramatu.

Díl první: expozice. Při absenci Kanady a po odhlášení družstva Anglie byli českoslovenští hokejisté jasnými favority prvního poválečného mistrovství světa. Během druhé světové války dorostla talentovaná generace okolo Vladimíra Zábrodského a naopak soupeři v celkovém pojetí oslabili. Tato situace tak v očích domácí veřejnosti, kterou šampionát zajímal, postavil do role jasných favoritů šampionátu a zpravodajství v médiích tento postoj ještě zdůraznilo.

Lidová demokracie například napsala, že „vyhlídky ve vlastním prostředí jsou více než výborné... Máme letos skutečnou chanci k dobytí nejvyšších met a cesta k světovému mistrovství je naplněna dvoucifernými vítězstvími nad Švýcarskem, Švédskem a USA.“²⁸⁷ *Rudé Právo* připomnělo, že úroveň šampionátu degraduje neúčast mnoha týmů, což domácí výběr jistě zvýhodňuje. „Musíme si přiznat, že jsme očekávali větší účast. Nepřijede Kanada, která je bezesporu favoritem každé soutěže, které se zúčastní.“²⁸⁸

Díl druhý: kolize. Zápas československých hokejistů se stárnoucí rakouskou generací, která sice před válkou patřila k nejlepším v Evropě, ale v roce 1947 už byla těsně před koncem sportovní kariéry, měl být podle očekávání snadnou záležitostí ze strany

---

Palán 2007: 101)

286 Mašlonka našim čtenářům. *Lidová demokracie: Orgán Československé strany lidové*. 26.2. 1947, 3, 49, s. 6

287 Československo po třinácté o titul mistra světa. *Lidová demokracie: Orgán Československé strany lidové*. 15.2. 1947, 3, 41, s. 8

288 Před prvými boji o titul. *Rudé Právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa, sekce komunistické internacionály. Proletáři všech zemí, spojte se!* 14.2.1947, 31, 40, s. 4

domácích reprezentantů. V samotném utkání se ale objevila první velká překážka v cestě za zlatou medailí. Po první třetině a rozpačitém výkonu svěřenci Mika Buckny prohrávali o gól, což vneslo mezi fanoušky roztrpčení. *Rudé Právo* k výkonu československých hokejistů následující den podotklo: „Doufáme, že výkony československých reprezentantů budou v dalších utkáních lepší.“²⁸⁹

V podobném duchu se neslo i zpravodajství *Lidové demokracie*. „Výkon našeho mužstva vzbudil značné obavy. Je to především otázka vhodné sestavy našich obránců. Zadní řada rozhodne v příštích zápasech o vítězstvích či porážkách.“²⁹⁰

Díl třetí: krize. Podle předpokladů před startem šampionátu měl o celkovém vítězství rozhodnout zápas Československo – Švédsko. Průběh mistrovství tento předpoklad potvrdil. Samotné utkání se domácím reprezentantům nepovedlo, prohráli 1:2. *Lidová demokracie* tak vzhledem k dalšímu programu turnaje napsala: „Prakticky: Švédové mistry světa a Evropy v ledním hokeji.“²⁹¹ Přestože ještě de facto nebylo o mistru světa rozhodnuto, *Rudé Právo* si emotivně přisadilo: „Prohráli jsme. Všechny naše naděje, všechny typy a všechnu tu důvěru, kterou jsme vkládali v naše reprezentanty nám dva touše, vstřelené do branky Modrého, změnily ve zklamání, které je tím trpčí, že přišlo právě ve chvíli, když jsme se již viděli býti mistry světa.“²⁹²

Díl čtvrtý: peripetie. Zápletku v narativní konstrukci přidává nečekaná porážka Švédů s Rakušany. Zápas proti stárnoucímu hokejovému výběru poražené mocnosti měl být epilogem švédské cesty na vrchol, ale nakonec skončil obrovským překvapením, ve které nikdo znající poměry ve světovém hokeji nevěřil. Rakušané vyhráli 2:1. *Rudé Právo* to komentovalo: „Švédové, ti skvělí hokejisté, klopýtli v samém cíli hůře než my v sobotu! Další výstraha pro všechny, kdo věří ve vítězství bez boje.“²⁹³

Díl pátý: katarze/katastrofa. Ze švédského pohledu narace měl poslední zápas šampionátu podobu „katastrofy“ - tedy poslední části antického dramatu. Naopak pro pořadající Čechoslováky dokončil vyklenutí dramatického oblouku v podobě katarze²⁹⁴.

289 Bude třináctka šťastná? *Rudé Právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa, sekce komunistické internacionály. Proletáři všech zemí, spojte se!* 19.2.1947, 31, 44, s. 4

290 Naši obránci rozhodnou o příštích úspěších. *Lidová demokracie: Orgán Československé strany lidové.* 19.2. 1947, 3, 44, s. 8

291 Prohráli jsme boj o mistra světa a Evropy. *Lidová demokracie: Orgán Československé strany lidové.* 23.2. 1947, 3, 47, s. 12

292 Švédsko – nový mistr světa. *Rudé Právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa, sekce komunistické internacionály. Proletáři všech zemí, spojte se!* 23.2.1947, 31, 47, s. 8

293 Československo mistrem světa a Evropy 1947. *Rudé Právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa, sekce komunistické internacionály. Proletáři všech zemí, spojte se!* 25.2.1947, 31, 48, s. 4

294 Katarze: očištění. Uvolnění či snížení emocionálního napětí a přetlaku. Podle Aristotela se projevuje očištným vlivem a zvláštní libostí. (Diderot 1999: 689)

Tento pozitivní konec dramatu dokazují i citace z analyzovaných deníků.

„A tak s pomocí Rakouska se stalo Československo po prvé v historii ledního hockeye mistrem světa a po sedmé mistrem Evropy. Přihlížíme-li k průběhu celého turnaje, musíme však konstatovati, že zvítězilo přece jenom nejlepší mužstvo, jehož sobotní slabá chvílka byla přechodná.“²⁹⁵

„Jsme mistry světa a Evropy v ledním hockeyi! A že jimi jsme zaslouženě nebude jistě nikdo pochybovat, přestože jsme klopýtli těsně před cílem. A právě toto klopýtnutí nám musí být výstrahou, že jediné jednolitou, svornou silou a pevnou vůlí prodchnuti ideálem, za který bojujeme, můžeme zvítězit. V sobotu v noci jsme považovali boj za prohraný pro nás a skorovítěz tonul v oslavách. Co však řekla následující doba? Že dávno není vítězem ten, kdo ještě nezmáhl.“²⁹⁶

Narativní struktura událostí mistrovství světa měla zvláště silný účinek v době, kdy se československá společnost vzpamatovávala z druhé světové války. O tom, v jaké době a v jakém politicko-společenském klimatu se šampionát odehrával, svědčí titulní stránky analyzovaných listů a především jejich úvodní zprávy.²⁹⁷

Ty odrážely jen pomalou obrodu země a tíživou domácí i mezinárodní situaci, vše na pozadí nástupu komunismu k moci. Československá politická, ale i společenská scéna se začínala ostře polarizovat a hokejový turnaj nabízel ojedinělou možnost sjednocení napříč politickými stranami i názory na budoucí směřování republiky.

Závažnost okamžiků roku 1947 v Československu lze hodnotit nejen z historického hlediska, které toto období ukazuje jako dobu velkých změn a společenského pnutí (přechod od konce druhé světové války, přes volby v roce 1946 až k únorovému převratu 1948), ale i podle úvodních zpráv analyzovaných deníků. Právě hlavní zpráva má podle teorie agenda-setting²⁹⁸ určovat pořadí důležitosti – první zpráva tedy znamená zprávu nejdůležitější a tedy hodnou největšího společenského zřetele.

Referování ve sledovaných médiích naplňovalo sociologický koncept národní

295 Československo po prvé v dějinách mistrem světa! *Lidová demokracie: Orgán Československé strany lidové*. 25.2. 1947, 3, 48, s. 6

296 Československo mistrem světa a Evropy 1947. *Rudé Právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa, sekce komunistické internacionály. Proletáři všech zemí, spojte se!* 25.2.1947, 31, 48, s. 4

297 Hlavními tématy měsíce února v roce 1947 bylo mezinárodně-politické uspořádání světa po druhé světové válce, problémy s infrastrukturou, vypořádání s kolaboranty či šmelinářství. Viz titulní strany deníků *Lidová demokracie*, *Rudé Právo* a *Práce*. (poznámka autora)

298 Agenda-setting: nastolování agendy. Model procesu prosazování určitých témat do veřejného diskurzu. V mediální oblasti jde o hypotézu vlivu, resp. účinku médií na obsahy myšlení a veřejného a politického diskurzu, podle níž jsou média schopna (nezáměrně, ale i záměrně) exponovat určité události a současně určovat pořadí důležitosti exponovaných událostí, jež tvoří součást veřejného prostoru. (Reifová 2004: 16)

identity, tvořené protipólem my vs. oni. V následujícím úryvku je vidět zvýšený apel na národní hrdost v době těžkostí. „Jak to krásně napsal E.F. Burian, naši lidé věřili, že jsme schopni, my členové malého, zkoušeného národa, být v něčem první na světě. Každý již nosil tajně v srdci ten hřejivý pocit, že naše schopnosti, a to fyzické i duševní, se mohou v určitých oborech rovnat nejsilnější světové konkurenci, že ji mohou dokonce předstihnout. Být první na světě v ušlechtilém zápolení, toť zdravá a nutná ctižádost.“²⁹⁹

10.5 Aktivní odezva u publika

Ve zkoumaných textech exponovaného období jsem našel oporu pro tvrzení, že publikum aktivně reagovalo na mediální referování o MS 1947. „V neděli večer zástupy lidí před Representačním domem Hlavního města Prahy dávaly tušit, že se uvnitř děje něco významného. Skandované pokřiky „Zdravíme mistry světa“ byly výrazem radosti a díky našim hockeyistům za dobytí titulu mistrů světa a Evropy.“³⁰⁰ „Zájem celé československé veřejnosti o mistrovství světa a Evropy v ledním hokeji a radost z konečného dobytí obou titulů byly nesmírné.“³⁰¹ „Rozhlas a tisk byl po celý průběh mistrovství světa ledním hokeji zaplaven reportážemi a zprávami o soutěži. Možnost vítězství Československa vzbudila zájem veřejnosti a nečekaný a na velká překvapení bohatý vývin mistrovství, korunovaný sensačním závěrem, strhl nakonec veřejnost cele do varu.“³⁰²

Aktivní odezvu popisovaly zkoumané deníky i s nadsázkou, která odrážela velké nadšení v celé společnosti. „Žádáme všechny doktory, mladé i staré, vážené i nevážené, vousaté i bezvousé, malé i velké, všechny kapacity v bílých pláštích bez výjimky, aby se pokusili čelití nebezpečné epidemii určitého druhu amoku, tzv. hockeyového, který se nebezpečně rozšířil v naší zemi. Ano, amok řadí. Ne někde v tropickém prostředí jižních ostrovů někde v dálném archipelů Tichého oceánu, ale uprostřed Evropy. Opravdu je to k zbláznění. V kavárnách, na ulicích, na stanicích pouliční dráhy, v tramvajích, v obchodech, ve školách, v hospodách, ba i ve sklepích a mansardech se hovoří jen a jen o hockeyovém mistrovství. Tisíce analfabetů ledního hockeye najednou o ten sport stojí.

299 Zůstali jsme stát před metou nejvyšší, nejde jen o záležitosti sportu. *Lidová demokracie: Orgán Československé strany lidové*. 25.2. 1947, 3, 47, s. 6

300 Cena presidenta našim hockeyistům. *Rudé Právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa, sekce komunistické internacionály. Proletáři všech zemí, spojte se!* 25.2.1947, 31, 48, s. 4

301 Mistrovství světa jsme vyhráli zaslouženě. *Rudé Právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa, sekce komunistické internacionály. Proletáři všech zemí, spojte se!* 26.2.1947, 31, 49, s. 4

302 Československo přece jen mistrem světa *Práce: List revolučního odborového hnutí*. 25.2. 1947, 3, 47, s. 1

Šéfové, generální ředitelé, národní správci, dělníci rukou i ducha mluví o mužstvech, hockeyi, bodech, o výsledcích, o možnostech dostat vstupenek. Blázinec, bláznovství, amok. Ve dvacetistupňovém mrazu.³⁰³ Analyzované deníky přinesly i další články podobného typu, ve kterých popisovaly velký zájem publika o hokejový šampionát.

Aktivní odezvu u publika lze doložit i na případech otištěných dopisů čtenářů do redakce. Uvádím jeden konkrétní příklad reakce čtenáře na referování v deníku *Práce*: „Mistrovství světa v hockeyi bylo příliš velkou událostí, než aby se přes ně mohlo přejít bez diskusí, dopisů čtenářů atd. Právě máme před sebou dopis, který byl poslán do všech redakcí a v němž pisatel viní náš sportovní tisk, že on to byl, který soustavným favorisováním našeho mužstva málem způsobil katastrofu. Bohužel, nemáme místa nejen na otištění dlouhého dopisu, ale nemáme ani místo na delší diskusi. Můžeme však odpovědět jednoznačně: Jestliže náš sportovní tisk viděl v našem mužstvu vítěze mistrovství, pak tedy to bylo jen na základě nezvratného faktu, že dnes skutečně v Evropě nejlepší hockey hrajeme. A jestliže snad mužstvo jednou zakolísalo – a to ovšem v zápase nejdůležitějším – pak to tedy není vina tisku. Stačí si přečíst třeba naši rubriku v minulém týdnu. Každý den články na jedno thema: K mistrovství je třeba nejen hrát, ale bojovat. To necht' si laskvě přečte i dotyčný pisatel. Pak uzná, že jsme naše mužstvo rozhodně za vítěze předem neoznačovali.“³⁰⁴

Za způsob aktivní odezvy lze považovat i množství darů, které Češi přivezli rakouským hokejistům do pražského hotelu, kde bydleli, jako odměnu za výhru na Švédskem. I zde fungovala média jako zprostředkovatel. „Rakušanům se sešlo velmi mnoho darů, které jim pražské obecnstvo během dvou dnů za jejich krásný a obětavý výkon darovalo. Jsou to většinou dárky praktické ceny, které při dnešní krizi v Rakousku budou jistě přijaty s velkým nadšením. Na snímku je část těchto dáreků, které firma Stádník naložila na dva stěhovací vozy. Rakušané, jak známo, svým strhujícím posledním utkáním se Švédy vyhráli pro svoji barvy třetí místo v mistrovství světa v hockeyi a tím, že porazili Švédy, pomohli i nepřímo nám k mistrovskému titulu. Splatili nám tak účet z krynického mistrovství, kdy zase naše mužstvo pomohlo rakouskému k titulu mistra Evropy.“³⁰⁵

Důkaz o aktivní odezvě lidí podal i útočník Stanislav Konopásek ve své vzpomínkové knize *Hráč, který přežil*: „Ještě dlouhou dobu po skončení šampionátu nám z různých

303 Tropické bláznovství. *Lidová demokracie: Orgán Československé strany lidové*. 21.2. 1947, 3, 43, s. 8

304 Ohlasy ze Štvanice *Práce: List revolučního odborového hnutí*. 26.2. 1947, 3, 48, s. 6

305 Pro rakouské hokejisty *Lidová demokracie: Orgán Československé strany lidové*. 26.2. 1947, 43, , s.

skláren posílali křišťálové poháry a broušené skleničky.³⁰⁶

Aktivní odezva publika na referování o hokejovém šampionátu měla i jinou podobu. Ti, kdo nemohli poslouchat živě zápas u rozhlasových přijímačů, volali do redakcí a chtěli znát výsledek zápasů. „Rekordem je nesporně počet telefonních hovorů v naší sportovní redakci. Po úterním odpoledním zápase v rozpětí šesti minut se ptalo sedmnáct nedočkavců na výsledek utkání.“³⁰⁷

O aktivní odezvě ze strany publika svědčí i text publikovaný v deníku *Lidová demokracie*. „Je 18. února 1947. O 10. hodině dopolední profesor při vyučování pozoruje, že nezvyklý počet žáků se hlásí „na stranu“. Vracejí se v poměrně krátké době, ale strašně uchvátaní. Nakonec na jednoho uhodí, kde vlastně byl, že je tak udýchaný. Žáček, sotva dechu popadaje, vyhrkne: „Sím, my to prohráváme s Rakouskem 3:2.“ Profesor sice není fanouškem, ale v tu chvíli se mu rozsvítilo. Uvědomuje si, že na Štvanici pokračuje mistrovství světa v hockeyi a v té době hraje Československo – Rakousko. Nyní i pan profesor navazuje hovor s hochy o hockeyi, ale nepřiznává před nimi, že se již sám nemůže dočkat, jak to „tam“ dopadá. Nakonec přehlíží, že někteří z žáků se po jednom vytrácejí ze třídy. Běží ke školníkovi, který má v bytě naplno puštěné radio. Tam se pro informace scházejí ze všech tříd ti, kteří vypadnou, aby přinesli zprávu o stavu mezinárodního zápolení.“³⁰⁸

10.6 Dopad na národní identitu a sebevědomí

Přímý dopad mediálních obsahů, referujících o hokejovém šampionátu, na národní sebevědomí potvrzuje stať z publikace *Historie československého a českého hokeje*: „Národ, který byl stále ještě frustrován potupným mnichovským diktátem z roku 1938 i následnými roky okupace, během kterých se prakticky nezmohl na vážnější projev odporu k nenáviděnému režimu, se konečně mohl pyšnit svou velikostí a světovým prvenstvím.“³⁰⁹

Toto tvrzení se opírá i o kategorie McQuailovy teorie uspokojení publika, jak jsem ji popsal v kapitole o 5 Funkce médií. Referování o sportovních událostech tyto kategorie naplňuje ve všech bodech. Prvním bodem je rozptýlení. Mediované zpravodajství ho nabízelo především v kontrastu s těžkostmi poválečné doby. Sport lze i díky umístění na

306 Lukšů, Palán 2007: 107

307 Buďme sportovními rytíři. *Lidová demokracie: Orgán Československé strany lidové*. 22.2. 1947, 3, 44, s. 8

308 Hockeyová horečka. *Lidová demokracie: Orgán Československé strany lidové*. 23.2. 1947, 3, 27, s. 12

309 Stránský, Ondroušek 1999: 16

poslední stranu (či strany) sešitového vydání deníků chápat jako oddechovou rubriku, protipól závažných zpráv z titulní strany. V analyzovaném případě mistrovství světa 1947 nešlo jen o sportovní rozptýlení, ale i o související zpravodajství, které plnilo funkci infotainmentu³¹⁰.

Jako ilustraci funkce rozptýlení předkládám následující výňatek z deníku *Práce*. „Dvě stěhovací auta nestačila odvést všechny dary, kterými pražští sportovci podarovali Rakušany za vítězství nad Švédy. Zaměstnanci firmy Stádník se pořádně zapotili, než vynesli z Axy na Poříčí všechny bedny a krabice, které včera odpoledne nastoupily cestu do Vídně jako pozornost a dík československých fanoušků za vítanou pomoc ke konečnému vítězství. Srdce našich lidí se skutečně otevřela nebyvalou měrou.“³¹¹

Druhým bodem McQuailovy teorie je podpora osobních vztahů. Domnívám se, že ve zpravodajství analyzovaných deníků lze vyzorovat zřetelný důraz na sounáležitost a posilování vazeb ve společnosti. Například *Lidová demokracie* napsala: „Bylo až velkolepě dojemné, jak se v posledních dnech Češi a Slováci semkli ve dnech sportovního nadšení a v touze po našem vítězství. Opět jsme si uvědomili sílu sportovní myšlenky, neboť podobnou atmosféru může vyvolat jen událost celonárodního významu.“³¹²

Třetím bodem je role médií při podporování vlastní totožnosti. Zde je kombinace úspěchu reprezentantů a jejich mediálním obrazem naprosto zřejmá. Jako důkaz lze použít následující úryvek z deníku *Rudé Právo*: „Radujme se, ale při té radosti nezapomínejme, že naše jméno letí již celým světem, a to že zavazuje! Zavazuje k další práci, neúnavné práci nejen v našem sportu a tělovýchově, ke cti a slávě československého mládí – pilíře národa.“³¹³

Posledním čtvrtým bodem je kontrola a potvrzení vlastních úsudků o světě. V kontextu s historickými událostmi čtyřicátých let 20. století se lze domnívat, že tato funkce médií byla ještě zvýrazněna. Dokládá to i naléhavý tón výňatku z deníku *Práce*. „Světový titul mistra bude velkou propagační hřivnou pro naši zdatnost a vyspělost v očích ciziny a konečně bude také důkazem, že naše mládež umí bojovat rytířsky, ale i

310 Infotainment: pojem vztahující se k hodnocení mediovaných sdělení. Označuje využívání zábavných prvků ve zpravodajství, související s potřebou upoutat publikum. (Reifová a kol. 2003: 88)

311 Dokážeme to i jindy? *Práce: List revolučního odborového hnutí*. 26.2. 1947, 3, 49, s. 6

312 Budme sportovními rytíři. *Lidová demokracie: Orgán Československé strany lidové*. 22.2. 1947, 3, 36, s. 8

313 Československo mistrem světa a Evropy 1947. *Rudé Právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa, sekce komunistické internacionály. Proletáři všech zemí, spojte se!* 25.2.1947, 31, 48, s. 4

tvrdě zápolit v boji o dobré jméno Československa.“³¹⁴

Teoretické koncepcce analyzující spojení sportu a národní identity vidí ve sportu alternativní válku, jelikož proti sobě bojují dva národy. Tuto metaforickou formu válečného hrdinství lidé spatřují ve sportovcích reprezentujících národ a sledované deníky tuto představu podporovaly. „První poválečná mistrovství Evropy i světa se konají v Praze. Jejich význam pro Československo přerůstá rámec pouhé sportovní události ... Zde nebude kladena na váhu jen bruslařská a technická schopnost, ale také vůle, vytrvalost, odpovědnost a bojovná srdce. Bude to jako vždy jindy těžký boj. Všech našich 15 reprezentantů odpovídá se celému národu. Věříme jim až do vítězného konce.“³¹⁵

Z obsahů publikovaných ve sledovaných denících ve sledovaném období je zřejmé i naplnění teorie o větším uplatnění společenského přesahu sportovní události v případě, že se jedná o národní sport. Hokej tuto charakteristiku splňuje, Češi či Čechoslováci už od počátku 20. století patřili mezi nejúspěšnější národy³¹⁶ a média nezapomněla publiku historickou důležitost národa připomenout. „Pohlédneme-li zpět, je tradice československého ledního hockeye hrdá, slavná a uctyhodná. Zúčastnili jsme se téměř všech ročníků a celkem šestkrát jsme dobyli hrdý titul mistrů Evropy. Můžeme směle prohlásit, že Československo konstruktivně spoluvytvářelo dnešní systém a způsob hry ledního hockeye.“³¹⁷

10.7 Uplatnění teorií u mediovaných sdělení

10.7.1 Uplatnění Rankova modelu

Mediovaná sdělení o průběhu MS 1947 splňují teoretický rámec tzv. Rankova modelu, tak jak jsem ho popsal na straně 29 v kapitole 5 Funkce médií. Koncept persvazivní komunikace metodou zesilování (intensifying) byl naplněn ve všech třech bodech: opakování (obsáhlé zpravodajství o MS 1947 každý den v jeho průběhu), asociace (s mezinárodní prestiží, se uměním společnosti, s pozitivními pocity apod.) i kompozice (zpravodajství o MS 1947 zaujímal naprosto dominantní postavení ve sportovní sekci, jeho součástí byly největší fotografie ve vydání a v porovnání s ostatními sekcemi i

314 Před největší příležitostí našeho sportu. *Práce: List revolučního odborového hnutí*. 22.2. 1947, 3, 45, s. 1

315 Do devíti dnů světového championátu na ledě. *Práce: deník Revolučního odborového hnutí* 15.2.1947, 3, 39, s. 8

316 Češi poprvé vyhráli mistrovství Evropy v roce 1911, poté ještě v letech 1912, 1914, 1922, 1925, 1929, 1933. (jenšík 2001: 406-410)

317 Československo po třinácté o titul mistra světa *Lidová demokracie: Orgán Československé strany lidové*. 15.2. 1947, 3, 38, s. 8

největší titulky; penetrace na titulní stranu vydání, horní pozice, čímž podle teorie nastolování agendy a zarámování dávala redakce najevo zřetelnou relevanci tohoto sportovního dění).

Uplatněn byl i druhý pilíř Rankova modelu, tedy bagatelizování (downplaying). Nyní představím některé konkrétné případy ve sledovaných denících. Konkrétně princip bagatelizování soupeřova vítězství, v tomto případě pomocí rozptýlení – radost z triumfu místo očividné otázky, zda je zasloužený: „Jsme mistry světa a Evropy v ledním hockeyi! A že jimi jsme zaslouženě nebude jistě nikdo pochybovat, přestože jsme klopýtli těsně před cílem.“³¹⁸ „Musíme konstatovati, že zvítězilo přece jenom nejlepší mužstvo, jehož sobotní slabá chvílka byla přechodná. V ostatních zápasech bylo vždy mužstvo Československa suverénním pánem na kluzišti a vítězilo nejlepším poměrem branek.“³¹⁹

V tomto textu se zároveň uplatňuje i princip zesilování (intensification) pomocí opakování i asociace s pozitivními emocemi: „Součet výkonů ve výsledku soutěže vyzněl nejlépe pro Československo, které prvně v historii svého ledního hockeye dobývá triumfu – titulu mistrů světa! Radujme se, ale při té radosti nezapomínejme, že naše jméno letí již celým světem!“³²⁰

Asociace s autoritou byla použita v tomto textu *Rudého Práva*: „Vyhráli jsme mistrovství světa zaslouženě? Na to v dalších řádcích odpoví osoba jistě nepovolanější – předseda ČsÚLH v. ředitel Loos: Ano, neboť letošní soutěž byla hrána systémem každý s každým, tedy na body naše mužstvo získalo největší počet bodů, o jeden více než Švédové.“³²¹

U jiného článku stejného deníku byla použita asociace s mezinárodní prestiží. „Jsme mistry a to nikoliv jen v očích našeho lidu, ale celého světa. Toto vítězství jest tím cennější, že přišlo právě dnes, tedy v době, kdy chceme a také můžeme vedle úspěchů sportovních ukázat celému světu vítězství naší lidové demokracie a první úspěchy dlouletého plánu.“³²² Ve všech analyzovaných textech se zmiňuje, že „my jsme vyhráli/prohráli/stali se mistry“, což v recipientech obsahů pomáhá vytvářet dojem

318 Československo mistrem světa a Evropy 1947. *Rudé Právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa, sekce komunistické internacionály. Proletáři všech zemí, spojte se!* 25.2.1947, 31, 48, s. 4

319 Československo poprvé v dějinách mistrem světa. *Lidová demokracie: Orgán Československé strany lidové.* 25.2. 1947, 3, 45, s. 6

320 tamtéž

321 Mistrovství světa jsme vyhráli zaslouženě. *Rudé Právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa, sekce komunistické internacionály. Proletáři všech zemí, spojte se!* 26.2.1947, 31, 49, s. 4

322 Československo mistrem světa a Evropy v ledním hockeyi. *Rudé Právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa, sekce komunistické internacionály. Proletáři všech zemí, spojte se!* 25.2.1947, 31, 48, s. 1

sounáležitosti s hokejovou reprezentací pomocí tvrzení, že jde o společnou věc.

10.7.2 Uplatnění eskapické funkce

Jestliže jsem v kapitole 5 Funkce médií konstatoval, že eskapismus v médiích funguje jako obranný mechanismus, který má své opodstatnění zvláště v situacích souvisejících se stavy konfrontace s nesnesitelnými, frustrujícími událostmi, platí tato formulace pro dobu MS 1947 velmi přílehavě. Byla to doba po frustrujícím prožitku z druhé světové války. Konfrontace s neuspokojivou domácí realitou byla klasickým základem pro eskapické užití mediovaných událostí na hokejovém šampionátu.

Uplatnění eskapické funkce se projevilo například v textech, které souvisely s mistrovstvím světa, ale nebyly zcela relevantním zpravodajstvím o sportovním dění. Měly však oddychovou a doplňující funkci. Předkládám jeden příklad z deníku *Lidová demokracie*. „Je 18. února 1947. O 10. hodině dopolední profesor při vyučování pozoruje, že nezvyklý počet žáků se hlásí „na stranu“. Vracejí se v poměrně krátké době, ale strašně uchvátaní. Nakonec na jednoho uhodí, kde vlastně byl, že je tak udýchaný. Žáček, sotva dechu popadáje, vyhrkne: „Sím, my to prohráváme s Rakouskem 3:2.“ Profesor sice není fanouškem, ale v tu chvíli se mu rozsvítilo. Uvědomuje si, že na Štvanici pokračuje mistrovství světa v hokeji a v té době hraje Československo – Rakousko. Nyní i pan profesor navazuje hovor s hochy o hokeji, ale nepřiznává před nimi, že se již sám nemůže dočkat, jak to „tam“ dopadá. Nakonec přehlídí, že někteří z žáků se po jednom vytrácejí ze třídy. Běží ke školníkovi, který má v bytě naplno puštěné radio. Tam se pro informace scházejí ze všech tříd ti, kteří vypadnou, aby přinesli zprávu o stavu mezinárodního zápolení. Hodina se končí uspokojením, že jsme vyrovnali 3:3. Po dopoledním vyučování profesor spěchá k obědu. Místní rozhlas, zapojený na přímý přenos ze stadionu, hlasem temperamentního reportéra oznamuje stav 9:4 pro Československo. Uspokojen vstoupí profesor do „šestky“ a pro jistotu se zeptá průvodčího, jaký je stav zápasu. Průvodčí odpoví: 10:4. Jde o to, pro koho, načež průvodčí hrdě řekne. „No přece pro nás!“ Kdosi z nastoupivších však tvrdí, že je to 11:4 pro Rakousko a svou zprávu dotvrzuje tím: „Vždyť jsem to teď slyšel z amplionu“. To se však nelíbí starší paní, honem opravuje: „Co vás napadá, zřetelně jsem slyšela, že vyhráváme.“ Průvodčí se jen usmívá a říká: „Dámy a pánové, kdo má zájem o lístky? Jen se nebojte, my to vyhráváme, teď jsme jeli okolo.“ A dále se živě rozpráví o tom, kdo vyhrává, zda Československo, či Rakousko. Když elektrika zastaví na rohu Stalinovy třídy, z amplionu se ozve československá hymna. V tu chvíli všichni debatující s

uspokojením naslouchají. Teď již bezpečně vědí, kdo vyhrál. Když profesor přišel odpoledne do třídy, byl již klid a chlapcům se ku podivu nechtělo tak často „na stranu“.³²³

10.7.3 Uplatnění teorie o nastolování agendy

Analyzované deníky také splňují předpoklady konceptu nastolování agendy, tak jak jsem tuto teorii popsal v kapitole 5 Funkce médií. Jestliže platí, že média mají schopnost určovat pořadí důležitosti událostí a témat ve veřejném prostoru, pak tedy zkoumané mediální obsahy v publiku vytvářely představu o tom, že hokejový šampionát by měli jeho členové považovat za důležitý.

„Zřídka kdy se dostávají sport a tělovýchova na první stránku novin. Jsou však události, které skutečně přesahují významem svůj pouze sportovní ráz a stávají se pak věcí celého národa. Takovou slavnou chvílí bylo zahájení mistrovství světa v hokeji a takový slavný týden prožívá nyní Praha a Československo, kdy osm států bojuje o titul mistra světa a Evropy.“³²⁴

Po dobu mistrovství světa byla ve všech sledovaných denících na titulní stránce vdy minimálně zmínka o dění na šampionátu, povětšinou zpravodajské shrnutí posledních výsledků. Z osmi vydání deníku *Práce* se v sedmi případech objevila na titulní straně i fotografie, u *Rudého Práva* byla ve čtyřech případech a u *Lidové demokracie* ve třech případech.

10.8 Shrnutí

Zkoumání vybraných deníků v exponovaném období konání hokejového mistrovství světa přineslo ve velké míře naplnění teoretických konceptů, které jsem rozvinul v první části práce. Zejména se uplatnil tzv. Rankův model, který popisuje, jak fungují persvazivní prvky v mediovaných sděleních. Vysvětlil jsem i uplatnění teorie nastolování agendy na příkladech zpravodajství z MS 1947 s tím, že se nejednalo jen o jednu zprávu, ale o dlouhodobější a kumulativní zpravodajství.

O tom, že média mají schopnost působit jako zprostředkovatel národního sebevědomí a národní identity, svědčí přímý vztah mezi referováním o sportovní události a aktivní odezvou u publika během hokejového mistrovství světa v roce 2011. Nejvýznamější člen českého reprezentačního mužstva Jaromír Jágr tuto zákonitost popsal, když odpovídal

323 Hokejová horečka. *Lidová demokracie: Organ Československé strany lidové*. 23.2. 1947, 3, 41, s. 12

324 Kdo vyhraje mistrovství světa? *Práce: List revolučního odborového hnutí*. 18.2. 1947, 3, 41, s. 1

novinářům na otázku ohledně zklamání po porážce v semifinále šampionátu. „(otázka) Je po té hokejové euforii v Česku těžké motivovat se na zápas o 3. místo? (odpověď) No, tu euforii jste udělali vy novináři. (otázka) Já myslím, že spíš vy svými výkony, ne? (odpověď) Hráli jsme docela dobře, ale taky záleží na tom, co píšete vy. My jsme vždycky byli nohama na zemi.“³²⁵

Závěr

Na začátku této diplomové práce jsem vyjádřil domněnku, že se média aktivně podílela na formování národní identity a sebevědomí prostřednictvím referování o mistrovství světa v ledním hokeji, který v roce 1947 hostila Praha. Tato akce byla vůbec první velkou sportovní a v podstatě i celospolečenskou událostí o konce druhé světové války. Lze se proto oprávněně domnívat, že toto mistrovství mělo vysokou společenskou důležitost a veřejnost na něj upínala pozornost, což jsem dokázal na několika konkrétních případech ze sledovaného dobového tisku.

Mým cílem bylo popsat aktivní roli médií při posilování národního uvědomění a hrdosti prostřednictvím referování o sportovních úspěších, které po válečných útrapách opět přinášely do společnosti pocit radosti. To jsem na bohatém teoretickém základě učinil a na závěr této diplomové práce konstatuji, že se mi na základě uvedených teoretických rámců podařilo ve zkoumaných obsazích popsat proces formování a posilování národní identity a národního sebevědomí.

Zároveň ale připouštím, že bez jasného empirického výzkumu vztaženého k národní hrdosti či sebevědomí, který by porovnal dobu před a po mistrovství světa, lze jen těžko dokázat výsledky tohoto mediálního zprostředkování. Posilování a formování národní hrdosti a národního sebevědomí je dlouhodobý proces, který je dnes pravidelně popisován díky výzkumům mezi obyvateli. Těsně po druhé světové válce ale nebyly pocity hrdosti na jednotlivé oblasti společenského života zachyceny.

Na základě provedeného výzkumu a jeho uplatnění na teoretický rámec se však domnívám, že lze se zobecněním dosažených poznatků tvrdit, že mistrovství světa v ledním hokeji 1947 pozitivně přispělo ke stavu národního sebevědomí, které v předchozích letech utrpělo šestiletou nacistickou okupací.

---

³²⁵ Nechali jsme se unést moc dopředu, řekl Jágr po prohraném semifinále. *Idnes.cz*. 13.5.2011, dostupné online

Summary

In my diploma thesis “Media as an Agent of National Self-Confidence: Analysis of the Victory of the Czechoslovak Ice Hockey Players at the 1947 World Championship“ I deal with the state of sports journalism in Czechoslovakia after the World War II and how it operated during the Ice Hockey World Championship which was held in Prague.

My goal is to show the connection between the sport event, its reflection in the media and the audience. I chose three Czechoslovak daily newspaper running at that time and made an analysis of the content they produced, reporting on the Ice Hockey World Championship. I had decided to work only with limited number of titles and issues, therefore I picked only Lidova demokracie, Rude Pravo and Práce daily newspapers to work with and set up a period in which I examine them.

I defined a hypothesis, based on the knowledge of historic events, observation and theoretical concept that sports can translate into a national pride and national self-confidence. It had been only two years after the end of World War II and Czechoslovakia was the first country to host post-war Ice Hockey World Championship. After Canada had withdrawn from the competition, it became clear that the national team of the host country was one of the favorites. After the stunning events of the tournament, the Czechoslovak won the gold medal, first time in history of the Ice Hockey World Championships.

That led me to hypothesis that the media coverage could have served as an agent of national pride and that the media took active approach in shaping the national self-confidence. The second hypothesis I came up with was the application of theoretical concepts of escapism and gratification in the media coverage during the Ice Hockey World Championship. As a supporting theme I decided to describe how the media exaggerated their own coverage in terms of the content they produced.

I brought up a large scale of theoretical perspectives on how the media can influence the audience and how the audience use the media products. I described the concept of agenda-setting, escapism, gratification as well as I introduced the notion of national identity, pride and self-confidence and I also focused on the specifics of the Czech and Czechoslovak perception of its own identity.

However, there is no empiric research from that time that would prove that the 1947 World Championship had direct influence on the national self-confidence, I came to a conclusion that based on the examples of evidence, there are ways of how the national

identity and national self-confidence were fueled and shaped by the media coverage of the analyzed major sport event. On the so-called Rank model I described the details of how the media worked as an agent of the big sport success.

Použitá literatura

Bibliografie

DĚKANOVSKÝ, Jan. *Sport, média a mýty*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2008. 183 s

Encyklopedie Diderot: Velký slovník naučný. 1. Praha: Diderot, 1999. A-L (I. Díl), 842 s

Encyklopedie Diderot: Velký slovník naučný. 1. Praha: Diderot, 1999. M-Ž (II. Díl), 836 s

EVANS, M.D.R., KELLEY, Honathan. National pride in the developed world: Survey data from 24 nations. *International Journal for Public Opinion Research*, 2002, 14, 3, strany 303-338.

GRUŠA, Jiří. *Česko – návod k použití*. 1. vyd. Blansko: Barrister & Principal, 2001. 200 s

GUT, Karel, PACINA, Václav. *Malá encyklopedie ledního hokeje*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1986. 496 s

GUT, Karel, PRCHAL, JAROSLAV. *Český hokej 1909 - 2003*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2004. 184 s

HALLER, Max. *National Identity and National Pride in Europe*. Studie v devíti členských státech Evropské unie. Časopis Gaspare Nevola, vydání Una Patria per gli Italiani: La Questione Nazionale Oggi. Řím, 2003.

HILVODE, Ivo van, ELLING, Agnes a STOKVIS, Ruud. How to influence national pride? The Olympic medal index as a unifying narrative. *International Review for Sociology of Sport*, 2010, 45, I, strany 87-102.

HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ*. 2. vyd. Praha: Slon, 2010. 233 s

CHURANĚ, Milan a kol. *Kdo byl kdo v našich dějinách 20. století*. 1. vyd. Praha: Libri,

1994. 684 s

JENŠÍK, Miloslav. *Kronika českého hokeje*. 1. vyd.. Praha: Olympia, 2001. 489 s

JENŠÍK, Miloslav. *První mistři světa*. 1. vyd.. Praha: Olympia, 1997. 135 s

JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost*. 1. vyd.. Praha: Portál, 2003. 207 s

JŮZLOVÁ, Jana, KOČÍ, Antonín. *Česko*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group – Knižní klub, 2005. 512 s

KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945 – 1948*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 153 s

KOCIAN, Jiří. *Poválečný vývoj v Československu 1945 - 1948*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. 75 s

KŘEN, Jan. *Historické proměny češství*. Výběr esejů. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1992. 112 s

LARSON, Charles. *Persuasion: Reception and Responsibility*. 10. vyd. Belmont: Thomson Wadsworth, 2004. 404 s

LHOTECKÁ, Jitka. *Nakladatelská činnost v poválečném Československu, se zaměřením na období po roce 1948*. Diplomová práce magisterská. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Brno, 2009. 126 s

LUKŠŮ, David, PALÁN, Aleš. *Hráč, který přežil*. 1. vyd. Praha: Česká televize, 2007. 218 s

MCLUHAN, Marshall. *Jak rozumět médiím*. 1. vyd. Překlad z originálu *Understanding Media: The Extension of Man*. Praha: Odeon, 1991. 348 s

MCQUAIL, Denis. *Teorie masové komunikace*. 1. vyd. Překlad z originálu Mass Communication Theory. Praha: Portál, 2009. 639 s

REIFOVÁ, Irena a kol. *Slovník mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 328 s

SERAPIONOVÁ, Jelena. *Kategorie „hrdinství“ a „zbabělost“ a zvláštnosti české národní mentality*. In RANDÁK, Jan, KOURA, Petr. *Hrdinství a zbabělost v české politické kultuře 19. a 20. století : Výběr z příspěvků ze stejnojmenné konference, která proběhla ve dnech 25.-27. října 2006*. 1. vyd. Praha : Dokořán, 2008. s. 38-43.

STRÁNSKÝ, Jiří, ONDROUŠEK, Kamil. *Historie československého a českého hokeje 1908-1999*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1999. 184 s

ŠOLC, Vladislav. *Křehkost vlastenectví*. *Mladá fronta DNES, příloha Kavárna*. 30.4.2010, 65, 101, s 39-41

TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. 191 s

VLACHOVÁ, Klára, ŘEHÁKOVÁ, Blanka. *Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě*. In Sociologický časopis. Ročník 40., 4. vydání. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004.

VLACHOVÁ, Klára, ŘEHÁKOVÁ, Blanka. *Česká národní identita po zániku Československa a před vstupem do Evropské unie*. Sociologický časopis. Ročník 40., 4. vydání. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004.

VLK, Gustav, GUT, Karel. *Zlatá kniha hokeje*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1978. 547 s

ZIERIS, Karel. *Nové základy českého periodického tisku*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1947. 40 s

Ostatní

BEDNAŘÍK, Petr. *Český tisk v letech 1945-1948*. In KONČELÍK, Jakub, KÖPPLOVÁ, Barbara, PRÁZOVÁ, Irena, VYKOUKAL, Jiří (eds.). *Rozvoj české společnosti v*

Evropské unii III : Média, Teritoriální studia. 1. vyd. Praha : Matfyzpress, 2004. s. 132-145. Dostupný online:

http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/385_bednarik_1945-1948.pdf.

Bibliografický záznam Ondřej Sekora. Citarny.cz citarny.cz[webový portál]. Vydáno dne: 9.8.2010. Citáno dne: 16.5.2011, 13:00. Dostupné online:

http://www.citarny.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=794&Itemid=3763

Průzkum hrdosti na sport (National pride in sports). SWS Survey Data Library 2007.

Dostupné online: http://opinion.inquirer.net/inquireropinion/columns/view/20071013-94177/National_pride_in_sports

Sport ignites national pride and in Canada that means men's hockey. Canadian Press. 27. 2. 2010.

Dostupné online: <http://sports.ca.msn.com/olympics/article.aspx?cp-documentid=23545531>

Tisková práva Česká národní identita, Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR, zveřejněno 11.3.2003. Dostupné online:

www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100191s_OV30310A.pdf

Vystoupení ministra informací Václava Kopeckého v informačním výboru Prozatímního národního shromáždění 7. února 1946. Slovenský národní archiv Bratislava, Poverenictvo informácií a osvetu 1945-52, karton 36.

Výzkum „Attitudes in Eastern and South-Eastern Europe“ (Frankfurter Institut für Transformationsstudien, Europa Universität Viadrina/ INRA). Zveřejněno v rámci studie Česká národní identita po zániku Československa a před vstupem do Evropské unie. Dostupné online: <http://studie.soc.cas.cz/index.php3?lang=cze&shw=253>

Elektronické zdroje

BERNÝ, Aleš. Statik zakázal vstup na zimní stadion na pražské Štvanici. iDnes.cz

[webový portál]. Vydáno: 10.1. 2011, 15:23. Citováno dne: 14.5.2011, 16:00. Dostupné online: http://praha.idnes.cz/statik-zavrel-zimni-stadion-na-prazske-stvanici-podle-prahy-hrozi-ze-spadne-1vi-/Praha-zpravy.aspx?c=A110110_150304_praha-zpravy_ab

Dekrety prezidenta Edvarda Beneše:

http://www.phil.muni.cz/plonedata/wuhi/texty/3rep/dekret_konfiskace.pdf

Dekret o retribucích:

http://www.phil.muni.cz/plonedata/wuhi/texty/3rep/dekret_retribuce.pdf

LANGR, Michael. Nechali jsme se unést moc dopředu, řekl Jágr po prohraném semifinále. iDnes.cz [webový portál]. Vydáno: 13.5. 2011, 20:00. Citováno dne: 14.5.2011, 15:00.

Dostupné online: http://hokej.idnes.cz/nechali-jsme-se-unest-moc-dopredu-rekl-jagr-po-prohranem-semifinale-1f2-/ms-hokej-2011.asp?c=A110513_194139_ms-hokej-2011_lge

Programové prohlášení vlády 1946: <http://icv.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1945-1960-csr/klement-gottwald-1/ppv-1946-1948-gottwald1.pdf>

Výsledky voleb do Parlamentu ČSR 1946:

http://www.totalita.cz/volby/volby_1946_07.php

Přílohy

Příloha č. 1: Počet registrovaných klubů během nacistické okupace (tabulka)

Příloha č. 2: Zájem fanoušků o zápasy MS 1947 (fotografie)

Příloha č. 3: Teritoriální identita (tabulka)

Příloha č. 4: Národní hrdost v zemích střední a východní Evropy (tabulka)

Příloha č. 5: Hrdost na oblasti (tabulka)

Příloha č. 6: Hrdost na sport (tabulka)

Seznam použitých zkratk

ČSR: Československá republika

Kčs: koruna československá (státní měna)

KSČ: Komunistická strana Československa

NF: Národní fronta

ROH: Revoluční odborové hnutí

SSSR: Sovětská socialistická republika

ZS: zimní stadion